

SLOVENSKA PEDAGOŠKA REVIJA

ISSN 0354 - 0421

9 770354 042001 >

Didakta

202

Marec - april 2019
(dvojna številka)

Letnik XXIX | www.didakta.si

PUSTOVANJE

Prazniki in slovenske šege ob pustovanju

MED TEORIJO IN PRAKSO

Koordinacija dela z nadarjenimi učenci

IZZIVI DRUŽBE IN ŠOLA

Institucionalno nasilje v šolskem prostoru

KOLUMNA

Nujne spremembe v šolstvu

Osnovna šola na Slovenskem

12. april 2019
Bled

30.

republiško
srečanje
ravnateljic in
ravnateljev

Program in informacije
www.didakta.si/seminar.

Za
boljšo
šolo
gre!

Marko Juhant
Nina Babič
dr. Sebastijan Kristovič
dr. Aleksander Zadel
dr. Kristjan Musek-Lešnik
mag. Domen Petelin

Rastline se izoblikujejo z gojenjem, ljudje pa z izobrazbo. Rodimo se šibki, potrebujemo moč; rodimo se popolnoma nepreskrbljeni, potrebujemo pomoč; rojeni smo brez pameti, potrebujemo razsodnost. Vse, česar nimamo ob rojstvu in kar kot odrasli potrebujemo, nam daje izobrazba.

J. J. Rousseau, *Emil ali o vzgoji*

Cenjene bralke, cenjeni bralci, pred vami stoji nova, že dvesto druga številka prve slovenske pedagoške revije *Didakta*. Ta tokrat ni nova zgolj v tem, da sledi dosedanji periodičnosti izdavanja, saj je obenem tudi spomladansko pomlajena in oblikovno prenovljena.

Da revija *Didakta* izhaja že vse od osamosvojitve dalje, v današnjem času hitrih sprememb kaže na vse prej kot samoumevno kontinuiteto. Kontinuiteto, ki kljubuje zobovju časa s svojo vztrajnostjo zagotavljanja kvalitetne strokovne vsebine, namenjene stalnemu izpopolnjevanju slovenskega šolskega prostora. Vendar pa kontinuiteta sama po sebi še ne zagotavlja uspešne prihodnosti. Ravno zato s prvo pomladansko številko stopamo v novo podobo in obenem z ozirom nazaj na to, kar je že bilo dobrega, pa se je tekom časa izgubilo, v revijo vračamo tematske sklope. Ti vam bodo olajšali razbiranje strokovnih vsebin, napisanih povečini s strani slovenskih učiteljev in učiteljic za svoje kolege, da bi skupaj gradili na boljši šoli in kakovostnejšem izobraževanju naše prihodnje generacije.

Kajti od prihodnje generacije bodočih, učiteljic, vzgojiteljev, politikov, pravnih, prodajalk, znanstvenic, obrtnikov itd., skratka od bodočih državljanek in državljanov, ki jih vzgajamo in izobražujemo danes, je odvisna naša skupna prihodnost.

Da bo prihodnja generacija uspešno zaplavalala v vse bolj kompleksen in hitro vrteči se svet, je v prvi vrsti stvar staršev in vas, strokovnih delavcev in delavk v vzgoji in izobraževanju. Revija *Didakta* pa je tu, da bi vam bila pri tem odgovornem delu v pomoč. Zato vas vabim, da še naprej s skupnimi močmi gradimo kakovostno šolo in tako poskrbimo za lepšo prihodnost nas vseh!

Martin Uranič,
urednik revije *Didakta*

PUSTOVANJE Pust – dan, ko je vse narobe prav Katja Podmenik	4
Prazniki in slovenske šege ob pustovanju Petra Rus Mušič	8
NOVINARSTVO V OSNOVNIH ŠOLAH Urejanje šolskega časopisa: primer Vrhovski šolar Tina Lipovšek Željko	11
Za šolarje je novinarstvo zabavna igra Mojca Kadivnik	14
MED TEORIJU IN PRAKSO Risanje Kekčeve pesmi v vrtcu – primer prehoda iz teorije v prakso Ksenija Čuješ	18
Roditeljski sestanek z uporabo metode sodelovalnih pristopov Vesna Rutar Grubič	21
Koordinacija dela z nadarjenimi učenci Mojca Kastelic	27
ŠOLSKA PRAKSA Od semena do buče in bučnega olja - obogatitvene dejavnosti v vrtcu Marija Klobasa	32
Motiv kot motivacija pri likovnem delu s starejšimi učenci Mateja Sever	36
Inkluzivne delavnice v Dnevnom centru na Ravnah na Koroškem Mihaela Knez	39
MEDNARODNO SODELOVANJE Priprave na BEO – mednarodno olimpijado iz znanja angleškega jezika Valerija Karba	42
ŠOLSKI IZLET Naravoslovni dan na kmetiji Katja Alauf	46
ŠOLSKA TEORIJA Branje učencev s posebnimi potrebami v OŠ s prilagojenim programom z NIS Andreja Četina in Josip Šerbetar	50
IZZIVI DRUŽBE IN ŠOLA Vpliv oglasnih sporočil na spolne vloge predšolskih otrok Nives Krajnc	56
Institucionalno nasilje v šolskem prostoru: pomen ozaveščanja Mateja Oman Komurka	60
POROČILO Usposabljanje učiteljev za izvajanje izbirnega predmeta Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami v osnovnih šolah Jože Pogačar	65
ŠOLSTVO IN PRAVO Pravice zaposlenih na področju vzgoje in izobraževanja Domen Petelin	66
KOLUMNNA Nujne spremembe v šolstvu Metka Zorec	72

Pust - dan, ko je vse narobe prav

Katja Podmenik, prof. razrednega pouka, OŠ Ivana Cankarja Trbovlje

V prispevku se bom osredotočila na praznovanje težko pričakovanega pusta v šolskem prostoru. Predstavila bom potek tehničnega dne na temo pust in praktično delo učencev v prvem razredu osnovne šole v Trbovljah ter cilje našega pustnega druženja. Učenci so dobili teoretični vpogled na pustovanje, da so lažje razumeli od kod izvira običaj in čemu je namenjen. Najbolj zanimive so se nam zdele tradicionalne maske kurentov ali korentov, saj je njihova zgodba precej bogata, zato smo se jih odločili izdelati na zelo preprost način tekom našega pustnega dopoldneva. Opisujem tudi teoretična izhodišča pusta, njegove značilnosti, zanimivosti in vse, česar morda o pustu še niste vedeli. Kot popestritev in zanimivost bomo zapisali tudi pustno pesmico, za katero verjamemo, da je ne pozna prav vsak. Vsekakor je pritegnila pozornost prvošolcev in njihovih učiteljic.

Ključne besede: pust, kurent, običaji, metode dela, praktično delo, kultura, pesem o pustu, krof

Od kod izvira beseda pust?

V srednjem veku so kristjani pust poimenovali karneval. Ta beseda izhaja iz latinščine. Latinska beseda *carne* pomeni meso, *levare* pa pomeni pustiti. Kristjani so imeli namreč po pustnih zabavah 40-dnevni post, ki je trajal vse do velike noči. To je bil čas, ko so se ljudje odpovedali sladkim pregreham, mesu, kavi in vinu ter se posvetili iskanju notranjega miru. Ta tradicija je pri Kristjanih živa še danes. Nekateri se odpovejo le svojim razvadam, nekateri pa se resno osredotočijo na čiščenje telesa in imajo strogi post. Iz tega običaja je nastala tudi beseda pust.

Nekaj besed o pustu

Pust ima precej bogato zgodovino. Že v času pogonov so si moški naredili maske in se tako povezali z onostranstvom. Po nekaterih poganskih šegah so demoni preganjali zimo, zato danes pravimo, da maskare preganjajo zimo in pospešeno kličejo pomlad. Prav tako so se ljudje maskirali in šemili že v času Rimljanov. V današnjem času tudi pri nas pustni teden mineva v znamenju pustnih norčij, saj se po državi takrat vrstijo številne bolj ali manj tradicionalne pustne prireditve in povorke. Vrhunec sta vsekakor kurentovanje na Ptuj in nedeljska mednarodna povorka na Ptuj, ki sta vsako leto najbolje obiskani tovrstni prireditvi. Prav tako pa sta množičnega obiska deležna tudi karnevala v Cerknem in Cerknici. Slovenske pustne maske in šeme so zelo slikovite, pustni običaji pa so v marsičem edinstveni in odražajo nekdanje lokalne posebnosti vaških okolij. Najbrž je potrebno omeniti tudi, da najznamenitejši karneval, poznan širom sveta, vsako leto poteka v brazilskem Riu de Janeiru.

Ali ste vedeli, da je prav močna zakoreninjenost izrazov *pust* in *kurent* 'kriva' za nastanek priimkov Pust in Kurent?

V Sloveniji so najbolj znani ptujski kurenti

Najbolj znane med pustnimi šemami v Sloveniji so ptujski kurenti. Imenujemo jih tudi koranti. To je značilni lik, ki nastopa na vsakoletnem tradicionalnem kurentovanju. Po izročilu naj bi kurenti s poskakovanjem in zvonjenjem iz dežele odganjali zimo in zlo.

Kurent ima na sebi ovčjo kožo, okrog pasu pripetih pet zvoncev, na glavi ima masko, na nogah pa gamaše. Poleg kurenta ponavadi hodi hudič. Včasih so bili v kurente lahko oblečeni le moški, danes pa se vanje lahko preoblečejo tudi otroci in ženske.

Kurent v rokah nosi ježevko, a le, če se pod masko skriva odrasla oseba. Ježevka je palica, ki je na koncu ovita z bodičasto ježevko kožo.

Ko sem učence vprašala, kaj si mislijo o kurentih, so mi iskreno povedali, da je mnogokomu izmed njih v bližini kurentov neprijetno ravno zaradi glasnosti zvoncev in zaradi njihovega udarjanja z biči, ki ustvarjajo močne in za otroke neprijetne zvoke.

Ne pozabimo na krofe

Seveda pustni dnevi ne morejo potekati brez slastnih spremljevalcev, krofov. Toda zakaj dandanes niti en pust ne mine brez krofov? Običaj pripravljanja obilne hrane za pusta izhaja že iz časa naših prednikov, ki so živeli v veliki povezanosti in odvisnosti od zemlje. Ena od vraž, povezana s pustnim časom, pravi, da morajo biti za pusta 'siti ljudje, živina in duhovi'. Verjeli so, da bogata in močna hrana ter polni krožniki privabljajo obilno letino. Med predniki je veljalo, da se je za pusta treba najesti

– verjetno tudi za to, da so v telo vnesli nekaj zaloge in se tako lažje lotili 40-dnevnega posta.

Med najbolj značilne pustne jedi poleg krofov sodijo še suho meso, kislo zelje in repa, slane potice, štruklji in različne ocvrte sladice. Od kod krofi sploh izvirajo, ni povsem jasno. Po nekaterih razlagah naj bi jih iznašla Dunajčanka Cecilia Krapf, nekateri pravijo, da so jih poznali že v antiki, tudi v srednjeveških samostanih naj bi že uživali sladico po imenu 'craplum'. Obstaja celo legenda, po kateri je nesrečno zaljubljena kuharica testo za kruh namesto v pečico vrgla v vročo mast. Od vseh spekulacij je gotovo le to, da ime za slovenske krofe izhaja iz nemške besede 'Krapfen'.

Pustni dan na OŠ Ivana Cankarja Trbovlje

V torek, 5. marca, smo v prvem razredu OŠ Ivana Cankarja Trbovlje pouk začeli s pesmijo.

Ljudska: Pesem o pustu

*Od hiše do hiše, od vrat do vrat
prinašamo smeh vam in s smehom pomlad.
Zato pa nam dajte
en eurček, dva,
tri bobbe, tri krofe
ter en košček mesa.*

Na pustni torek v šolo niso prišli učenci, temveč njihovi junaki, vzorniki in prijatelji iz risank, filmov, zgodb. Bili smo priča lepim maskam in šemam letošnjega pusta. Učenci so povedali, zakaj so se odločili za določeno masko in koga v njej predstavljajo. Večinoma so se odločali za like iz risank, filmov ali knjig, za superjunake, torej za like, ki jim predstavljajo nekaj pozitivnega in lepega in jih pomirjajo, ali heroje, s katerimi se želijo poistovetiti. Tako smo imeli v razredu nekaj pikapolonic – junakinje iz risanke, gusarje, vojake, spidermane, viteza, Minnie miško, zajčka, angel-

čka, ledeno kraljico, metuljčico, čarovnico in kapitana ladje. Masko, ki je bila še posebej izvirna in narejena doma, je bil škratek iz Harryja Potterja.

Naši najmlajši uživajo v pustnih norčijah in vedo že kar veliko o tem dnevu. Zavestno se odločijo za masko, ki jo ponosno nosijo, in znajo smiselno pojasniti svojo odločitev. Tako se za cel dan poistovetijo s svojim likom, ki ga predstavljajo, in se skušajo vživeti v njegovo vlogo. To je vsekakor pomembna stopnja v razvoju otroka, saj identificiranje s pozitivnimi liki blagodejno vpliva na otroško srce. Prav tako v maskah vztrajno in ponosno hodijo po domači vasi ali mestu ter se predstavijo domačinom, ki jih nagradijo s sladkimi dobrotami ali dinarčki. Otroci to ponosno in veselo povejo in dan doživljajo kot praznik, poleg vsega pa si napolnijo kotiček samozavesti in uživajo v vlogi, ki je sicer ne igrajo v vsakdanjiku. Prisluzene dobrote so njihove in sami se naučijo razpolagati s tako imenovanimi zaslužnimi sredstvi, kar lahko zopet predstavlja pozitiven moment v dobi odraščanja. Seznanijo se tudi s šegami in običaji, zgodovino in namenom pusta, učijo se spoštovanja do drugih mask in igranja vlog, ko se skušajo vživeti v svojo pustno podobo. Natančno znajo razločiti, katere maske v njih zbujajo prijetne ali pa tudi manj prijetne občutke. S pedagoškega vidika je zanimivo opazovati, po kakšnem načelu se učenec odloči za določeno masko, oziroma koga bo predstavljal. Morda si izberejo sebi podobne junake ali pa nemara tiste, ob katerih bi se oni počutili varno in dobro. Tiste, ki bi si jih želeli imeti ob sebi, ali takšne, kakršni bi želeli biti sami.

Kaj so mi o svoji izbiri maske povedali prvošolci?

- Pikapolone iz risanke so prave junakinje. Prav vedno lahko začarajo slabe namene v dobre, slabe ljudi v dobre in pomagajo tistim, ki to potrebujejo.

- Pirata sta borca na morjih in življenje sta se odločila preživeti med valovi in posebej jima je všeč, da imata ogromno prijateljev na ladji.
- Vojak je prišel iz druge svetovne vojne, kjer je pomagal pomoči potrebnim ljudem.
- Vitez je stražil gradove in pazil na vse, ki so v njem živeli.
- Čarovnica je s čarobno paličico omogočila vsem, da so imeli, kar so si zaželeli.
- Škratek iz Harryja Potterja je živel v pravljici.
- Minnie miška in zajček sta si od nekdaj želela biti risana junaka iz risanke, kjer je prav vse mogoče, in sta se tako podala na domišljjsko potovanje.
- Metuljčica je imela posebno nalogo, lahko je reševala ljudi, saj so bila njena krila mogočna in čarobna.
- Spidermani so se poistovetili s filmskim junakom in prav tako pomagali v raznoraznih stiskah. Bili so vsemogočni.
- Kapitan ladje je imel rad morje, svojo ladjo ter potnike. Poskrbel je za varne vožnje in zavrtel čas nazaj v obdobje Titanika. Ker je bil sedaj on kapitan te ladje, se Titanik ni nikoli potopil.
- Ledena kraljica je oboževala led in mraz. Živel je v ledenem dvoru, kjer je vse življenje kraljevala in delovala v dobro živeli in pomagala vsakomur, ki se je znašel pred vrati ledenega dvorca.
- Angelček mi je zaupal, da si želi pomagati otrokom, jim deliti bonbone ter čokolade, da ne bodo žalostni, da živi na oblakih in opazuje ljudi.

Izdelava maske – kurent

Po zabavnem uvodu v pustni torek smo se z učenci podali še v svet kreativnosti. Vsak je imel nalogo izdelati kurenta. Dobro smo si ogledali mnogo mask kurenta in po demonstracijskem postopku ter razlagi vzeli škarje, kolaž papir, lepilo, krep papir, voščenke in velik bel risalni list, ki je služil kot osnova za masko.

Postopek izdelave kurenta je bil sledeč:

- Na vrhu risalni list malo obrežemo, da dobimo tope oblike in obliko glave.
- Iz kolaž papirja izrežemo oči, dolg jezik in nos.
- Dele obraza (maske) prilepimo. Pazimo, da jezik

nalepimo tako, da štrli z maske. Nos zložimo, da dobimo 3D obliko. Vse dele obraza nalepimo zelo skupaj, da je oblika čim bolj podobna kurentovemu obrazu.

- Izrežemo rogove in jih prilepimo na zgornji del maske, tako da gledajo čez.
- Vzamemo rjavo ali svetlo rjavo voščenko in z njo po belem risalnem listu ponazorimo dlake.
- Nazadnje iz krep papirja narežemo trakove in jih prilepimo na zgornji del maske.

Tako je naša maska narejena. Učenci so se potrudili s svojim izdelkom in maske so bile res lepo izdelane, oni pa zadovoljni s svojimi izdelki. Postopek dela in zahtevnost sta primerni za učence prve triade.

Zakaj vse lepo tako hitro mine?

Vsi se spomnimo, kako so se nam drugačni in posebni dnevi v otroštvu vtisnili v spomin, in vemo, kako nam še danes narišejo nasmeh na obraz. Da bi tudi letošnji pustni dan pustil lepe sledi v srcih naših simpatičnih maškar, sem se odločila, da dan zaključimo s petjem in glasno, poskočno zabavo. To imajo maškare najraje, kajne? S pesmicami smo klicali pomlad, konec druženja pa smo zaključili s plesom. Z udarnim ritmom divjega zahoda smo dodobra utrudili naše poskočne, energične in zadovoljne maškare, ki so obljubile, da se naslednje leto lahko spet srečamo v naših prostorih, kajti letošnji pustni dan jim je bil pri nas zelo všeč. Morda bodo prišle v enaki preobleki, morda nas presenetijo v popolnoma drugi? Kdo bi vedel. Pustimo se presenetiti. Za letos pa – maškare, hvala za zabavne in poučne misli, lepo izdelane maske, živahno zapete pesmi in divji ples. Enkratno vas je bilo videti vesele in nasmejane ves čas našega dopoldanskega druženja. Se vidimo spet prihodnje leto!

Viri:

- Vir 1: »Vse o pustu«. Dostopno na <https://otroski.rtvlo.si/infodrom/prispevek/5196>, 8. 3. 2019.
- Vir 2: Wikipedija: Pust. Dostopno na <https://sl.wikipedia.org/wiki/Pust>, 8. 3. 2019.
- Vir 3: Wikipedija: Kurent. Dostopno na <https://sl.wikipedia.org/wiki/Kurent>, 8. 3. 2019.
- Vir 4: »Zakaj za pusta jemo krofe?«. Dostopno na <http://druzina.ena.com/kulinarika/Zakaj-za-pusta-jemo-krofe.html>, 8. 3. 2019.

UTRINKI Z LETOŠNJEGA KURENTOVANJA NA PTUJU: POVORKA OTROK IZ VRTCEV

Foto: Stanko Kozel / Zavod za turizem Ptuj.

Prazniki in slovenske šege ob pustovanju

Petra Rus Mušič, profesorica slovenskega jezika s književnostjo, OŠ Stična

V članku razpravljam o nastanku praznikov in povezanosti človeka z naravo oziroma bogovi. Predstavim pustovanje na Slovenskem, opišem bistvene slovenske pustne maske ter najpomembnejše svetovne karnevale. Podrobneje se posvetim pustovanju nekoč in danes na Dolenjskem, in sicer v kraju Krka z okolico, kjer smo z učenci OŠ Stična leta 2015 imeli raziskovalni tabor in smo raziskovali tudi pustne šege ter navade v kraju Krka z okolico. V krških krajih je bilo po pripovedovanju starejših prebivalcev tradicionalno praznovanje pusta še nekaj let nazaj močno prisotno, sedaj pa se običaji in šege ob pustu izgublajo. Zdi se, da je bilo nekoč praznovanje bolj povezano z naravo, z bogovi, medtem ko bi za dandanašnji čas lahko rekli, da se vse bolj praznuje le zaradi užitka, veseljačenja, daril, izgublja pa se pomen praznikov in z njimi tudi šege in navade.

Učenci OŠ Stična v pustnih maskah cerkljanskih laufarjev

Ključne besede: nastanek praznikov, pustovanje na Slovenskem, pustne šeme, pustovanje nekoč na Krki in okolici, svetovni karnevali

Uvod

Tako včasih kot danes ima vsako praznovanje določen pomen. Danes se zaradi posledic družbenih sprememb in razkrajanjem tradicionalne družbe vse bolj praznuje zaradi golega užitka, bega od skrbi, ljudje pa si vedno bolj površno predstavljajo nekdanje vrednote. Običaji vse bolj tonejo v pozabo, kar velja tudi za pustne šege in običaje na Krki z okolico.

Praznovanje

Nekoč, pred davnimi časi, človek pomembnejših stvari ni naredil po naključju, temveč je vedno upošteval določene norme, ki so izhajale iz dojemanja

človeka kot duhovnega bitja, neločljivo povezanega z naravo in bogovi. Ljudje so častili naravo in bogove, saj so se zavedali svoje šibkosti. Če si eno z naravo, si eno z bogom in s seboj. Zato so spremljali naravo skozi letne čase, rast rastlin in živali. Prav v vsem je bil duh.

Na začetku je bil človek odvisen predvsem od pogošto krute narave, ki si jo je razlagal po svoje, saj je ni razumel. Čez čas je spoznal, da nekateri ljudje vendarle znajo naravo bolje razlagati od drugih. Ti posvečeni posamezniki, ki so bili povezani z naravo, so bili v veliki večini moški: svečeniki, vrači, duhovniki, čarovniki. Ko so v povezovanje z naravo vključili vse ljudstvo, se je začelo praznovanje. Ker se ljudstvo skozi zgodovino ni več spominjalo prvotnih stvari in so v zavesti ostali le drobci tega, kar so razlagali vedeži, so svečeniki v človekovo rutino vpeljali posebna obredja in zanje določili prosti dan – praznik. Na praznik so ljudje tako opustili posvetna opravila in se posvetili duhovnosti. Simbolična praznika, ko se ne dela, sta na primer nedelja v krščanskem in sobota v judovskem svetu.

Nekoč so bili prazniki sestavljeni iz molitev, plesov, obrednega žrtvovanja. Človek je žrtvoval bogu/bogovom, da bi z njim/i prišel v stik. Praznik je bil magičen dan, ki se je povezoval z iskanjem smisla življenja in smrti, imel je posebno simboliko. Tudi veseljačenje ob praznikih ni bilo nikoli samo sebi namen, kot je to v današnjih časih, ko se pravi pomen praznikov izgublja in je v ospredju materialnost. Večina tradicionalnih praznikov izhaja iz religije, in sicer iz čaščenja bogov ali narave. V obredih so tako ljudje prosili za pomoč, za odpravo bolezni, slabe letine, skratka opozarjali so bogove oziroma naravne sile na svoje potrebe. Ljudje so bili popolnoma odvisni od narave, na severu so prosili za več sonca, na jugu za več dežja ... Naj je bilo v preteklosti ali je v sedanjosti: prazniki in praznovanja bodo obstajali, dokler bo obstajal človek.

Pustni karnevali po svetu

»Beneški karneval prvič omenjajo že leta 1094, uradno pa naj bi ga beneški senat za praznik razglasil leta 1296. V času Napoleona so zaradi strahu pred izgredi festival prekinili in ga nadaljevali šele po dvesto letih. Na karnevalu tradicionalno nosijo štiri osnovne starodavne maske ali kostume: Bauta, Larva, Moretta in Zenta.« (Štamcar 2012).

Zelo znan je tudi karneval v Riu de Janeiru. Nastal je iz zgodnjega pusta, ki je bil nekajdnevni praznik. Takrat so vsepovprek škropili z vodo in se tako pripravljali na strogi post. V modernih časih pa ulice Ria preplavijo ljudje, oblečeni v pisana oblačila, ki pojejo in plešejo. Znamenite so pomanjkljivo oblečene plesalke različnih plesnih šol, ki tekmujejo za naziv najboljših plesalcev v Braziliji.

Karneval v mestu Köln organizirajo že od leta 1823. V dneh okoli pusta mesto obišče veliko gledalcev, ki vidijo 11.000 udeležencev na 500 konjih in nekaj sto vozovih. Osnovne maske so moški, preoblečeni v Kmeta, Devico in Plemiča.

V času pusta ulice New Orleansa zavzame velika pustna povorka, imenovana Mardi Gras Parade. Na njej se združijo velike, nenavadne maske in navdušeni obiskovalci.

Pustovanje na Slovenskem

Pust

Pust je eno pomembnejših praznovanj, ki se je izvorno umeščalo v čas zime, okoli zimskega solsticija. V teh nočeh so se po starih verovanjih prebujale zle sile. Na Slovenskem se je ohranilo le eno praznovanje v času zimskega solsticija – le šemljenje iz Zgornje Bohinjske doline, in sicer novoletni otepovci. Ljudje so si na otepovce okoli novega leta privoščili razposajenost, nosili so maske in od hiše do hiše tepežkali njihove prebivalce. Iz tovrstnih zimskih praznovanj se je kasneje razvil pust, ko so ljudje maskiranja prenesli v čas pred štiridesetdnevni postom, saj so se pred strogim postom želeli še malo pozabavati.

V predkrščanski dobi so se maskirali samo moški za namen obredov z mitološko vsebino. V pustnih šegah se lahko najde veliko poganskih prvin, s katerimi so ljudje skušali vplivati na naravo, na primer na preganjanje zime. V Sloveniji se je ohranilo vsaj sto petdeset tradicionalnih mask iz starih časov, kar je glede na majhnost naše dežele precejšnje bogastvo. V pustni čas sodijo tudi pustne povorke oziroma sprevodi maškar po Sloveniji. Kot vodja in vladar teh sprevodov različnih mask po navadi nastopa Pust. Na koncu mora iti na sodbo, kjer ga doleti smrtna kazen. Najbolj znani karnevali v Sloveniji se praznujejo na Ptujju, v Cerknici in Cerknem.

Pust je danes premični praznik (konec pusta je pepelnična sreda, ki je vedno štirideset dni pred velikonočno nedeljo). Glavni pustni dan, torek, je vedno določen. Pravi pustni dnevi so še pustna nedelja in ponedeljek, soboto pa so dodali šele v sodobnem

času. Pustna požrešnost, ki traja vse te dni, se nato prevesi v post, v očiščevanje, v žrtvovanje materialnega duhovnemu.

Znamenite slovenske maske

Najbolj znamenita slovenska pustna maska je vsem znani Kurent ali Korant s Ptujkega polja. Oblečen je v ovčji kožuh, prepasan z verigo ali usnjenim pasom, za katerim je pripeto več zvoncev. Na glavi ima kapo, ki je narejena iz strojenega usnja; oči in usta so obrobljena z rdečo barvo, nos je podaljšan v rilec. Iz ust mu visi rdeč jezik, na kapi ob strani ima rogove in šope perja, v roki pa nosi palico. Koranti se družijo v skupine, s poskakovanjem zvonijo z zvonci. Spremlja pa jih hudič.

Med šemami iz starega izročila so znani tudi cerkljanski laufarji z Goriškega. Njihove maske smo z

Učiteljica OŠ Stična na raziskovalnem taboru – našemljena v nevesto

učenci OŠ Stična podrobneje spoznali leta 2018, ko smo bili v Cerknem v šoli v naravi. Imajo leseno, izrezljano in pobarvano masko. Glavni laufar je Pust, ki ima obleko iz mahu, v rokah pa nosi mlado smreko. Ves pokrit z bršljanom je Ta bršljanast. Oba imata prijazni maski. Nasprotje njiju sta divja Ta tirjesta, na sebi imata frfotajoče tirje ter grozljivo larfo na obrazu. V cerkljansko laufarijo spadajo še Ta star in Ta stara, Lamant, Ta kožuhast ... Na pustni torek sodijo Pustu, ki je kriv, da so ljudje preveč pojedli in zapravili obilo denarja. Zato Ta star udari Pusta po glavi in tako konča pustni čas. Ta pustni običaj je v Cerknem z okolico še dandanes močno prisoten.

Pustovanje na Krki z okolico

Starejši prebivalci Krke z okolico so v okviru raziskovalnega tabora leta 2015 pripovedovali o zanimivih pustnih navadah, šegah.

Po pripovedovanju Feliksa Lekana, takrat starega 72 let, je bil v njegovih mladih letih pust eden izmed njegovih najljubših praznikov. Takrat se je bilo treba najesti, tudi če je bila v družini revščina. »Že v četrtek pred pustom (ob »malem pustu« ali na »debeli četrtek«) je na mizo prišla predpisana jed, prekajena spodnja čeljust ali svinjski rilec v ričetu. Kako je to nujno, so zapisali tudi v pregovoru Danes je ta mal pust, se kuha čeljust. Na pustni torek so gospodinje peklo krofe. Še starejša obredna jed pa sta ocvirkova potica in špehovka. V nekaterih krajih na pust jedo žlikrofe, narejene iz ajdove in bele moke« (Kastelic in Logar 2015, 49).

Veronika Sadar, rojena 1949, je povedala, da so bile v starih časih pustne norčije predvsem praznik otrok, vsaj na podeželju. Otroci so si napravili maske iz papirnatih vreč, ki so jih okrasili s trakovi. Po navadi so obleke našli na podstrešju ali v stari omari. Ko se je delal mrak, so se zbrali na vasi in hodili od hiše do hiše. Vedno jih je spremljala glasba. Velikokrat so igrali na harmoniko, ki jo je spremljal še kak drug instrument. Pri vsaki hiši so zaplesali, zato so otroci dobili krofe, bonbone ali celo mandarine. Vsak je imel

svojo vrečko ali cekar. Na koncu so se zopet zbrali na vasi in si ogledovali, kaj so dobili. »Izkupiček« so si razdelili ali skupaj pojedli. To je bil zelo velik dogodek. S tem so pregnali zimo.

Pavla Sadar, rojena 1932, pripoveduje, da so si otroci nekoč naredili maske iz papirja ali kartona, namazali so se s sajami iz peči, da jih ljudje ne bi prepoznali. Pove, da so hodili po hišah in da so od bogatejših vaščanov dobili tudi jajca ali kakšen tolar. V maskare so hodili tudi starejši, muzikanti so igrali, ostale maske so plesale. Može so prišli k hiši z masko, ki je bila ovita v zajčjo kožo, imela je dve čeljusti in je bila nasajena na kol. Zgornjo čeljust so premikali, maska je »rekla«: »Lačna, žejna, lačna, žejna«. Gospodar hiše je maski v usta položil dobrote.

V današnjem času so nekatere stvari na Krki ob pustu še vedno prisotne. Otroci se vsako leto našemijo v maske, ki jih v veliki večini kupijo, in hodijo od hiše do hiše. Večinoma dobijo sladkarije ali denar. Tudi doma jedo krofe, ki pa jih matere v veliki večini več ne pečejo, temveč jih kupijo v trgovini. Ostalih tradicionalnih pustnih jedi se skoraj ne pripravlja več. Ostale pustne šege in navade žal tudi na Krki z okolico tonejo v pozabo.

Sklep

Na raziskovalnem taboru na Krki so učenci OŠ Stična dodobra raziskali pustne običaje in šege. Z navdušenjem so poslušali pričanja starejših prebivalcev Krke z okolico, ki so govorili o pustnih običajih najmanj šestdeset let nazaj. Nekateri so radi poizkusili pustne jedi (ocvirkovko, špehovko, domače krofe), ki so jih s pomočjo učencev pripravile prebivalke tega kraja. Ustvarjali so maske iz papirnatih vreč, časopisa in trakcev, nekateri učenci so se namazali s sajami, kot so to počeli Krčani vrsto let nazaj. Učenci so tako obudili že skoraj pozabljene pustne navade in bili nad tem navdušeni. Pri tem so sodelovale tudi učiteljice, oblečene v tradicionalne pustne maske neveste.

Prav tako so bili učenci navdušeni nad cerkljanskimi pustnimi maskami. Spoznali so, da je v nastanek take maske vloženo veliko truda in časa, saj prebivalci Cerknega vsako masko izdelajo ročno in tako ohranjajo cerkljansko pustno tradicijo.

Kljub temu da se pustne navade in šege žal vse bolj izgubljajo, pa je na nas, učiteljih, da jih s pomočjo raziskovalnih taborov in šol v naravi zopet obudimo in jih na zanimiv ter primeren način predstavimo našim bodočim rodovom.

Viri in literatura

Kastelic, Zlata in Logar, Marjeta (ur.) (2015): *Potujemo skozi čas*. Raziskovalni tabor Krka, letnik 8, številka 2. Bevke: Smar-team. *Najbolj zanimivi pustni karnevali na svetu* (2018). Dostopno na <http://www.tripemento.com/2018/02/07/najbolj-zanimivi-pustni-karnevali-na-svetu/> (dostop 11. 11. 2018).
Ovsec, Damjan (1993): *Velika knjiga o praznikih*. Ljubljana: Domus. Štamcar, Miha (2012): *Najpomembnejši pustni karnevali v našem delu Evrope*. Dostopno na <https://www.dnevnik.si/1042510597> (dostop 11. 11. 2018).

Foto: Stanko Kozel / Zavod za turizem Ptuj

Urejanje šolskega časopisa: primer *Vrhovski šolar*

Tina Lipovšek Željko, prof. slovenskega jezika in književnosti, OŠ Vrhovci

V članku je prikazan primer dobre prakse, kako urejati šolski časopis na primeru Vrhovskega šolarja. Kot učiteljica slovenščine sem sama brez poprejšnjih izkušenj prevzela delo urednice. Slavisti naj bi imeli čut za presojanje literarne vrednosti besedil ter slovnično znanje, ki zna biti v pomoč. Je pa seveda urednikovanje precej več kot to. Ker se učimo iz svojih in tujih izkušenj, sem iskala načine, kako uredniško delo postaviti v tekočo dejavnost, ki jo lahko vedno znova ponavljam. Delo in način, ki ga sama opravljam že vrsto let, sta se za doseženi cilj izkazala kot optimalna.

Uvod

Čim učinkovitejše sodelovanje z učenci, praktični nasveti za urejanje in razvrščanje prispevkov, poznavanje tehničnih podrobnosti, oblikovanje in postavitve ter na koncu priprava za tisk so cilji, ki zahtevajo od učiteljev znanje urednikovanja, pisanja, oblikovanja publikacije, lektoriranja in računalniškega pismenstva. Urejanje časopisa po navadi prevzamejo učitelji slavisti, seveda pa je delo primerno tudi za učitelje drugih predmetov npr. razrednega pouka, knjižničarje ali tiste, ki jih to veseli. Pomembno je tudi sodelovanje med učitelji, saj je vsak učitelj mentor svoji skupini ustvarjalcev, pa naj bo izdelek besedilo, risba, fotografija ... Za konec pa pride prav tudi pomoč računalniškega strokovnjaka.

Postavite osnove za delo

Že 12 let urejam šolski časopis. Na šoli se projekta lotevamo z vso resnostjo, vanj vložimo veliko časa, znanja, izkušenj, truda in konec koncev tudi denarja. Šola oz. šolski sklad financira tiskanje časopisa, kar ni majhen strošek pri nakladi, ki iz leta v leto raste; letos je dosegla 650 izvodov, revija pa kar 64 strani. In vsak učenec, učitelj in zaposleni na šoli prejme brezplačen izvod. Naš časopis je oblikovan kot revija, lahko pa oblikujete tudi časopis ali vezano knjigo. Urejanje publikacije zna biti, vsaj na začetku, ko stvar postavljamo na novo, zahtevno delo. Najprej se je treba odločiti, koliko časa in denarja je šola pripravljena vložiti v projekt. Najbolje je, da se urednikovanje zastavi kot interesna dejavnost, ki se izvaja tedensko ali po dogovoru z učenci. V mesecu ali dveh pred zaključkom so srečanja pogostejša in delo intenzivnejše. Redna srečanja, ki se beležijo kot ID, zagotavljajo tekoče delo in komunikacijo z učenci/novinarji ter povratne informacije o napredku in na koncu olajšajo delo, saj je zasnova časopisa že postavljena. Izdelavo časopisa lahko zastavite tudi kot izbirni predmet »šolsko novinarstvo«. Urednikovanje vključite v LDN predmeta, časopis pa je izdelek. Naš časopis izhaja enkrat letno, saj pogostejše izhajanje

Raznolikost barvnih naslovníc

glede na delo in stroške ni smotno. Ponekod pobirajo prostovoljne prispevke ali naročila za določeno ceno. Šola nameni denar šolskemu skladu, ki z njim smotno razpolaga.

Na začetku učence seznanite s temeljnimi pojmi iz šolskega novinarstva. Pomagate si lahko z literaturo. Predstavite osnovne pojme, kot so: članek, rubrika, uvodnik, intervju ... predstavite razne besedilne vrste, ki se jih lahko poslužujejo, novinarsko etiko, bonton, ki je nujen za sodelovanje s sovrstniki in odraslimi.

Katere učence izbrati za sodelovanje?

Če izvajate ID ali poučujete izbirni predmet, seveda delate s tistimi učenci, ki so se prijavili. Učence naj bi tovrstno delo zanimalo in veselilo, vsekakor pa hkrati potrebujejo tudi nekaj poguma in spretnosti, iznajdljivosti, primernih komunikacijskih sposobnosti, veščine pisanja, računalniško znanje – predvsem pa morajo biti zanesljivi. Časopis mora biti narejen do roka, pa če učenci opravijo svoje obveznosti ali ne. Seveda vseh tovrstnih lastnosti ne najdemo pri vseh učencih. Včasih delo ostane nam mentorjem, ki smo odgovorni za končni izdelek. Učence spod-

Jubilejna izdaja ob 60. obletnici šole

bujamo k delu, jim pomagamo, jih usmerjamo, podarjamo pomen zanesljivosti. Lažje je sodelovati z učenci višjih razredov, seveda pa se najde delo za vsakogar. Če imate možnost, k delu povabite učence, s katerimi želite sodelovati. Tako bo delo v veselje tudi vam. Pogosto se zgodi, da začetnemu navdušenju sledi vse večji upad interesa, bolj ko se bližamo koncu šolskega leta. Poskrbite, da bodo učenci, če ne bodo ocenjeni, za svoje delo pohvaljeni ali kako drugače nagrajani.

Raznolikost vsebinskega dela

Ko zastavite osnovne tehnične zadeve, se lahko lotite konkretnih opravil. Delo vedno delim na raziskovalno/ustvarjalno in administrativno. Učenci – novinarji so zadolženi za pisanje člankov. Teme lahko izberejo sami ali jih poiščemo skupaj. To so poročila o letnem dogajanju na šoli, npr. projekti, ekskurzije, dobrodelne akcije, tabori, šole v naravi, delo šolske skupnosti in otroškega parlamenta, tekmovanja, natečaji ... Drugi sklop predstavljajo izvenšolske teme, npr. intervju z znano osebnostjo, predstavitev športa, potopis ... V tretji sklop vključujem zabavne in lahkotnejše teme, npr. recepte, literarne kritike oz. predstavitve prebranih knjig, zabavne anekdote, humor, stripe, pobarvanke ... Učenci potrebujejo osnovno znanje za delo z računalnikom in uporabo wordovega programa, da znajo samostojno natipkati in urediti besedilo. Poudarjam, da morajo učenci pisati iz lastnih izku-

šenj oz. znanja, tako da se teme prispevkov razdelijo glede na interese in predvsem poznavanja teme. Pomagajo si lahko z različnimi viri, ki pa jih ustrezno navedejo oz. citirajo. Najvrednejši so seveda popolnoma avtorski prispevki. Tako pišejo o športnih temah učenci, ki se s športom ukvarjajo, projekte pokrivajo učenci, ki v njih sodelujejo, intervjuja se lotijo učenci, ki intervjuvanca poznajo ipd. K pisanju povabim tudi učitelje, njihovi prispevki so dobrodošli, učenci jih z zanimanjem prebirajo, čeprav je odziv bolj skromen. Najdragocenejši in hkrati najboljšežnejši prispevki za šolski časopis so literarni prispevki. To so pesniška in pripovedna besedila (dramskega še nismo imeli). Avtorji so lahko vsi učenci od 1. do 9. razreda. Besedila nastajajo v okviru pouka kot del učenja ali pa jih učenci ustvarjajo doma. Vedno se najde nekaj ljubitelskih pesnikov in piscev. Besedila prvi pregledajo in odberejo že razredni oz. predmetni učitelji, potem pa jih posredujejo uredniku. Ta izbere besedila, ki jih bo objavil. Včasih dobim več istovrstnih besedil (spisov ali pesmic) na isto temo. Seveda ne objavim deset enakih, temveč izberem boljše, čeprav se zavedam, da bo nekaj otrok razočaranih. O objavi presodimo tudi glede na prostor v časopisu.

Časopisu dodamo likovne izdelke in fotografije. Likovne izdelke je potrebno »skenirati« in postaviti v .jpg format. Boljšo kakovost dosežemo, če jih fotografiramo in vstavljamo kot fotografije. Enako obravnavamo tudi stripe in podobne zaključene izdelke, ki kombinirajo besedilo z risbo.

Kazalo	UVODNIK
60 let OŠ Vrhovci.....1	Dragi šolarji, učitelji in ostali bralci
Prastovoljstvo.....9	UF, letos je bilo leto polno dogodkov, da naš časopis kar poka. Komaj nam je uspelo »vstlačiti« na papir, največji dogodek pa nas čaka danes, na dan, ko bo izšel tudi naš časopis. S prispevki v časopisu in priveditvijo na šoli bomo počastili 60. leto, kar obstaja naša šola.
Iskrice.....10	Od skromnih začetkov v 6 učilnicah pa do danes je šola doživela velika sprememb. Veseli nas, da šola raste in mi z njo.
Točke pomožke.....11	Preberete lahko o zanimivih projektih, dejavnostih in ekskurzijah, odkrijete kakšno skrivnost učiteljev, predvsem pa se zabavate in povešelite z nami. Zahvaljujemo se vsem sodelujočim, novinarjem in mladim literatom, ki se veselijo objave svojega dela v časopisu.
Prvič pri.....13	Skrajaj poletni pozdrav in veselo praznujte z nami.
Superfaca.....14	Uredništvo Vrhovškega šolarja
Vrhovška vreča.....15	
Projekt EU.....16	
Intervju z Aljo.....24	
Literarni kot(i)ček.....28	
Šola v naravi.....53	
Knjižni kotiček.....55	
Potepanje po Islandiji.....56	
Recept.....58	
Uganke.....59	
Horoskop.....60	
Crossword.....61	
Strip.....63	

NAZIV PUBLIKACIJE: Vrhovski šolar
IZDAJATELJI: OŠ Vrhovci, Cesta na Bokalce 1, 1000 Ljubljana, ravnateljica Marjanca Vampelj
LETO IZDAJE: 2018
NAKLADA: 650
TISKARNA: BOŽNAR & PARTNER, VIZIJE TISKA D.O.O.
UREDNIKA: Tina Upovšek Željko
OBLIKOVANJE IN POSTAVITEV:
NASLOVNICA:

Kreativnost učencev ne pozna meja

Besedila lahko sprejemate v elektronski ali pisni obliki. Najbolje je sprejemati besedila v elektronski obliki. Vnaprej določite font pisave in slog brez oblikovanja. Tako se vam pri končnem sestavljanju strani ne bo podiralo oblikovanje in ne bo preveč popravljanja slova (največkrat dobim barvne naslove, kombinacije različnih pisav, velikosti črk, vložene izrezke ali slike). Revijo oblikujte v enotnem slogu – en font (velikost in pisava) za naslove in podnaslove, drugi za besedila; lahko pa izberete en slog za resne teme in drugega za zabavnejše prispevke. Besedila v papirnati obliki pretipkajo učenci, ki radi tipkajo, ne zanima pa jih toliko pisanje avtorskih besedil. Vedno se najde nekaj takih učencev.

Končno sestavljanje pa prevzamem jaz. Iz prejšnjih let imam izdelan kalup, v katerega vstavljam besedila. Izberem zaporedje prispevkov; začnem s članki in stalnimi rubrikami, sledijo literarni prispevki, zaključim z lahkotnejšimi in zabavnimi prispevki. Članke opremim z avtorskimi fotografijami, ki ji posnamejo učenci ali učitelji ob dogodkih. Vmes v prazne prostore vstavljam risbe, da zapolnim stran in popestrim besedila. Fino je, če se risbe vsaj delno ujemajo z vse-

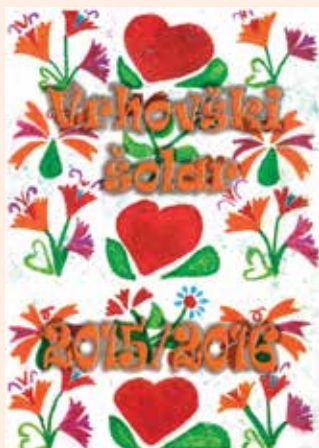
bino, ni pa nujno, ker so samostojni izdelek. Vsa besedila in risbe se opremi z navedbo avtorja in razreda. Končno različico moramo pregledati, lektorirati in korigirati, kar navadno prevzamem sama, saj to zahteva večurno delo. V literarne prispevke najmanj posegam, popravljam zgolj pravopisne napake, saj tudi napake odsevajo dragocene in simpatične pripombe o avtorju. V strokovne prispevke bolj posegam, saj gre v prvi vrsti za informacijo in obveščanje o dogodkih ali stvareh.

Priprava na tisk

Če gre časopis v tisk v tiskarno, se ga »zaklene« v pdf format. Tako dokument pridobi manjšo velikost in se ga lahko pošilja preko e-pošte. Zaklepanje tudi prepreči, da se pokvari urejanje ali prelom, kar se skoraj vedno zgodi, če dokument odpiramo v drugi različici Worda. Število strani naj bo deljivo s 4, v kolikor je časopis v A4 formatu, da ne ostajajo na koncu prazne strani. Če izberete drugačen format, se prej pozanimajte, koliko strani naj ima, da bo tiskanje kar najbolj ekonomično. Če je časopis cel v črno-belem tisku ali barvnem, je lahko združen v en dokument, v kolikor imate barvni ovitek in črno-belo sredico, ga ločite v dva dokumenta, ker gre za dva različna tiska. Barvna različica seveda močno podraži časopis, zato je pri nas barven samo zunanji ovitek. To velja izkoristiti za vpadljivo in barvno naslovnico. Pri večji nakladi je seveda tiskanje bolj ekonomično, pri manjši pa fotokopiranje. Najcenejša vezava je žičnata, dražje je lepjenje ali šivanje. Pri vezavi upoštevajte malo več roba na notranji strani, saj vezava pobere kar nekaj prostora. Kakorkoli se odločite, prej preračunajte vse možnosti, ki jih imate na voljo.

Zaključek

Kratek povzetek mojega dela naj vas ne odvrne od urednikovanja, saj ni tako zahtevno, kot se sliši. Vsako leto delo steče lažje in hitreje. Zastavite si lahko popolnoma poljubne, a dosegljive cilje. Zavedam se, da vsako delo potrebuje svež veter in ideje, tako da vsako leto sodelujte z nekaj novimi novinarji/učenci, pa tudi urednika velja zamenjati na vsake toliko časa.

Za šolarje je novinarstvo le zabavna igra

Mojca Kadivnik, OŠ Drska, univ. dipl. novinarka, mentorica novinarskega krožka

V prispevku bom predstavila, kako učenci v interesni dejavnosti igrivo spoznavajo vse novinarske zvrsti in delo v medijih ter se igrajo prave novinarje v pravem uredništvu. Ob tem razvijajo komunikacijske spretnosti, računalniške veščine in ustvarjalnost. Med letom učenci objavljajo prispevke na spletni strani šole in v šolski rubriki lokalnega časopisa, na koncu šolskega leta pa izdajo šolsko glasilo, se prelevijo v tržnike, za časopis pripravijo oglaševalsko akcijo in skrbijo za čim boljšo prodajo.

Šolska glasila Iskrice iz preteklih let

Novinarski krožki delujejo verjetno dandanes na vsaki osnovni šoli, še pred 100 leti pa je bilo povsem drugače. Prvi začetki slovenskih šolskih listov so se začeli v 20. letih 19. stoletja, razcveteli pa so se po marčni revoluciji sredi 19. stoletja, za kar ima največ zaslug celovski profesor Anton Janežič. Vendar pa na vseh šolah niso imeli tako svobodomiselnih mentorjev, v enem izmed disciplinskih pravil je tudi pisalo, da učenci ne smejo razmišljati s svojo glavo in »pošiljati v javnost duševnih proizvodov brez privolitve učiteljskega zbora«, kot piše v *Našem čas-opisu*, delovnem zvezku za izbirni predmet šolsko novinarstvo za 7., 8. in 9. razred osnovne šole (Mohor 1999, 8). Osnovnošolci so takšna disciplinska merila spoštovali, srednješolci pa so si že upali objavljati v skrivnih društvih. Osnovnošolska novinarska ledina se je tako začela orati z dopisniškimi kotički v mladinskih revijah, kot so *Zvonček*, *Angelček*, *Novi rod*, *Vrtec*, *Naš rod*, kamor so učenci pošiljali svoje risbe, fotografije, vesti in literarne prispevke. Šele v šolskem letu 1958/59 so se iz literarnih listov začela razvijati prva osnovnošolska glasila, danes pa verjetno

ni šole, kjer ne bi imeli novinarskega krožka. OŠ Drska je najmlajša šola v Novem mestu, ki deluje od septembra 2002, zato zgodovina interesne dejavnosti še ni dolga. Krožek deluje od samega začetka, sama pa ga vodim 12. leto.

Ker sem po poklicu novinarka, bi to moralo biti nekaj samo po sebi pričakovanega, celo enostavnega, a pogosto ni tako. Pristopi, ki so eno leto delovali, so se včasih naslednje leto izkazali za popolnoma neuporabne. Eno leto so učenci zelo samoiniciativni, drugo leto potrebujejo veliko spodbud. Tako se z učenci učim vedno znova, iščem njihova zanimanja, jih spodbujam, kjer so še negotovi, in jih podpiram pri njihovih prvih novinarskih korakih. Krožek obiskujejo učenci od 3. razreda dalje, letos so najstarejši učenci iz 7. razreda, kar seveda pomeni veliko diferenciacije in individualizacije. Nekaj učencev obiskuje krožek več let zapored, zato so bolj samostojni, pomagajo pa lahko tudi drugim, ki izkušenj z računalniki in pisanjem novinarskih prispevkov še nimajo.

Na začetku vsakega novega šolskega leta učenci predstavijo svoje razloge za prijavo na interesno dejavnost in izrazijo svoje želje. Septembra 2018 so učenci zapisali, da so se na novinarski krožek vpisali, »zaradi intervjujev, ker tega še nikoli nisem naredila«, »želela sem delati ankete«, »všeč mi je novinarsko delo, anketiranje in tipkanje«, »zanimivo mi je sodelovati pri nastajanju šolskega glasila«, »bila sem že lani in smo vedno nekaj tipkali, intervjujali, anketirali, to mi je všeč«, »ker rada pišem o dogodkih«, »rada bi pisala zgodbe o sošolcih«.

Trudim se, da je krožek zanimiv, obenem pa pri učencih razvija delavnost (vsakič napišejo vsaj en kratek prispevek), samoiniciativnost (predlagajo teme za prispevke, se javljajo za naloge), pogum in samozavest (da zapustijo učilnico in gredo tudi sami »na teren«), samostojnost (pri zapisovanju na računalnik, shranjevanju v datoteki, iskanju nedokončanih prispevkov v mapi ...), ustvarjalnost (pri

postavljanju vprašanj, pisanju), natančnost (preverijo dejstva, pišejo preverjene informacije) in doslednost (upoštevanje dogovorjenih pravil glede pisanja in shranjevanja prispevkov, značilnosti novinarskih zvrsti). Vse to samo zato, ker so radovedni, imajo radi slovenski jezik in veselje do zapisovanja šolskih novic. V prvih mesecih učenci pričnejo z zapisovanjem dogodkov iz razreda, vsakič pa del ure namenimo spodbujanju ustvarjalnosti ali učenju novinarskih zvrsti. Prvo ocenjevalno obdobje je namenjeno učenju in pridobivanju prvih izkušenj, v drugem ocenjevalnem obdobju pa imajo veliko možnosti za novinarsko delo – zapisujejo dogodke iz razreda, delajo ankete, intervjuvajo goste šole, pišejo ocene knjig in filmov in pomagajo pri urejanju šolskega glasila, ki izide v juniju. Delo je heterogeno, saj imajo učenci po krajšem uvodu možnost izbire, kaj bodo delali. Vedno imajo ponujenih več možnosti, med katerimi izberejo (glede na prisotnost na dogodku, preteklo nedokončano delo, interese). Glede na znanje in spretnosti nekateri napišejo več prispevkov, drugi le enega. Vsako leto obiščemo tudi eno izmed lokalnih/nacionalnih uredništev ali v goste povabimo novinarja. Ti obiski so prvovrstna izkušnja, učenci postavljajo številna vprašanja, izvedo in vidijo veliko zanimivosti.

Igrivo v svet novinarstva

Učenci pri interesni dejavnosti spoznajo vse stalne oblike novinarskega sporočanja, tako informativne kot interpretativne zvrsti.

V informativni zvrsti izstopajo podatki. Informativne zvrsti so (povzeto po Mohor 1999, 43–59):

- *vest*, ki je bila včasih kraljica novinarstva, danes pa je rezervirana bolj za radio, časopisi pa pogosteje pripovedujejo zgodbe ali objavljajo foto vesti,
- *poročilo*, ki bralca prestavi v dogodek in ima pogosto dodano fotografijo,
- *reportaža*, ki slikovito predstavlja dramatično ali atraktivno dogajanje, zanjo pa je potreben literarni talent,
- *anketa*, ki zastavlja eno kratko, jedrnat in razumljivo vprašanje več ljudem,

- *izjava*, ki je primerna, kadar bi radi bralcem posredovali odgovor na kakšno pomembno temo/vprašanje/dilemo,
- *intervju*, ki je lahko tematski ali osebnostni, je objava pogovora novinarja z zanimivo osebo, lahko pa je zapisan v obliki vprašanj in odgovorov ali pa v obliki zgodbe s citiranjem najpomembnejših misli.

V interpretativni zvrsti izstopajo argumenti, mnenja in ocene. Znotraj zvrsti poznamo (povzeto po Mohor 1999, 60–74):

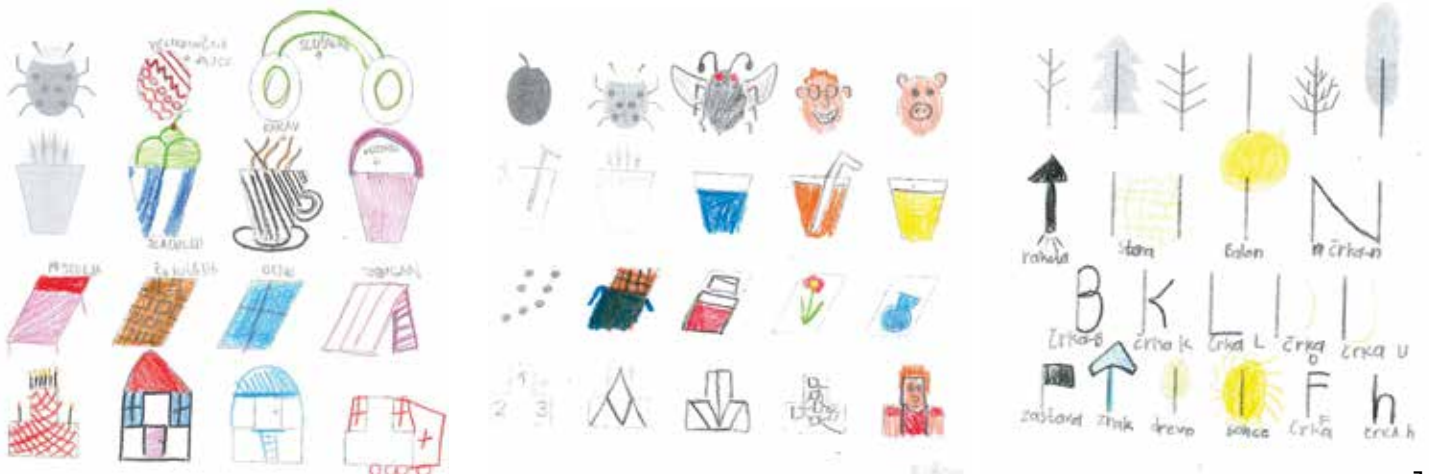
- *komentar*, ki je zahteven žanr, ki hoče vplivati na javno mnenje,
- *uvodnik*, ki je moralistični glas uredništva, pogosto pa prijazen klepet urednikov s svojim bralstvom,
- *članek*, ki je izčrpno poročilo, ki osvetljuje tematiko iz različnih strani,
- *ocena ali kritika*, ki pogosto obravnava knjige, filme, koncerte, gledališke predstave,
- *kolumna*, ki je ugleden žanr, kjer je pomembnejše, kdo piše, kot kaj piše,
- *pismo*, ki je literarni, publicistični in novinarski žanr.

V našem šolskem glasilu učenci objavljajo predvsem prispevke informativne zvrsti, manj pa (predvsem zaradi zahtevnosti) prispevke interpretativne zvrsti – napišejo le uvodnik, kakšen članek in oceno filma ali knjige. Najraje delajo ankete in intervjuje, najpogosteje pa pišejo vesti oz. poročila iz dni dejavnosti iz svojega razreda. Učenci novinarske izkušnje pridobivajo skozi igro. V nadaljevanju predstavljam najbolj zanimive novinarske igre glede na učne cilje.

NAJDI SVOJO REŠITEV

Cilj: učenci razvijajo likovno ustvarjalnost

Potek igre: učenci dobijo liste, na katerih so narisane osnovne oblike (krog, trikotnik, pravokotnik, črta ...). Oblike dopolnijo tako, da nastanejo različne podobe (iz kroga nastane lahko npr. ura, glava, žival, del cvetlice ...)

ASOCIACIJE

Cilj: učenci razvijajo jezikovno ustvarjalnost, domišljijo

Potek igre: učenci v krogu nizajo (ustno/pisno) svoje asociacije ob dani besedi/besedni zvezi. Igra je podobna viharjenju možganov (primer: poletje, piškoti, nov sošolec, prijatelj ...).

POVEJ MI ZGODBO

Cilj: učenci se naučijo izluščiti ključne informacije o dogodku

Potek igre: učenci pripovedujejo o dogodku iz razreda svojemu sošolcu. Tako se učijo izluščiti bistvo, kar naredi tudi novinar v najkrajših novinarskih zvrsteh – vesti in poročilu. Učenci pogosto ne vedo, kako začeti prispevek oz. kaj napisati o dogodku, ko pa o dogodku nekomu pripovedujejo, lažje napišejo poročilo.

VERIŽNA ZGODBA

Cilj: učenec spozna, kako napišemo vest/poročilo

Potek igre: učenci si podajajo liste in vsakič, ko odgovorijo na vprašanje, list prepognejo in ga podajo naprej. Vprašanja so: kdo, kdaj, kje, kaj, kako/zakaj. Nastane smešna zgodba, učenci pa spoznajo glavna vprašanja, na katera novinar odgovori v vesti/poročilu.

ANKETIRAMO

Cilj: učenec spozna značilnosti zvrsti anketa in se preizkusi v vlogi anketarja

Potek igre: učenci si izberejo anketno vprašanje (Kaj najraje bereš? Kateri je tvoj najljubši šolski predmet?). Dogovorimo se za osnovno obliko anketiranja (ime, razred), način pristopa (vadimo nagovor mimoidočih) in obliko prispevka (naslov = anketno vprašanje, uvod, ime, razred: odgovor v celi povedi; na koncu prispevka ime in priimek novinarja ter razred). Prvo anketno vprašanje izvedejo v razredu, med seboj, za vajo, naslednjič anketirajo svoje sošolce med tednom pri pouku, nato pa se med dejavnostjo odpravijo na teren. Ankete običajno dodajamo novinarskim prispevkom.

INTERVJU S SLAVNO OSEBO

Cilj: učenci spoznajo značilnosti novinarske zvrsti intervju

Potek igre: učenci si v dvojicah izberejo slavno osebo, ki bi jo intervjuvali, nato pa napišejo vprašanja, kot bi intervju zares izvedli (iščejo podatke o osebi, berejo že narejene intervjuje in napišejo 5 vprašanj). Eden izmed učencev je slavna oseba, druga je novinar. Vadita dogovarjanje za intervju in sam intervju, ki ga posnamemo ter nato skupaj analiziramo nastop novinarja ter primernost vprašanj. Predlagamo izboljšave. Ponovno izvedemo vajo.

Ko so učenci pripravljeni, lahko naredijo pravi intervju. Izberejo si sošolca/sošolko, ki se uči igrati na inštrument/zbira kaj posebnega/ima zanimiv

konjiček ..., in izvedejo intervju enako, kot smo vadili. Učenci, ki so pri tem najuspešnejši, dobijo priložnost, da intervjuvajo goste na šoli, vsakič pa poleg izkušenih novinarjev pritegnemo še kakšnega novinca, da ga spodbudimo za delo pri novinarskem krožku. Najtežji del intervjuja je tipkanje/pisanje, zato intervjuje običajno posnamemo z diktafonom, učenci pa ga nato počasi pretipkajo. Za učence, ki septembra niso znali pravilno prižgati in ugasniti računalnika, shraniti prispevka v aktualno mapo in napisati krajšega poročila, je tipkanje dolgega intervjuja velik izziv, ki pa si ga ne pustijo vzeti (da bi jim kdo pomagal). Tudi poslušanje intervjuja in počasno pisanje imata svoj čar.

AVDICIJA

Cilj: učenci ugotovijo, da lahko marsikatero govorno napako odpravijo z logopedskimi vajami, napako zaradi stresa pa tudi z ogrevanjem govornega aparata; tako izberemo tudi učence, ki berejo sporočila po šolskem radiju, ter vadimo za »radijski časopis«

Potek igre: učenci dobijo besedilo govorne vaje in ga skušajo prebrati čim bolj slovnično ustrezno, s poudarki, razločno. Besedilo je zapleteno, z vajami pa postanejo vedno boljši. Všeč jim je poslušanje svojega glasu, tako slišijo pomanjkljivosti (pogosto berejo prehitro, nerazločno) in vedo, kaj morajo vaditi, da bodo izboljšali svoj govorni nastop.

TELEVIZIJSKA ODDAJA

Cilj: učenci povežejo znanje vseh novinarskih zvrsti in pripravijo televizijsko oddajo

Potek igre: učenci napišejo različne prispevke o dogodkih iz šole, nato pa jih preberejo v kamero. Pripravimo »studio« z voditeljem in novinarji. Ko je oddaja posneta, si poročila ogledamo in analiziramo govorni nastop voditelja, novinarjev in (ustreznost) novinarskih prispevkov.

Pravi novinarji

Kot so pravi časopisi del novinarskega podjetja, je tudi novinarski krožek priložnost, da učenci spoznajo različne novinarske službe:

- večina časa so novinarji in pomočniki urednice, torej člani novinarskega tima oz. uredniškega odbora (pišejo prispevke, ki jih sproti objavimo na spletni strani šole, pošiljamo v objavo v šolsko rubriko lokalnega časopisa oz. shranimo za objavo v *Iskricah*; sodelujejo v vseh delih priprave glasila, razen v računalniški postavitvi, tako tudi izberejo fotografije in predlagajo postavitev prispevka na stran),
- občasno pa tudi tajniki uredništva (pretipkajo literarne prispevke sošolcev, pomagajo sošolcem urediti njihov prispevek) in
- tržniki glasila (po oddaji glasila v tiskarno učenci poskrbijo še za oglaševalsko akcijo, pripravijo plakate in šolski radijski oglas).

V prvih letih mojega mentorstva mladim novinarjem so učenci pregledali dotedanje *Iskrice* in raziskali časopise drugih šol, nato pa smo skupaj pripravili koncept glasila, in sicer:

- glasilo obsega 60 strani,
- izide na dan valetе,
- ima ustaljeno obliko z rubrikami (npr. zanimivi dogodki iz šole, poročila, dogodki, zanimivosti, fotozgodbe, literarne strani razredne stopnje, literarne strani predmetne stopnje, kotichek 1. razreda, kotichek 9. razreda, angleški kotichek, francoski kotichek, zabavne strani, rezultati tekmovalj),
- je novinarsko in literarno glasilo.

Iz novinarskega vsakdana učenci spoznajo tudi:

- novinarsko konferenco: vsi novinarji sprašujejo zbrane viре (udeležene učence) o določeni temi (sprejem prvošolcev v šolsko skupnost, uspeh mladih kuharjev na tekmovanju ...), vsi zapisujejo odgovore, nato pa vsi napišejo novinarski prispevek. Najbolj zanimivega objavimo;
- in uredniški sestanek: pred pripravo aktualnega glasila načrtamo smernice/teme aktualne številke (*Iskrice*), zadnja dva meseca pred izidom glasila pa je sestanek krajši uvodni del vsake ure. Tako učenci sproti spremljajo svoje delo, pregled nad opravljenim pa ima tudi mentor.

Ko je v začetku junija glasilo v tiskarni, se učenci posvetijo še oglaševalski akciji in promociji glasila. Zberemo naročila na glasila in učenci komaj čakajo, da iz tiskarne prinesemo glasila, ki jih lahko pred uradnim izidom vidijo samo šolski novinarji. Ko listajo glasilo, ugotavljajo, »da smo

naredili zelo veliko«, »da so prispevki zanimivi«, »da niso objavljeni vsi prispevki, ki so jih napisali«, da »ponekod manjka kakšna črka ali je kaj narobe napisano«. Veliko učencev se na interesno dejavnost vpiše več let zapored, nekateri pa dejavnost obiskujejo samo eno leto, saj se jim zdi novinarstvo prezahtevno in prezapleteno.

Učenci se spoznajo tako s prednostmi kot slabostmi novinarstva. Izkušnja, ki jo pridobijo v letu obiskovanja novinarskega krožka, jim pomaga lažje razumeti ozadje nastajanja novinarskih prispevkov in delovanje uredništva. Ugotovijo, da novinarstvo ni le razburljivo iskanje zanimivih zgodb, potovanje na super kraje, intervjuvanje slavnih oseb ter poročanje o velikih dogodkih, ampak tudi zahtevno iskanje virov informacij, poročanje o manj odmevnih dogodkih, ustvarjalno pisanje, ki hkrati zadosti vsem novinarskim pravilom, in stalno iskanje tem za prispevke. Je delo, ki se resda vidi kot 2-minutni radijski ali TV-prispevek oz. kratek časopisni članek, v njem pa je skrito celodnevno ali večdnevno novinarsko raziskovanje in oblikovanje prispevka. Morda pa obiskovanje novinarskega krožka kljub temu pri komu vzbudi željo, da iz šolskega novinarja postane pravi novinar. Ker je spoznal tako lepše kot težje plati novinarstva, ima veliko možnosti, da se odloči za poklic, ki ga bo z veseljem, dobro in dolgo opravljal.

Literatura:

Mohor Miha, Košir Manca, Stanonik Marija (1999) *Naš čas-opis, delovni zvezek za izbirni predmet šolsko novinarstvo za 7., 8. n 9. razred devetletne osnovne šole*. Ljubljana: Rokus

Risanje Kekčeve pesmi v vrtcu – primer prehoda iz teorije v prakso

Ksenija Čuješ, diplomirana vzgojiteljica, mag. zak. in druž. štud.,
Javni zavod Otroški vrtec Šmarje pri Jelšah

V vrtcu Šmarje pri Jelšah je v šolskem letu 2018/2019 prednostna naloga odkrivati in razvijati močna področja, sposobnosti ter potenciale pri predšolskih otrocih. Pri tem si pri svojem vzgojno-izobraževalnem delu ozaveščamo svoje strokovno delo in si postavljamo vprašanja, kako še izboljšati ustvarjanje novih priložnosti za otroke v predšolskem obdobju, da se bodo njihove sposobnosti in potenciali lahko še bolje izrazili ter razvijali. Številni strokovnjaki namreč navajajo, da so človeški možgani prav v predšolskem obdobju najbolj plastični in dojemljivi, zato je zelo pomembno, da se začne sistematično in načrtno delati na razvoju otrok že v najzgodnejšem obdobju. Odgovornost za ustvarjanje spodbudnega okolja pa je ravno na nas, strokovnih delavcih vrtca. V članku poročam o enem izmed primerov, v katerem sem z načrtnim delom teorijo prenesla tudi v prakso.

Ključne besede: otrok, močna področja, razvoj potencialov, zgodnje otroštvo

Odkrivanje in razvijanje otrokovih močnih področij in potencialov

Pri prepoznavanju in razvijanju otrokovih potencialov smo si zastavili cilj partnersko sodelovati s čim več deležniki, ki so lahko na različne načine vpeti v naš vrtec, predvsem pa so in bodo v tem procesu pomembni strokovni delavci oddelkov, starši ter delavke na upravi; prizadevamo si za in

ustvarjamo raznolike možne pogoje za raziskovanje in razvijanje posameznikovih sposobnosti. Cilj je poglobljeno osredotočenje na prav vsakega posameznika. Pri izvajanju projekta sodelujemo s Pedagoško fakulteto v Ljubljani in Centrom za raziskovanje in spodbujanje nadarjenosti, ki nas podpirata s svojo strokovnostjo, v vrtcu pa smo ustanovili delovno skupino, ki spremlja potek in izvajanje projekta. Vsaka oseba je edinstvena in to edinstvenost moramo prepoznati, okrepiti ter strokovno vrednotiti. Vsi, ki delamo z otroki, se zagotovo zavedamo, kakšen pomen imajo prva leta otrokovega življenja za njegov celostni razvoj. Številni strokovnjaki navajajo izjemen vpliv na spodbudno učno okolje za otroke, a brez vzajemnega sodelovanja s starši in ostalimi deležniki, ki so lahko kakorkoli vpeti v vzgojno izobraževalni proces, ne gre. Razvoj se vselej odvija znotraj odnosov, interakcij. Že vizija vrtca Šmarje pri Jelšah, ki se glasi: »Stopamo v boljši jutri, z roko v roki, z otroki, sodelavci in starši«, nakazuje na gibajočo se, aktivno, sodelovalno kulturo med pomembnimi deležniki, ki smo odgovorni za celovit in vsestranski razvoj otrok.

Niz predavanj »Spodbujanje učnih interesov in ustvarjalnih potencialov v zgodnjem otroštvu«

Pri izvajanju projekta smo se strokovni delavci vrtca Šmarje pri Jelšah udeležili niza predavanj z naslovom *Spodbujanje učnih interesov in ustvarjalnih potencialov v zgodnjem otroštvu*. Predavali so nam štiri različni predavatelji, in sicer izr. prof. dr. Tatjana Devjak, Leonora Drgan, vzg. Darija Hohnjec in Jasna Cvetković Lay. Predavatelji so nam posredovali različne inovativne pristope, kako lahko ustvarjamo varno, spodbudno učno okolje pri delu z otroki. Spregovorili so o principih inkluzivnosti v vrtčevskih skupinah s praktičnimi prikazi.

Dr. Tatjana Devjak je govorila o partnerskem modelu med vrtcem in domom ter uresničevanju inkluzivnih načel za otroke z različnimi učnimi zmožnostmi. Pri predavanju so se mi najbolj v spomin vtisnile naslednje pomembne točke za spodbujanje otrokovih potencialov v vrtcu: partnerski model sodelovanja s starši, nastajanje/spodbujanje kritičnega mišljenja, aktivno spremljanje vseh otrok, opazovanje otrokovih močnih področij, nadgradnja otrokovega znanja, nudenje spodbudnega okolja za vse otroke, iskanje močnih področij. Vsak otrok ima svoje močno področje, le odkriti ga je potrebno, upoštevati je potrebno načelo diferenciacije. Pri predavanju se mi je v spomin vtisnil tudi primer spoštljivega odnosa do otrok, kjer nas je predavateljica nagovorila: »Zakaj otroku zlahka rečemo npr. naj pohiti z obuvanjem in oblačenjem? Ali si upamo to reči šefu? Do otrok moramo imeti predvsem odgovoren in spoštljiv odnos«.

Naslednja predavateljica Leonora Drgan je spregovorila o inkluzivnosti v vrtčevskih skupinah s praktičnimi prikazi. Predstavila nam je uvajanje iger iz preteklosti, ki spodbujajo razvoj možganov oz. razvoj sinaps v možganih z gibanjem. Otroški odgovori naj ne bodo napačni. Otroke spodbujamo k izražanju mišljenja, dojetanja sveta okrog sebe in s tem spodbujamo in omogočamo spraševanje in čudenje otrok. Predavateljica je predstavila praktične primere učenja NTC (Network – Teaching – Children, sl. Mreženje – Učenje – Otroci). Program NTC učenja sestavljajo različne igre za otroke, ki spodbujajo razvoj in aktivnost sinaps v možganih, prispevajo k učinkovitejšemu pomnjenju ter razvijajo funkcionalno mišljenje. Pomembno je, da so zajeta vsa področja kurikuluma. NTC učenje je nov pedagoški pristop, ki temelji na spoznanjih o razvoju in delovanju možganov. Vzgojitelj v vrtcih usmerja k tistim igralnim dejavnostim za otroke, ki še posebej dobro vplivajo na nastajanje in utrjevanje možganskih povezav (t. i. sinaps med nevroni) v času njihovega najintenzivnejšega razvoja, torej predšolskega obdobja. Program NTC dopolnjuje izhodišča *Kurikuluma za vrtce* ter ga hkrati bogati. Bistvo tega programa je, da se dela z vsemi otroki. Pri otrocih se povečuje število nevronske povezave, razvija se hitrost mišljenja in sklepanja, razvija se koordinacija in motorika.

Tretja predavateljica Darija Hohnjec nam je predstavila, kako sama opazuje otrokov razvoj v vrtcu in ga beleži preko portfolia. Pri načrtovanju izvedbenega kurikula Hohnjec upošteva sodobna didaktična načela, kjer proces učenja, napredka in razvoja ter posledično oblikovanja osebnega izobraževalnega načrta že petnajsto leto spremlja z mapo učnih dosežkov (portfolio otroka in

strokovnega delavca). Konstruktivne povratne informacije, ki jih otrok pridobi skozi komentarje strokovnega delavca, vrstnikov, staršev in lastnega premisleka o dokumentiranih gradivih, med drugim pripomorejo, da otroci že zelo zgodaj začnejo ocenjevati svoje sposobnosti in tako razvijajo osebno teorijo inteligentnosti.

Zadnja predavateljica Jasna Cvetković Lay je govorila o ustvarjalno produktivni nadarjenosti otrok v zgodnjem otroštvu; predstavila je empirična spoznanja, ki jih je podkrepila s praktičnimi prikazi. Poudarek predavanja je bil predvsem na tem, kako lahko vzgojitelj odkrije talent otroka preko risbe.

Prenos NTC programa v prakso – Risanje Kekčeve pesmi

Po slišanih predavanjih sem se takoj odločila, da tudi sama izvedem dejavnost po NTC programu, ki se mi je najbolj vtisnil v spomin. Izvedla sem dejavnost, pri kateri so sodelovali vsi otroci. Dejavnost je potekala takole: Otrokom sem v jutranjem krogu predstavila besedilo *Kekčeve pesmi*. Z otroki smo se pogovarjali, kako bi lahko to pesem narisali. Otroci so nizali različne predloge, ideje. Vprašala sem jih tudi, kako bi označili kitico, ki se ponovi dvakrat? Vsi otroci so bili mnenja, da bi bilo najbolje napisati številko 2 in zraven nje x. Ob tej priložnosti sem imela otroke možnost seznaniti, kako si glasbeniki označijo neko kitico ali refren, ki se ponovi. Vsi so bili navdušeni in z zanimanjem opazovali simbol, ki sem jim ga predstavila. Nekaj otrok je dejalo, da bodo pri ponovitvi besedila, ko bodo risali, narisali znak, ki ga uporabljajo glasbeniki. Otroci so se v pogovor zelo vživeli, saj sem večkrat poudarila, da nam je vsak odgovor v pomoč, in tako spodbujala k odgovarjanju tudi »tihe« oziroma zadržane otroke. Z otroki smo si naredili načrt. Otrokom sem glede na aktualno pesem pripravila kvadratke, v katere so risali svoje vtise o slišani kitici *Kekčeve pesmi*. Otroci so bili pri dejavnosti zelo vztrajni in navdušeni, saj je bil takšen način spoznavanja pesmi za njih nov. Ko so otroci narisali *Kekčevo pesem*, so bili na izdelek ponosni in želeli, da ga izobesimo v igralnici. Ena deklica ni želela, da njen izdelek izobesimo, saj ga je želela pokazati svojim staršem. S strokovno delavko sva opazili, da je tekom dneva večkrat vzela svoj izdelek v roke in začela peti pesem ob svoji risbici. Po počitku je v krog zbrala 4 deklice in jim zapela *Kekčevo pesem*. Vmes se je ustavila in me vprašala: »Ksenija, kako se poje tukaj pesmica, ko sem narisala semena?«.

Jurišević (2010) pravi, da je učenje branja in prepoznavanja simbolov eden najbolj zapletenih procesov, ki jih mora otrok za nadaljnje učenje usvojiti, zato je pomembno, da se to učenje spodbudi čimbolj zgodaj.

Primer pesmi:

Starost otrok: 5–6 let

Kekčeva pesem – risanje s simboli

Jaz pa pojdem in zasejem
dobro voljo pri ljudeh.
V eni roki nosim sonce,
v drugi roki zlati smeh.

Kdor vesele pesmi poje,
gre po svetu lahkih nog,
če mu kdo nastavi zanko,
ga užene v kozji rog.

Jaz pa pojdem in zasejem
dobro voljo pri ljudeh.
V eni roki nosim sonce,
v drugi roki zlati smeh.

Jaz pa pojdem in zasejem
dobro voljo pri ljudeh.
V eni roki nosim sonce,
v drugi roki zlati smeh. } 2x

Bistri potok, hitri veter,
bele zvezde vrh gora,
gredo z mano tja do konca
tega širnega sveta.

ZAKLJUČEK

Mnogi avtorji govorijo, da se nadarjenost prepoznava v najzgodnejšem obdobju. Nadarjeni otroci se zavedajo, da določene stvari obvladajo. Starši so pogosto osupli nad tem, kaj vse znajo, pogosto pa tudi sami otroci vidijo, da obvladajo kaj, česar njihovi prijatelji ne. Pogosto se zavedajo, da obvladajo zadeve, za katere niti njihovi vzgojitelji ne vedo, da jih (Sutherland 2015).

Dejavnost risanja simbolov *Kekčeve pesmi* smo v skupini izvajali prvič, torej je bil proces noviteta za otroke in za nas strokovne delavke. Nad samo dejavnostjo smo bili vsi udeleženci navdušeni, saj nam je prinesla drugačen pristop pomnjenja besedila pesmi. Otroci so se naučili, da lahko pesem narišejo na list in jo kasneje zapojejo ob svojih umetniških asociacijah. Pri dejavnosti so sodelovali in bili aktivni vsi otroci. Še posebej radi so sodelovali tako imenovani »tihan«
otroci. Zagotovo bomo kmalu spoznali novo pesem in jo narisali s simboli in znaki.

Ključno vlogo za prepoznavanje otrokovih kompetenc, nadarjenosti in njegovih zmožnostih ima prav vzgojitelj, saj z njim preživi veliko časa in lahko prepozna njegove potenciale ter jih razvija. Strokovni delavci v vrtcih smo pomembno gibalno družbe, ki omogoča vsestranski razvoj

otrok. Lahko bi rekli, da nas otroci nosijo skozi vse življenje s seboj, zavedno ali nezavedno. Skupaj s starši smo odgovorni za življenje mladih ljudi, za njihovo vzgojo in izobraževanje, saj je to naše poslanstvo, ki se ga moramo v polnosti zavedati. Pri dejavnostih po programu NTC razvijamo stopnje težavnosti, kar otrokom predstavlja izziv ter odprtost za nadaljnji razvoj. Kaj bi še lahko naredili? To vprašanje se vzgojiteljem poraja vsakodnevno. Veliko pa je bilo tudi pozitivnih informacij s strani staršev, saj je prav medsebojno sodelovanje strokovnih delavcev s starši ključno za celostni in optimalni razvoj otrok. Z obojestransko komunikacijo lahko ugotovimo, kakšna so otrokova močna in šibka področja ter tako lahko skupaj optimalno gradimo na vsakem individuumu.

Literatura:

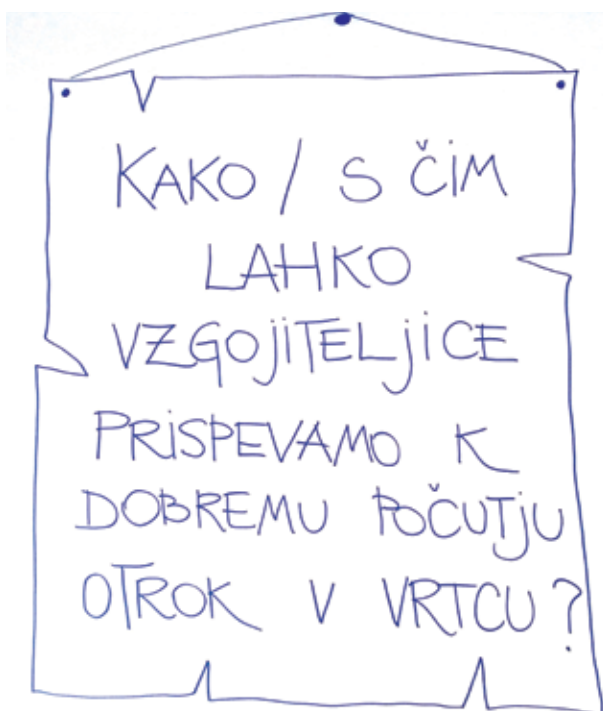
Jureševič M., Rajović R., Drgan L. (2010): *NTC učenje: Spodbujanje razvoja učnih potencialov otrok v predšolskem obdobju*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Pedagoška fakulteta.
Sutherland M. (2015): *Nadarjeni v zgodnjem otroštvu. Dejavnosti za otroke stare od 3–6 let*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Center za raziskovanje in spodbujanje nadarjenosti (CRSN).

Roditeljski sestanek z uporabo metode sodelovalnih pristopov

Vesna Rutar Grubić, dipl. vzg. predšolskih otrok in univ. dipl. prof. razrednega pouka, Vrtec Jožefe Maslo Ilirska Bistrica

V prispevku predstavljam sodelovalno metodo, ki sva jo s pomočnico uporabili na prvem roditeljskem sestanku septembra 2018. Z opisom primera dobre prakse želim spodbuditi tudi druge vzgojitelje in učitelje k uporabi podobnih sodelovalnih pristopov pri organizaciji in izvedbi najrazličnejših sestankov s starši, sestankov s strokovnimi delavci ali pri izvedbi različnih dejavnosti z otroki.

Prvo močno vprašanje

Roditeljski sestanek je oblika sodelovanja med vrtcem in starši, ki ga organizirata vzgojiteljica in pomočnica vzgojiteljice za svoj oddelek. Na prvem roditeljskem sestanku, ki načeloma poteka v mesecu septembru, se starši seznanijo s prednostnimi nalogami vrtca, s programom vzgojno-izobraževalnega dela vrtca in skupine ter z obogatitvenimi in dodatnimi dejavnostmi. Starši so obenem seznanjeni z ostalimi oblikami medsebojnega sodelovanja (npr. govorilne ure, ustvarjalne delavnice ipd.), ki potekajo celo šolsko leto. Ker nama je s pomočnico pomembno, da s starši dobro sodelujeva skozi celo šolsko leto in da se otroci v vrtcu dobro počutijo, sva se za letošnji prvi roditeljski sestanek odločili, da ga izvedeva malo drugače. K pripravi roditeljskega sestanka z uporabo ene izmed sodelovalnih metod nas je spodbudila tudi začetna zaskrbljenost

staršev zaradi kombinirane oblike skupine otrok v šolskem letu 2018/2019. Skupina je sestavljena iz 19 otrok starih od 2 do 4 let, od tega je 10 otrok, ki so vrtec obiskovali že prej, ter 9 novincev. Starši so bili v skrbeh predvsem zaradi starostne razlike med otroki in njihovih pričakovanj, da bodo otroci vključeni v skupino otrok, kjer so vsi otroci rojeni v istem letu. K uporabi sodelovalne metode na roditeljskem sestanku me je dodatno spodbudilo izobraževanje o sodelovalnih pristopih v šolskem prostoru, ki sem se ga udeležila v šolskem letu 2017/2018, v izvedbi izkušenih voditeljev izobraževanj o sodelovalnih pristopih: Petre Založnik, Alenke Oblak in Jake Kovača.

Sodelovalni pristopi in sodelovalne metode

Sodelovalni pristopi so metode dela, ki nam omogočajo, da razvijamo vrtec/šolo v prostor učenja, učinkovitega sodelovanja in ustvarjalnega raziskovanja. Med udeleženci sodelovalni pristopi prinesejo več zavzetosti, radovednosti in povezanosti (Kovač, Oblak in Založnik 2017). Pogovor je v sodelovalnih pristopih pomembno sredstvo pri iskanju rešitev, saj vodi k boljšemu in globljemu učenju ter k preudarnim dejanjem. Udeleženci, ki so povabljeni v skupno delo, se namreč počutijo odgovorne, kadar ustvarijo neko idejo ali rešitev. Rešitve za izzive, s katerimi se pedagoški delavci soočamo v svojem poklicu, so tudi bolj sprejete, če so soustvarjene s strani sodelujočih (npr. otrok, staršev, drugih pedagoških delavcev) (Cepin 2014).

Sodelovalni pristopi poudarjajo pomen gostiteljstva in participativnega vodenja. Za gostiteljstvo in participativno vodenje so ključne štiri osnovne prakse, in sicer biti prisoten (začutiti dogajanje, gostiti sebe in obenem biti odprt za vse, kar vznikne), biti udeleženec (biti pripravljen so-ustvarjati in gostiti skupaj z drugimi, pomešati svoje znanje, izkušnje iz prakse z njihovimi, ustvarjati partnerstvo), gostiti pogovore (imeti pogum, povabiti in biti pripravljen, da začnem pogovore, ki so pomembni – najti in gostiti vprašanja z močjo s tistimi, ki se jih tičejo, ter potem požeti spoznanja, vzorce, naučeno) ter sodelovati in prakticirati pogovore (biti pripravljen,

da resnično poslušam, s spoštovanjem, brez sodb in razmišljanj, da že poznam vse odgovore, postati skupnost, ki prakticira skupaj) (Kovač, Oblak in Založnik 2017). Kovač, Oblak in Založnik (2017) pravijo, da v resničnem soustvarjalnem procesu ni več pomembno, kdo kaj reče ali prispeva, temveč je dar v sinergiji in navdihu, ko vsak gradi na znanju drug drugega in na ta način celota postane precej večja kot vsote posameznih delov. Obenem so mnenja, da v prostoru soustvarjanja lahko ustvarimo nepričakovane in presenetljive rezultate, še posebej v okoliščinah, kjer se je potrebno soočiti s spremembami na več nivojih naenkrat.

Ena od ključnih prvin sodelovalnih pristopov je oblikovanje in zastavljanje vprašanj. Za spodbujanje kvalitetnega pogovora je namreč najbolj učinkovita metoda zastaviti dobro vprašanje. Dobro vprašanje pripelje sodelujoče v sveže razmišljanje, odpre nove poglede in nove možnosti, nagovarja globlje vrednote, nima takojšnjega odgovora, te za trenutek utiša in spodbudi k razmisleku, spodbuja reflektivno razmišljanje, pomaga skupini, da se premakne naprej, je provokativno, te vabi iz cone udobja, odmeva v udeležencih, je jasno in preprosto (Cepin 2014).

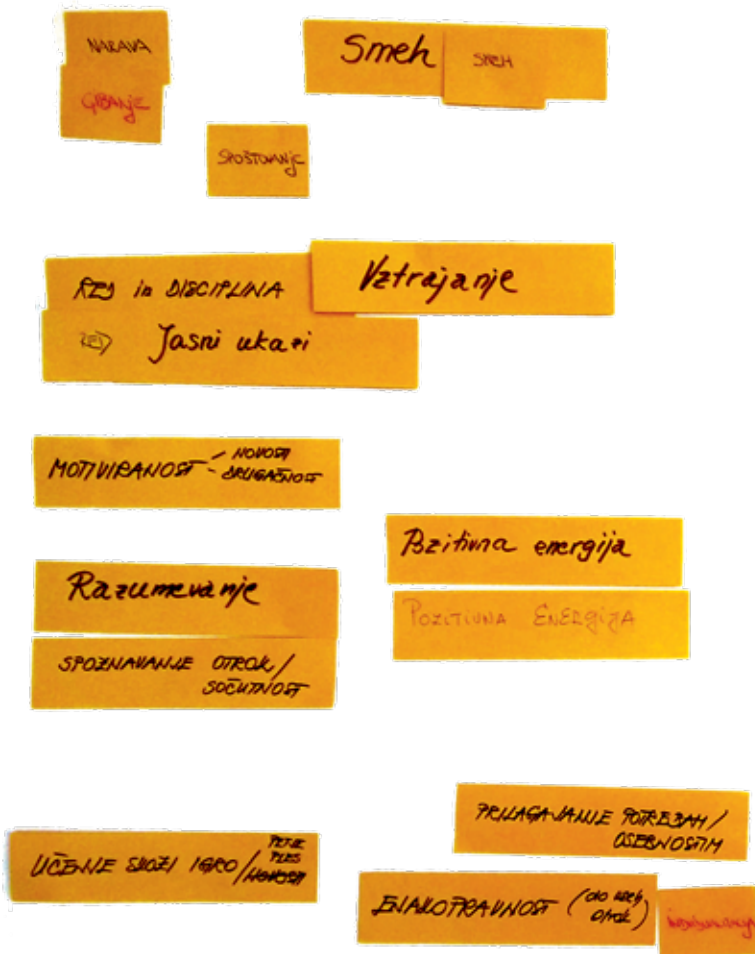
Sodelovalnih metod je več (npr. krog, svetovna kavarna, odprti prostor), za vse pa veljajo nekatera osnovna načela ali lastnosti. V nadaljevanju navajam le nekatere:

- preprosta struktura, ki omogoča vključitev majhnih in velikih skupin v različne pogovore, ki vodijo k rezultatom,
- vsaka metoda ima svoje prednosti in omejitve,
- sodelovalne metode temeljijo na dialogu, ki vključuje govorjenje z namenom, pozorno poslušanje in skupno raziskovanje ter odkrivanje,
- krog je temeljna organizacijska oblika sodelovalnih metod, ki je lahko stalna ali pa le ena izmed uporabljenih oblik,
- udeleženci so si enakovredni – skupaj raziskujejo in se učijo,
- skupno raziskovanje poteka na podlagi močnih in inspirativnih vprašanj, ki predstavljajo gonilno moč skupine,
- namen vseh sodelovalnih metod je, da udeleženci skupaj učinkovito in navdahnjeno razmišljajo ter uporabijo skupno inteligenco za boljše rešitve (pregled v Kovač, Oblak, Založnik 2016).

Svetovna kavarna

Za izvedbo roditeljskega sestanka sva se s pomočnico odločili, da uporabiva sodelovalno metodo imenovano svetovna kavarna. Svetovna kavarna je metoda za ustvarjanje sodelovalnih učnih pogovorov (npr. v razredu, s skupino otrok) in je primerna tudi za razvoj sodelovanja in soustvarjanja s strokovnimi in vodstvenimi sveti ter drugimi partnerji, s katerimi sodelujemo (npr. s starši). Svetovna kavarna je dober način, da spodbujamo komunikacijo in sodelovanje, za izmenjavo naučenega, za ustvarjanje novih idej in za priklic skupinske modrosti. S svetovno kavarno prakticiramo različne socialne veščine, kot so sodelovanje, delo v skupini, aktivno poslušanje, pogovor o raznolikih idejah ter mnenjih idr. Pri tem je pomembno, da se osredotočimo na to, kar je pomembno, da začasno ustavimo sodbe, predpostavke in gotovosti, da govori eden naenkrat, da drug drugega pozorno poslušamo, da skupaj poskušamo slišati vzorce, uvide in globlja vprašanja, se poskušamo zavedati lastnega vpliva na skupino, da sprejemamo raznolika mnenja, da prispevamo z lastnim umom, telesom in srcem ter da povezujemo ideje. Ker je svetovna kavarna kot metoda dela zelo prilagodljiva, jo je možno prilagoditi mnogim različnim namenom (npr. izmenjavi znanja, krepitvi veščin, vzpostavljanju odnosov, globljemu razmisleku in načrtovanju dejavnosti).

Pri izvajanju svetovne kavarne je pomembno, da ustvarimo gostoljuben prostor, ki vabi in je varen, da raziskujemo vprašanja, ki so pomembna za celo skupino, da spodbujamo prispevek vsakega posameznika v skupini, da povežemo različne ljudi, poglede in ideje, da skupno znanje naredimo vidno (slikovno prikažemo posamezne strukture) in na ta

Razstava starševskih risb

način lažje poberemo sadove pogovorov. Za izvajanje svetovne kavarne potrebujemo mize in stole, nekaj za na mize, kar bo naredilo počutje prijetno in gostoljubno za pogovore (npr. vodo, piškote, bombone), plakat ali velik papir za zapisovanje, barvne flomastre (za vsakega udeleženca vsaj enega), plakate z napisanimi vprašanji, plakat, velik papir ali premično tablo za pobiranje sadov skupinskega znanja in uvidov. Pred začetkom svetovne kavarne je pomembno, da predstavimo bonton kavarne, lahko pa ga ustvarimo skupaj s skupino.

Svetovna kavarna na splošno poteka tako, da uvodoma pojasnimo okvir pogovora (zakaj je ta tema pomembna), nato k mizam, v kavarniškem stilu, posedemo 4 do 5 udeležencev. Vsaka skupina si izbere eno osebo, ki bo gostila pogovor, ta pa izbere nekoga, ki bo skrbel za čas, in nekoga, ki bo prevzel ustvarjanje vizualnega prikaza. Nato postavimo vprašanje, o katerem se bodo skupine pogovarjale. Gostitelj napiše vprašanje na papir, ki je na sredini mize, in pogovor v skupinah se lahko začne. Dialog traja približno od 15 do 30 minut. Po uvodnem krogu sledi drugi krog, v katerem povabimo gostitelja, da ostane pri mizi kot gostitelj naslednje skupine, ostale pa povabimo, da si za raziskovanje vprašanja izberejo drugo omizje z novimi ljudmi. Na začetku drugega kroga (in morebitnih vseh naslednjih krogih) gostitelj z novimi člani omizja na kratko podeli ključne ugotovitve, vprašanja in ideje iz predhodnega pogovora. Gostitelj izbere tudi novega skrbnika časa in vizualnega ustvarjalca, nato pa začnejo nov pogovor, ki ga gradijo na prejšnjem grafičnem zapisu, in mu dodajajo nove uvide in ideje. Ko smo šli skozi vse kroge vprašanj, nekaj časa namenimo še pobiranju sadov pogovorov vsake mize in celotne skupine (pregled v Kovač, Oblak, Založnik 2016).

Potek roditeljskega sestanka

Roditeljski sestanek sva s pomočnico izvedli 18. 9. 2018 v igralnici Mravljice v vrtcu Jožefe Maslo Ilirska Bistrica. Sestanek, ki je trajal eno uro in pol, se je udeležilo 21 staršev (starši 18 otrok od 19; od treh otrok sta prišla oba starša). Ker sodelovalno metodo svetovna kavarna lahko prilagajamo glede na udeleženca, namen in cilj, sva se s pomočnico odločili, da njeno izvedbo temu prilagodimo in jo modificirava. Starše sva po uvodnem pozdravu povabili, da poiščejo znak svojega otroka in se na tisto mesto tudi usedejo. Pripravili sva štiri mize po 4 oziroma 5 staršev. Na mizi so bili listi (A4 format) z znakom njihovega otroka ter barvice in flomastri. Navodilo

Drugo močno vprašanje

staršem je bilo, da svojemu otroku narišejo risbico in/ali mu kaj napišejo, nato pa risbico zalepijo na omaro, kjer jo bo njihov otrok lahko videl vsak dan. Namen risbic je, da se z njo lahko otroci potolažijo, ko jim je hudo, in da otroci vedo, da starši mislijo na njih (občutek varnosti). Nato sva staršem razdelili liste, na katerih so bile povzete osnovne informacije (opis celoletnih projektov, posebnosti skupine, oblike sodelovanja staršev z vrtcem in razne druge informacije). Skupaj s pomočnico sva jih še dodatno na kratko opisali in razložili. Starši so imeli tudi možnost postavljanja vprašanj, na katere sva odgovorili oziroma pojasnili morebitne nejasnosti. Po kratkem formalnem delu sestanka sva starše, ki so prišli v paru, naprosili, da se usedejo za drugo mizo (se zamenjajo). Na kratko sva jim razložili potek in pravila svetovne kavarne, nato pa postavili prvo vprašanje, ki se je glasilo: kako/s čim lahko vzgojiteljice prispevamo k dobremu počutju otrok v vrtcu? Zaradi časovnega okvira sestanka sva se odločili, da bomo posamezno vprašanje izvedli samo v enem krogu. Zato sva vsaki skupini razdelili pet listkov, na katere so zapisali ključne besede njihovega pogovora znotraj skupine. Temu je sledila žetev vseh skupin. Listke s ključnimi besedami je vsaka skupina posebej prilepila na veliko tablo. Pri tem smo se vsi poslušali, poročevalec skupine pa je lahko besede še dodatno razložil. Ko so bile na skupni tabli prilepljene vse besede, smo jih skupaj še pokomentirali, v smislu kako to lahko uresničujemo, kateri predlogi so uresničljivi in kateri niso v naši moči, kako in s čim lahko posamezne predloge razvijamo ipd.

Starše sva nato prosili, da se med seboj zamenjajo/premešajo po skupinah. Temu je sledilo drugo vprašanje, s katerim so se prav tako ukvarjale vse skupine. Vprašanje se je glasilo: kako/s čim lahko starši prispevate k dobremu počutju otrok v vrtcu? Vsaka skupina je po 15 minutah zapisala do pet ključnih besed na listke in nato listke z dodatno razlago zalepila na skupno tablo. Skupno žetev smo ponovno zaključili z razmišljanjem o tem, kaj je uresničljivo, kaj ni uresničljivo, kako lahko posamezne predloge razvijamo. Temu je sledilo skupno iskanje povezav med predlogi prvega in drugega vprašanja ter kaj je pri vsem tem pomembno. Povzetek napisanega je bil, da je za dobro počutje otrok v vrtcu pomembna dobra komunikacija, sodelovanje, zaupanje in spoštljiv odnos med starši in vzgojiteljicami (vrtcem).

Svetovno kavarno smo zaključili s tako imenovanim objavnim krogom, in sicer sva starše prosili, da z eno besedo ali besedno zvezo povedo, s čim odhajajo iz rodiljskega sestanka. Nekaj njihovih odzivov: zabavno, pozitivno, bolj mirno kot pred prihodom na sestanek, vključenost, povezovanje, spoznavanje idr. Preden smo se razšli, sva se staršem še enkrat zahvalili za tako številčen in pozitiven odziv na sestanek ter jim za domov razdelili kratek anonimni vprašalnik, ki se je nanašal na potek in organizacijo sestanka.

Rezultati in analiza vprašalnika

Razdeljenih je bilo 18 vprašalnikov, od tega jih je bilo vrnjenih 14. Vprašalnik je bil sestavljen iz enega vprašanja zaprtega tipa in treh vprašanj odprtega tipa. Pri vprašanju zaprtega tipa so starši pri posamezni trditvi ustrezno označili odgovor da ali ne, pri čemer so odgovorili na dodatno vprašanje, če je bilo vprašanje označeno z zvezdico. Vprašanja odprtega tipa so se nanašala na to, kaj bi pri poteku ali vsebini rodiljskega sestanka spremenili in katerih informacij bi si želeli več, kaj jim bo najbolj ostalo v spominu ter kaj bi še želeli dodati, deliti z nami, kar niso uspeli zapisati pri nobenem od vprašanj. Namen vprašalnika je bil pridobiti mnenje staršev o tovrstni izvedbi rodiljskega sestanka, ki nama bo s pomočnico v pomoč pri načrtovanju rodiljskih sestankov v prihodnje.

	DA	*NE	*Če je odgovor ne, odgovorite še na dodatno vprašanje.
Potek (način dela) prvega rodiljskega sestanka nam je bil všeč.	14		
Termin rodiljskega sestanka se nam zdi ustrezen.	14		
*Obseg (trajanje) rodiljskega sestanka se nam je zdel ravno pravi.	13	1	<i>Koliko časa naj bi po vašem mnenju najdlje trajal rodiljski sestanek?</i> Predlagam, da so sestanki organizirani v obsegu 60-ih minut
Na rodiljskem sestanku smo dobili dovolj informacij.	14		
*Na rodiljskem sestanku smo imeli priložnost izraziti svoje mnenje.	14		<i>Kaj bi potrebovali, da bi lahko izrazili svoje mnenje bolj odločno?</i>
*Na rodiljskem sestanku so bila upoštevana vsa naša mnenja, predlogi.	14		<i>Kaj bi potrebovali, da bi bila upoštevana vsa mnenja in predlogi?</i>
*Na rodiljskem sestanku smo dobili dovolj informacij o vzgojno-izobraževalnem delu v skupini naših otrok (dejavnosti, projekti ...).	14		<i>Na kakšen način si želite, da bi bili še bolj informirani o delu v skupini?</i>

Preglednica 1: Odgovori na posamezno trditev (N=14)

trajal največ 60 minut. Naš sestanek je sicer trajal pol ure več od predlaganega, vendar menim, da je za kvalitetno izvedbo sestanka z uporabo metod sodelovalnih pristopov porabljen časovni okvir primeren in le na ta način tudi izčrpen. Vsi starši so mnenja, da so na roditelskem sestanku dobili dovolj informacij o vrtcu ter o vzgojno-izobraževalnem delu v oddelku, da so imeli dovolj priložnosti za izražanje svojih mnenj in da so bila njihova mnenja in predlogi tudi upoštevana.

- Obseg trajanja, ker imamo nekateri starši več otrok in posledično več roditelskih sestankov.
- Nič ne bi spremenil/a. (6x)
- Nič, vse informacije, ki so bile potrebne in pomembne, smo dobili.
- Nič, saj smo dobili dovolj točne in razumne informacije.
- Nič, saj je roditelski sestanek potekal v sproščenem vzdušju. (2x)
- Bilo je ravno prav informacij za začetek. Če nas bo pa še kaj zanimalo, bomo pa vprašali.
- Bilo je dovolj informacij. (2x)

Žetev drugega vprašanja

Kot je razvidno iz preglednice 1, so starši v splošnem zadovoljni s potekom, terminom in obsegom prvega roditelskega sestanka. Le eden od staršev je mnenja, da bi lahko roditelski sestanek

Preglednica 2: Odgovori staršev na vprašanje, kaj bi spremenili in katerih informacij bi si želeli več (N=14)

Skupna žetev

V preglednici 2 so navedeni odgovori, ki so jih podali starši o tem, kaj bi želeli spremeniti glede poteka in vsebine roditeljskega sestanka ter katerih informacij bi si želeli več. Starši so mnenja, da so na roditeljskem sestanku dobili vse potrebne informacije, ki so bile dovolj točne in razumljive, ter da je bilo teh informacij dovolj, tako da ne bi nič spreminjali ali dodajali. Le eden od staršev je mnenja, da bi spremenil obseg trajanja.

- Zelo dobra organizacija.
- Veliko vloženega truda s strani vzgojiteljic.
- Pisni izročki, ki smo jih dobili starši.
- Pozitiven vtis.
- Zagnanost vzgojiteljic.
- Risanje risbic. (2x)
- Delavnica po skupinah. (2x)
- Sproščeno vzdušje.
- Vključenost staršev.
- Da smo se lepo zabavali, tudi če je bil roditeljski sestanek.
- Pozitivna energija.
- Sam način sestanka in to, da smo tudi mi sodelovali.

Preglednica 3: Odgovori staršev na vprašanje, kaj jim bo najbolj ostalo v spominu (N=14)

V preglednici 3 so navedeni odgovori staršev, ki se navezujejo na vprašanje o tem, kaj jim bo najbolj ostalo v spominu. Starši so navajali različne segmente roditeljskega sestanka, ki jim bodo najbolj ostali v spominu (npr. pisni izročki, risanje risbic, delavnica), dobra organizacija sestanka, zagnanost vzgojiteljic ter splošno pozitivno, sproščeno in zabavno vzdušje na sestanku. Eden od staršev je izpostavil tudi trud, ki sva ga s pomočnico vložili v samo pripravo roditeljskega sestanka, v spominu pa jim bo ostalo tudi to, da so bili kot starši aktivno in sodelovalno vključeni v sestanek.

V preglednici 4 so zbrane misli, ki so nam jih namenili starši za v prihodnje.

- Kjer je volja, je tudi pot.
- Pozitivna energija.
- Vam zaupamo. (3)
- Pogovor je ključ do razumevanja.
- Hvala, ker skrbite za naše otroke, ko mi ne moremo.
- Samo tako naprej. (4x)
- Veliko sreče z otročki in veliko razigranosti.
- Brez odgovora. (2x)

Preglednica 4: Odgovori staršev na vprašanje, kaj bi še želeli dodati (N=14)

Zaključek

Izvedba prvega roditeljskega sestanka z uporabo metode sodelovalnih pristopov je v prvi vrsti dodala vrednost, da sem pridobljeno znanje in veščine prenesla v prakso, konkretno na delo s starši. Celoten proces, od dodatnega izobraževanja do izvedbe roditeljskega sestanka, me je bogatil na več ravneh. Preko celotne izkušnje sem začutila, da se razvijam tako profesionalno kot tudi osebno. Čeprav se za tovrstno izvedbo roditeljskega sestanka porabi več časa, priprav in poglobljanj, menim, da je bil vložen trud na koncu poplačan. Pri tem je bila pomembna tudi podpora in pripravljenost pomočnice, ki se ni udeležila izobraževanja o sodelovalnih pristopih. Od idejne zasnove do izvedbe mi je pomagala in se učila z mano. Tudi strah pred slabim odzivom in nepripravljenostjo staršev za sodelovanje sta dejavnika, ki te lahko na začetku malo omajata. Pri tem so mi bile v veliko podporo sodelavke, ki so se prav tako izobraževale na področju sodelovalnih pristopov. Pomagale so mi predvsem pri oblikovanju močnih vprašanj, pri oblikovanju vprašalnika za starše ter na splošno pozitivno pozdravile mojo odločitev, da preizkusim nekaj novega, drugačnega.

Z uporabo sodelovalne metode svetovna kavarna sva s pomočnico uspeli ustvariti za starše gostoljuben prostor, v katerem so se počutili varne, aktivne, vključene v proces dela v oddelku, slišane, enakovredne in enakopravne. Bili so soustvarjalci in ne le poslušalci, s čimer sva upoštevali tudi načelo sodelovanja s starši, ki je zapisan v *Kurikulu za vrtce* (1999) in pravi, da imajo starši pravico sodelovati pri načrtovanju življenja in dela v vrtcu in v oddelku. S takim sodelovanjem smo ne nazadnje zelo učinkovito razmišljali skupaj in ne vsak posebej. Pripeljalo nas je do skupnih vrednot, stališč in mnenj. Starši nam posledično tudi bolj zaupajo, razblinili so se njihovi začetni strahovi in zaskrbljenost, ki je bila vezana na kombinirano obliko skupine otrok. Menim, da si je za dobro sodelovanje in zaupanje staršev vredno vzeti nekaj več časa že na začetku šolskega leta in si na ta način postaviti dobre temelje za grajenje odnosov za naprej.

Celotna izkušnja, ki je bila zame zelo pozitivna, me je obenem spodbudila k dodatnim izobraževanjem in pridobivanju znanja, na področju sodelovalnih pristopov, dela s starši in moderatorstva.

Literatura:

- Cepin, M. (2014): *Priročnik za trenerje v mladinskem delu*. Ljubljana: Mladinski svet Slovenije.
- Kovač, J., Oblak, A. in Založnik, P. (2017): *Sodelovalni pristopi k učenju in poučevanju v šolskem prostoru. Gradivo za udeležence seminarja*. Ljubljana – Zalog.
- Kovač, J., Oblak, A. in Založnik, P. (2017): *Sodelovalni pristopi k učenju in poučevanju v šolskem prostoru. Gradivo za udeležence nadaljevalnega izobraževanja*. Ljubljana – Zalog.
- Kurikulum za vrtce* (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

Koordinacija dela z nadarjenimi učenci

 Mojca Kastelic, univ. dipl. psih., OŠ Sostro

Članek prikazuje, kako koordinator za delo z nadarjenimi učenci analizira dejavnosti ter na kakšen način poteka priprava in ponudba programov za nadarjene učence na OŠ Sostro. Nekatere izmed dejavnosti so tudi opisane. Poleg tega članek izpostavlja aktivno vlogo učenca pri izbiri dejavnosti in pri oblikovanju lastnega individualiziranega programa.

Dokument *Operacionalizacija koncepta: odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli* opredeljuje naloge koordinatorja za delo z nadarjenimi učenci. Naloge se nanašajo tako na sodelovanje v postopku prepoznavanja nadarjenih učencev, kot tudi na pripravo in analizo ponujenih programov. Kljub obsežnim nalogam koordinatorja, ki jih predvideva dokument *Operacionalizacija koncepta*, pa osnovnošolska zakonodaja nalog koordinatorja ne opredeljuje in tudi ne nagraduje. Tudi samo delo z nadarjenimi učenci je pogosto prepuščeno entuziazmu učitelja. Kot koordinatorica se zato srečujem s problemom, kako učencem nuditi čim bolj kvalitetne programe za razvoj njihovih potencialov in obenem čim bolj učinkovito in s čim manj birokracije izpeljati naloge, ki jih predvideva *Operacionalizacija koncepta*.

Sodelovanje v postopku prepoznavanja nadarjenih učencev

Kadar želimo slediti nekim ciljem, si moramo najprej zastaviti vprašanje, kje smo in kam želimo. Zato

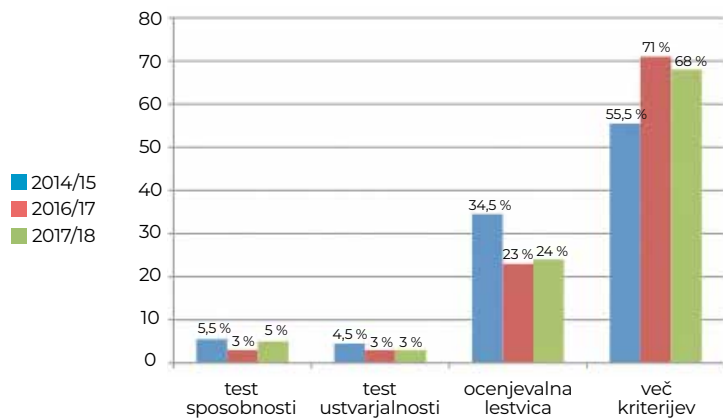
vsako šolsko leto kot koordinatorica poleg vodenja postopka evidentiranja in identifikacije nadarjenih opravi tudi analizo identifikacije.

Dečki	Deklice
52 %	48 %

Tabela 1: Nadarjeni glede na spol v šolskem letu 2017/18

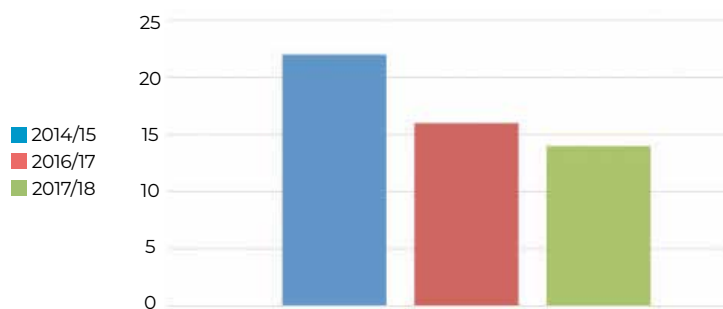
Identificirani nadarjeni učenci so približno enakomerno zastopani po spolu (glej Tabela 1). Dvojno izjemnih je približno 7 % identificiranih nadarjenih učencev.

Največ identificiranih nadarjenih je bilo na osnovi več kriterijev (glej graf 1). Če gledamo identifikacijo zgolj na osnovi enega kriterija, pa prednjačijo nadarjeni, ki so identificirani na osnovi ocenjevalne lestvice.

Graf 1: Primerjava identifikacije nadarjenih v šolskih letih 2014/15, 2016/17 in 2017/18

V grobem lahko rečemo, da je z leti opaziti trend upadanja identifikacije na osnovi zgolj enega kriterija, narašča pa identifikacija na osnovi več kriterijev (glej Graf 1).

Graf 2: Delež nadarjenih učencev v letih 2014/15, 2016/17 in 2017/18

Delež nadarjenih učencev je z leti upadel z 22 % na 14 % (glej Graf 2). Glede na to, da je narasel delež nadarjenih, ki so identificirani na osnovi več kriterijev, lahko predvidevamo, da se je z leti povečala subtilnost učiteljev pri evidentiranju učencev.

Priprava in analiza ponujenih programov za nadarjene učence

Načrtovanje dejavnosti za nadarjene za naslednje šolsko leto vedno pričnemo z evalvacijo ob koncu šolskega leta. Tako nadarjenemu učencu kot tudi njegovim staršem ponudimo v izpolnjevanje evalvacijski vprašalnik, v katerem imajo možnost kritik, pohval in predlogov glede dela z nadarjenimi učenci. Evalvacijski vprašalniki so pokazali, da si tako nadarjeni učenci kot tudi njihovi starši večinoma želijo dejavnosti, ki potekajo zunaj šolskega prostora (obiski ustanov, predstav, prireditev, ek-

skurzije, tabori), da si želijo dejavnosti, ki niso obremenjujoče, pač pa otroke navdušujejo in omogočajo druženje, ter na drugi strani dejavnosti, ki otroke pripravljajo na tekmovanja.

Pred pričetkom šolskega leta učitelji na osnovi izraženih potreb in želja učencev, lastnih močnih področij ter teoretičnih izhodišč oblikujejo seznam obogatitvenih dejavnosti, ki jih bodo izvajali z nadarjenimi učenci izven rednega pouka. Pri naboru dejavnosti se učitelji med seboj usklajujejo z vnašanjem seznama dejavnosti v dokument znotraj storitve Office 365, t. i. »spletnega oblaka«, ki omogoča sodelovanje in komunikacijo med vsemi udeleženci.

Na pobudo učencev in staršev se je v preteklih letih že kar nekaj učiteljev na šoli odločilo za vodenje različnih interesnih dejavnosti, taborov, obogatitvenih dejavnosti, ekskurzij. Sicer pa so učitelji v načrtovanju avtonomni. Nekateri se odločijo za redna tedenska srečanja, drugi za tabor, tretji za daljše enodnevne delavnice, četrti za občasna srečanja ...

Avtorica *Mega modela razvoja talentov* R. Subotnik s sodelavci meni, da je pri uresničevanju potencialov posameznika pomembna izpostavljenost različnim okoliščinam in priložnostim, opozarja pa tudi, da sodobno življenje z razvojem znanosti in tehnologij ustvarja nove možnosti in priložnosti za razvoj različnih novih talentov (Juriševič 2012). Na šoli si zato trudimo uravnotežiti ponudbo dejavnosti, ki posegajo na različna področja otrokovega razvoja, in ponujamo dejavnosti s kognitivnega področja, psihomotoričnega področja, socialno-čustvenega področja, umetniškega področja in govorno-jezikovnega področja. Ker je dejavnosti kar precej, bom na kratko predstavila le nekatere izmed njih.

Večinoma učenci, ki so nadarjeni na športnem in glasbenem področju, obiskujejo glasbene šole in trenirajo različne športne panoge v športnih klubih. Športno nadarjeni učenci šolo zastopajo na športnih tekmovanjih, glasbeniki pa se v šolskem prostoru pogosto izkažejo z nastopi na raznih prireditvah in pri sodelovanju z lokalno skupnostjo (npr. obisk doma za ostarele). Za vse umetniško nadarjene učence na šoli organiziramo tudi prireditev »OŠ Sostro ima talent«.

Astronovski tabor in naravoslovno-raziskovalni tabor potekata ob sodelovanju domačih učiteljev s sodelavci Centra šolskih in občolskih dejavnosti. Na naravoslovno-raziskovalnem taboru učenci obišejo Morsko biološko postajo, spoznavajo terensko raziskovalno delo ter opravljajo biološke in kemijske poizkuse. V okviru astronomskega tabora se učenci srečajo z dnevnim opazovanjem Sonca, orientacijo na nočnem nebu, uporabo zvezdnih kart, izdelajo modele osončja, pečejo pice, na katerih iz oliv oblikujejo ozvezdja, in se poglobijo v Lego robotiko.

Matematični tabor "SMaRT" poteka v povsem samostojni izvedbi učiteljev matematike. V okviru tabora se učenci družijo ob zabavnih večerih, na katerih igrajo družabne igre, čez dan pa rešujejo matematične probleme, šifrirajo sporočila, spoznavajo trikotnike in poliedre, rešujejo Einsteinovo uganko in se udeležijo matematičnega maratona, na katerem po celem domu iščejo vprašanja in nanje v parih odgovarjajo.

Matematični dan "Matematika NI problem" poteka v sodelovanju s Fakulteto za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije v Kopru. Pripravijo nam zanimive delavnice, kjer učenci izvedo vse o rubikovi kocki. Pokažejo nam, kako prebrati šifrirano besedilo in kako besedilo lahko sami zašifrirajo. Razložijo nam tudi delovanje borze.

Matematično popoldne poteka kot priljubljena igra iz sobe pobega. Z reševanjem različnih logičnih nalog in medsebojnim sodelovanjem učenci na koncu pobegnejo iz zaklenjene učilnice.

Zelo zanimive so tudi delavnice spoznavanja tuje kulture, kjer učenci spoznavajo zgodovino, jezik, znane osebnosti, značilne praznike, šege in navade, reke ter pregovore. Srečajo se tudi s kulinariko, saj pripravijo značilne jedi za določeno kulturo ter jih seveda tudi degustirajo. Na delavnicah o Irski so se lani poleg omenjenega trudili tudi z začetnim tečajem irske gelščine in si ogledali irski animirani film, v katerem so prisluhnili irskemu naglasu.

Učenci pri dejavnosti "Jaz, ti in odnosi med nami" vsako leto pripravijo "Noč knjige", kjer se družijo ob dobrih knjigah, svečah in piškotih dolgo v noč. Skupina se sreča tudi z zunanjimi sodelavci organizacije Amnesty International, ki skupaj z učiteljico pripravi delavnice o človekovih pravicah, revščini, dostojanstvu človeka ter diskriminaciji in strpnosti.

Za učence, ki so bolj interpersonalno usmerjeni, je na voljo SOS klub, kjer starejši učenci nudijo pomoč mlajšim pri delanju domačih nalog. Sodelujejo lahko tudi pri projektu medvrstniške medicacije in kot mediatorji pomagajo sovrstnikom pri razreševanju sporov.

Učenci, ki se udeležujejo naravoslovnih delavnic, po navodilu mentorice pripravijo tehniški dan za mlajše učence, v katerem prikažejo eksperimentalne poizkuse in jih utemeljijo.

Aktivna vloga učenca pri oblikovanju individualiziranega programa

Vse obogatitvene dejavnosti, ne glede na trajanje, vključimo v preglednico, le-ta pa postane del »Vprašalnika za nadarjenega učenca«. V vprašalniku se učenec najprej opredeli, ali v tekočem šolskem letu sploh želi individualizirani program ali ne. Nadalje izbere predmete oziroma področja, kjer bi želel poglobljati svoje znanje in v zbirniku tekmovanj označi tista, ki se jih namerava udeležiti. Napiše tudi, katerih tekmovanj se je že udeležil v lanskem šolskem letu in dosežke na le-teh,

katere interesne dejavnosti bo obiskoval v letošnjem letu in ali se ukvarja s kakšno izvenšolsko dejavnostjo. In nenazadnje v zbirniku dejavnosti označi tiste, ki se jih namerava udeležiti. Odgovori učenca se vnesejo v dokument v skupni rabi, tako da ima vsak učitelj pregled nad prijavami učencev, razviden pa je tudi podatek o potrebnih prilagoditvah pri pouku. Vprašalnik za nadarjenega učenca in prilagoditve, ki jih ponudi posamezen učitelj pri svojem predmetu, postanejo priloga individualiziranemu programu. Takšen način dela, kjer za učence vnaprej pripravimo zbirnik različnih dejavnosti in kjer je učenec aktivno vključen v oblikovanje lastnega individualiziranega programa, se je izkazal kot izredno učinkovit. Po eni strani deluje motivacijsko za učence, ki s takšnim načinom dela postanejo aktivni udeleženci, po drugi strani pa je racionalen z vidika administracije. Razrednik namreč skupaj s starši in učencem le ponovno prevetri cilje, sicer pa si individualiziran program v večji meri oblikujejo učenci sami. Učitelji so sprva imeli pomisleke, da bodo učenci izbirali dejavnosti in področja, za katera niso bili identificirani kot nadarjeni, vendar se je ta strah izkazal kot neutemeljen. Učenci namreč skorajda po pravilu izbirajo dejavnosti, kjer so uspešni in ki predstavljajo njihova močna področja. Zbirnik dejavnosti, ki jih šola izvaja z nadarjenimi učenci, objavimo tudi na spletni strani šole.

Zaključek

Potrebno se je zavedati, da je današnja družba usmerjena v dosežke in potrošništvo, kjer je pomemben le kapital, in da je državna šola pravzaprav ideološki aparat države, zaradi česar prihaja do velike pozornosti izobraževalnim dosežkom in na njihovi osnovi do merjena kvalitete šol in razvoja vzgojno-izobraževalnega trga, na katerem sta znanje in izobraževanje postala blago (Domiter Protner 2015). Da pa vsaj nekoliko ublažimo usmerjenost v dosežke, se zdi pomembno, da se učenci v dejavnosti vključujejo povsem prostovoljno, na osnovi svojih lastnih interesov in v smislu preizkušanja različnih področij, in da njihovi dosežki ne postanejo simbol prestiža. Omogočanje svobodne izbire je nenazadnje tudi eno temeljnih načel dela z nadarjenimi učenci (*Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci* 1999). Pomembno je, da se učenci počutijo varni, sprejeti in da je povsem sprejemljivo tudi, če se ne odločijo za nobeno od ponujenih dejavnosti. Še vedno so otroci, ki potrebujejo poleg vzpodbud tudi prosti čas, igro in sprostitvev.

Naj omenim, da v dejavnosti poleg nadarjenih otrok pogosto vključujemo tudi druge zainteresirane učence. Dopuščamo namreč možnost, da je bil kateri izmed potencialno nadarjenih učencev spregledan v procesu evidentiranja. Robinson pravi, da so človeški viri zelo podobni naravnim

virom: ne ležijo vseppek; pogosto so zakopani globoko in globoko je treba kopati, da pridemo do njih (Bucik 2013, 24). Obstajajo tudi »pridni« učenci, ki s svojim delom dosegajo visoke učne dosežke, in učenci, ki so nadpovprečni, vendar ne zadostijo arbitrarni zgornji identifikacijski meji. Na podlagi Renzullijevega trikrožnega modela moramo poleg ustvarjalnosti in nadpovprečnih sposobnosti upoštevati tudi nekatere osebnostne lastnosti, zlasti zavzetost za reševanje oziroma motivacijo. Dejstva so, da med nadarjene lahko štejemo tiste otroke, ki v določenem pogledu prekašajo primerjalno skupino enako starih otrok, da so po Renzullijevem mnenju učenci nad 80. centilom sposobni visoke učne aktivnosti ter da je večina aktivnosti, ki so namenjene zgornjim 3–5 % učencem, primernih in jih zmore tudi večja skupina učencev (Žagar 2006, 11).

Nekatere dejavnosti potekajo v samostojni organizaciji in pripravi s strani učiteljev, druge pa v sodelovanju z zunanjimi sodelavci. Torkar v svojem članku meni, da mora šola za delo z nadarjenimi iskati pomoč tudi zunaj šole in da je pri obravnavi nadarjenih učencev vse več govora o nujnosti programskega sodelovanja formalnih in neformalnih vzgojno-izobraževalnih institucij (Torkar 2014, 240).

Naj za konec omenim še pomanjkljivosti, ki se pojavljajo v povezavi z izvajanjem dejavnosti za nadarjene. Nekateri učenci potožijo, da so za-

mudili dejavnost, ker jih učitelji niso poiskali in informirali o terminu dejavnosti, medtem ko so posamezni učitelji mnenja, da naj bo skrb za udeležbo na dejavnosti odgovornost otroka. Učenci pogrešajo tudi povezovanja z nadarjenimi učenci drugih osnovnih šol. Kljub že večkrat izraženemu interesu še nismo našli izvajalca, ki bi bil pripravljen izvajati dejavnost robotike in računalniškega programiranja. Še vedno se med evalvacijo najdejo pripombe, ki se sicer tičejo rednega pouka, in sicer, »da bi učiteljica dala bolj raznolike naloge, ne pa, da le naloge v učbeniku, ki jih imajo drugi kot izbirne, nadarjenim naredi obvezne.« Poleg tega je problem tudi financiranje dejavnosti, ki ni sistemsko urejeno, ter slabo vrednotenje dela učiteljev s strani države, saj nemalokrat izvajajo dejavnosti zgolj na podlagi lastnega entuziazma, na kar opozarjajo tudi avtorji raziskave o vlogi šolskega koordinirja za delo z nadarjenimi učenci (Jurišević in drugi 2015). Ampak k sreči tako koordinirjem kot tudi učiteljem entuziazma za delo z učenci zaenkrat še ni zmanjkalo ...

Literatura:

- Andolšek, I., Tomšič, J. (2010): Pozitivni vplivi skupinske obravnave otrok s težavami na socialnem in čustvenem področju. V: *Izzivi in pasti otroštva in adolescence – sodobni pristopi k varovanju duševnega zdravja otrok in mladostnikov*, str. 143–155. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- Baumgartner, N. (2015): Nadarjeni otroci in diferencialno diagnostične dileme. V: *Zbornik strokovnega simpozija ob 60-letnici Svetovalnega centra v Ljubljani: 60 let podpore pri vzgoji, učenju in odraščanju* (2015), str. 189–203. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- Bežič, T., Blažič, A., Boben, D., Brinar Huš, M., Marovt, M., Nagy, M., Žagar, D. (2006): *Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Božič, J. (2010): Razumevanje ranljivosti nadarjenih otrok. V: *Izzivi in pasti otroštva in adolescence – sodobni pristopi k varovanju duševnega zdravja otrok in mladostnikov*, str. 22–36. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- Bucik, V. (2013): Pomoč psihologa vzgojiteljem in učiteljem pri delu z nadarjenimi: nekaj izhodišč in priporočil. V: *Posvetovanje Podpora psihologa učiteljem in vzgojiteljem pri delu z nadarjenimi*, str. 9–26. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Domiter Protner, K. (2015): Različni vidiki nadarjenosti in nadarjeni v slovenskih šolah. V: *Šolsko svetovalno delo*, letnik XIX, številka 1/2, str. 4–13.
- Ferbežer, I., Kukanja, M. (2008): *Svetovanje nadarjenim učencem*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Ferbežer, I., Težak, S., Korez, I. (2008): *Nadarjeni otroci*. Radovljica: Didakta.
- Jurišević, M. (2012). *Nadarjeni učenci v slovenski šoli*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Jurišević, M., Kralj, D., Vogrinc, J., Žagar, D. (2015): Nadarjeni v slovenskih šolah: Vloga koordinirja za delo z nadarjenimi učenci na osnovni šoli – izkušnje in predlogi za zagotavljanje kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela. V: *Šolsko svetovalno delo*, letnik XIX, številka 1/2, str. 14–23.
- Kastelic, M. (2017): Kako na šoli načrtujemo in izvajamo dejavnosti za nadarjene učence. V: *Vloga različnih obogatitvenih dejavnosti za razvoj nadarjenih*. Ruše: OŠ Janka Glazerja.
- Koncept: odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli* (1999). Ljubljana, Slovenija: Nacionalni kurikularni svet, Področna kurikularna komisija za osnovno šolo, Delovna skupina za pripravo koncepta dela z nadarjenimi učenci.
- Operacionalizacija koncepta: odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli* (2000/2009). Ljubljana, Slovenija: Razširjena programska skupina za svetovalno delo v vrtcih, šolah in domovih.
- Torkar, G. (2014): Priprava naravoslovne zbirke kot obogatitvena dejavnost za spodbujanje nadarjenosti osnovnošolca: študija primera. V: *Spodbudno učno okolje – Ideje za delo z nadarjenimi v osnovni šoli*, str. 235–240. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Žorž, B. (2002): *Razvjenost, rak sodobne vzgoje*. Celje: Mohorjeva družba.

Od semena do buče in bučnega olja – obogatitvene dejavnosti v vrtcu

Marija Klobasa, dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok,
Vrtec pri Osnovni šoli Kungota

S predšolskimi otroki smo spoznavali, kako »od semena do buče in bučnega olja«.

Otrok lahko odraslega nauči tri stvari: da je srečen brez razloga, da je vedno radoveden in da se za nekaj neumorno bori.

Paolo Coelho

V prispevku objavljam primer iz prakse, kako sem otrokom skozi celostni razvoj predstavila pridelavo buč in bučnega olja. Pri svojem delu sem sledila otrokom in ciljem *Kurikuluma*. Moje delo je bilo skrbno načrtovano že pred prihajajočo jesenjo, čudovita jesen je bila samo pika na i, da smo delo popolnoma izvedli. Skozi članek bom opisala vsako učno uro posebej glede na to, kako so si sledile po vrsti, in občutke, ki so jih otroci doživljali skozi vsako učno uro.

Uvod

Otroci so najprej spoznali razvojni krog buče v obliki slikovnega materiala, ki je vseboval, kdaj se buče sadijo, kako poteka rast, kdaj dozori, kako se jih pobira, kako se odstranjujejo semena, kaj vse lahko delamo s semeni in podobno. V igralnico smo prinesli prave buče, ki smo jih dodobra spoznali in raziskali tudi s pomočjo mikroskopa ter ogleda video posnetkov. Ob bučah smo prebiral tudi različne pravljice, razvijali jezik, naravo in matematiko. Dotaknili smo se tudi kulinaričnega dela in po vseh učnih urah teorije smo se odpravili v oljarno, kjer so otroci lahko celostno in z vsemi čutili zaključili spoznavanje buč, bučnih semen in pridelavo bučnega olja. V znak sodelovanja, spoznavanja in doživljanja so prejeli majhno pozornost, ki so jo odnesli v svoje

domove. Čeprav sem delala z otroki starimi od pet do šest let, so nekatere dejavnosti primerne tudi za otroke, ki so mlajši, tudi za prvo starostno obdobje, kajti otrokov razvoj je proces in po mojem mnenju nič ni narobe, če kaj doživi večkrat.

Narava nam vedno ponuja veliko novega in zanimivega. Pomembno je, da odrasli in predšolski otroci ne izgubimo pristnega stika z naravo.

Kurikulum za vrtce je razdeljen na šest področij in eno izmed šestih področij je narava, ki je posebno področje, v okviru katerega razvijamo otrokove sposobnosti za zdravo in varno okolje ter navade. Otrok ob raziskovanju narave dobi izkušnje z živimi bitji, naravnimi pojavi ter veselje ob odkrivanju njenih značilnosti. Prav tako ob raziskovanju nezavedno razvija naravoslovne pojme, mišljenje, sklepanje, reševanje problemov, klasificiranje, postavljanje hipotez, iskanje bistva in podobno. S pomočjo naravoslovja otrok spozna, da vseh naravnih pojavov ni moč razložiti.

V javnih vrtcih je cilj zagotoviti kvaliteto, ki je dostopna vsem otrokom vseh družbenih slojev, ustvariti željo dobro okolje za varno, zdravo bivanje otrok. Zagotoviti želijo tudi zdrav razvoj telesnih in duševnih sposobnosti, hkrati pa je njihov cilj izboljšanje življenja družin slovenskih otrok. Slovenija z razvojem vrtcev izhaja iz evropskih priporočil in mednarodnih organizacij, kurikulumov, družboslovnih in humanističnih ved, ki imajo vpliv na pojem otroštva in hkrati s tem vplivajo na predšolsko vzgojo (*Bela Knjiga*, 2011).

Želja vzgojiteljev v vrtcu je ponuditi čim več, na drugačen način, nekaj neznanega narediti znano ter v otroku vzbuditi čustva in željo po odkrivanju domačega okolja ter širnega sveta. Otroci živijo v različnih družinah, vendar izhajajo iz enakega okolja, iste države in istega planeta. Pridelava bučnega olja je kulinarična posebnost Slovenije, še posebej Štajerske, Prekmurja in tudi dela Avstrije, zato se mi zdi prav in dovolj radovedno, da otroci vedo, kako iz drobnega semena pride do tekočega bučnega olja. Skupaj z otroci smo se odločili, da to naravoslovno področje spoznamo поближе po vseh korakih, ki si sledijo od semena do olja, ter spoznamo oljarno, kjer si ogledamo pridelavo bučnega olja.

V mesecu septembru so njive polne buč pripravljene za odstranjevanje semen. Prav to me je spodbudilo, da je pravi čas za raziskovanje in spoznavanje buč. V skupinah Mavrica in Sončki, ki ju obiskujejo predšolski otroci, smo se kot prvo lotili spoznati razvoj buče.

Primer iz prakse

Spoznavanje buč in bučnega olja sem opisala tako, kot so si sledile učne ure po vrsti, dvakrat na teden od meseca septembra do začetka meseca oktobra oziroma do obiska oljarne v tednu otroka. V učnih urah sem med seboj povezala vsa področja kurikuluma.

Prva ura: Razvojni krog buče

Od doma sem prinesla buče, nekaj buč pa so na mojo prošnjo prinesli tudi otroci. V krogu ob razgrnjeni preprogi so bile različne buče, o katerih smo se pogovarjali. Poskusili smo jih poimenovati, se spraševali, od kod izvirajo, ali so sadje ali zelenjava, kdaj se sadijo, kdaj jih pobiramo, kako odstranjujemo semena, kaj storimo s semeni, kaj dobimo iz semena, na katere vse načine lahko uživamo buče in podobno. Nato sem na preprogo položila različne slike, ki prikazujejo razvoj buč od semena do zrele buče. Skupaj smo slike razvrstili po vrstnem redu in jih smiselno opremili z napisom, ki sem ga pripravila vnaprej: potek sajenja, kaljenje, dvolistna rastlina, rast, cvetenje, rast ploda, zorenje, pobiranje semen. Sličice smo kasneje v obliki kroga razvrstili na tablo, kjer si je vsak otrok lahko kadarkoli pogledal razvojni krog buče. Različne buče različnih velikosti smo tehtali in na tablo zabeležili rezultate in imena buč. Med seboj smo primerjali in napovedovali, če posamezna buča tehta več ali manj glede na prejšnjo. Za konec sem prebrala rusko pravljico *Razbita buča*. Pravljica nam je bila iztočnica za naslednjo učno uro.

Druga učna ura: Mikroskopiranje bučnega semena

V prejšnji učni uri je pravljica govorila o luknji v buči in ena izmed naših buč je imela prav tako luknjo. To bučo smo radovedno odprli in pokukali vanjo. Ostale buče, ki smo jih imeli v igralnici, smo razrezali na polovice in iz njih pobrali bučna semena. Bučno seme smo si dobro pogledali in povedali kakšne oblike in barve je, da so semena krhka, kaj sestavlja seme in podobno. Otrokom sem pripravila dva mikroskopa. Ker smo mikroskop uporabili prvič v letošnjem šolskem letu, sem jim ga tudi predstavila in opisala. Vsak otrok si je enkrat, dvakrat ali večkrat pod mikroskopom pogledal prerezano bučno seme. Otroci so po opazovanju bučnega semena pod mikroskopom videno tudi narisali na list papirja, ki je bil obešen na tabli. Po končani dejavnosti smo pripravili in okrasili buče za razstavo buč, ki je potekala v Kulturnem domu v Zg. Kungoti. Vrtec Kungota namreč vsako leto sodeluje s krajem na razstavi buč. Po končani razstavi so nam buče krasile vhod v vrtec.

OPAZOVANJE
SEMENA POD
MIKROSKOPOM

Bučno seme pod mikroskopom, Vrtec Zg. Kungota

Tretja učna ura: Likovno ustvarjanje buče

Eno izmed področij *Kurikuluma* je tudi umetnost, zato smo se dotaknili tudi tega področja in ga delili z drugimi na razstavi. Na dve mizi sem razporedila košaro z bučami in eno samo večjo bučo, tempera barve, kolaž papir, lepilo ter pečatnik iz jabolka. Vsak otrok je imel možnost uporabiti različne likovne tehnike: odtiskovanje s pečatnikom, slikanje s tempera barvo, lepljenko ali mešane likovne tehnike. Delo je potekalo v manjši skupini in individualno. Vsak otrok je imel možnost izbire, na kakšen način želi naslikati bučo. Slikanje in ustvarjanje je potekalo glede na videno: košara z bučami ali velika buča. Likovne izdelke sem odnesla na razstavo v Spar Pobrežje.

Razvojni krog buče, Vrtec Zg. Kungota

Razstava likovnih izdelkov, Spar Pobrežje

Četrta učna ura: Izdelava olja v oljarni

Prinesla sem liter bučnega olja, otroci so seveda takoj vedeli, da je to bučno olje. Povedali smo nekaj zanimivosti o nastanku bučnega olja: za liter bučnega olja potrebujemo 2,5 kg bučnih semen, za 2,5 kg semen potrebujemo približno 33 buč, kako jih očistimo, koliko semen ima ena buča in podobno. Poskusili smo tudi bučna semena, ki smo jih prejšnjo učno uro pobirali iz buč. Večina otrok je semena zaužila, nekaj pa jih je vseeno ostalo zadržanih. Pogledali smo si video posnetek, kako v oljarni pridelajo bučno olje. Povedala sem, za kaj vse se bučno olje uporablja. Na koncu sem napovedala odhod v oljarno, česar so se otroci zelo razveselili. Pot do oljarne, ki smo si jo izbrali in so nas bili pripravljene sprejeti in pogostiti, ni bila blizu, zato smo jo morali skrbno načrtovati.

Peta učna ura: Kuhanje bučne juhe

Za kuhanje juhe sem uporabila preprogo in sestavine. Ko smo sedeli v krogu, sem na preprogo položila bučo hokaido (bučne vrste sem jim predčasno predstavila), česen, čebulo, korenček, peteršilj, muškadni orešček, lonec, kuhalnico in predpasnik. Otroci so povedali, kaj vse lahko naredimo s temi sestavinami, kako jih lahko uporabimo. Potem sem otrokom povedala, kaj bomo mi naredili iz teh sestavin, in se dela lotili kar takoj. Otroci so z mojo pomočjo in največjim veseljem rezali vse sestavine ter ob tem neznansko uživali.

Priprava in malicanje bučne juhe

Ko smo z delom končali, je gospa kuharica juho odnesla in čez pol ure je bila jed pripravljena. Mi smo med tem prebirali *pravljico o Buči velikan-ki*. Na koncu smo juho vsi poskusili in jo pojedli za malico. Nekateri otroci so bili sprva zadržani, ampak juho so želeli poskusiti prav vsi. Nekateri so bili tako navdušeni, da so starši povprašali za recept in nato doma ponovno skuhali juho. Ob takšnem navdušenju sem kot vzgojiteljica prejela potrditev, da smo delo z otroci dobro opravili, kajti otroke tako navdušiti dandanes ni tako preprosto.

Šesta učna ura: Priprava bučnega namaza

Pogovor smo navezali na prejšnji dan, ko smo kuhali juho. Ko sem na mizo položila sestavine, so otroci takoj vedeli, da danes ponovno sledi kulinarichen dan. Za bučni namaz smo uporabili naslednje sestavine: skuto, bučno olje, bučna semena, kisko smetano in kruh. Vsak otrok je imel svoje delo. Vsi so poskusili sesekljati bučna semena, eden izmed otrok je dal v krožnik skuto, drugi je dal kisko smetano, tretji je dodal semena in tako naprej. Na koncu so si kruh namazali in ga tudi poskusili. Če so bili pri bučni juhi nekateri še malo zadržani, so pri bučnem namazu stali v vrsti in si želeli ponovno namazati kruh, kar mi je ponovno vtilo veliko motivacije za delo vnaprej.

Glede na vrtčevski jedilnik sem se posvetovala z nutricionistko, ki mi je svetovala, kateri dan lahko otrokom ponudim juho, in kateri dan namaz, da so otroci imeli dovolj zdravo in uravnoteženo prehrano v vrtcu.

Sedma učna ura: Izdelava žepne knjige

Ker se je bližal odhod v oljarno, je bilo potrebno vse naučeno združiti v eno. Zato sem se odločila, da si bodo otroci izdelali svojo žepno knjigo o bučah. Za vsakega otroka sem pripravila osem različnih sličic, ki najbolje prikazujejo stvari, o katerih smo se pogovarjali. Sajenje buč, kaljenje, dvo-listna rastlina, cvetenje, rast ploda, bučna juha, bučni namaz in bučno olje. Sličice sem opremila tudi z napisom. Vsak otrok si je s škarjami izstrigel sličice in jih razvrstil po vrstnem redu. Z vzgojiteljico sva nekaterim otrokom pomagali striči napis

Priprava in malicanje bučnega namaza

in sličice razvrstiti po vrstnem redu. Sličice so si nato otroci zalepili na manjši list papirja, ki sem ga spela, in tako je nastala njihova lastna mala knjiga. Vsak otrok si je knjižico odnesel domov in jo s pomočjo slik pripovedoval svojim domačim.

Osma učna ura: Obisk oljarne

In končno je napočil težko pričakovani dan za mene in otroke, odhod v Oljarno Fleger. Ta je od našega vrtca oddaljena približno 40 km, kar je pomenilo za nas in za otroke že pravi izlet. Ker smo se že zelo veliko pogovarjali, dodatna navodila skoraj niso bila potrebna. Težko smo pričakali avtobus, ki nas je ob deveti uri pobral in odpeljal proti Lomanošam. Otroci so ob vožnji na avtobusu zelo uživali, kajti ne samo, da so si šli pogledat oljarno, ampak je tudi vožnja trajala kar nekaj časa. Ko smo prispeli, nas je gospa pričakala in nas povabila na kratko pogostitev, ki je bila sestavljena iz domačega temnega kruha, bučnega olja in bučnih semen ter domačega jabolčnega soka. Otroci so z veseljem posegli po kruhu in ga pomočili v bučno olje. Nato je sledil ogled oljarne. Pokazali so nam, kako semena sprejmejo, kako poteka tehtanje in priprava za nadaljnjo predelavo. Povedali so nam tudi, koliko semen je potrebnih za en liter bučnega olja. Nato je sledil ogled notranjosti in same proizvodnje. Pokazali so nam, kje se semena zmeljejo, skuhamo, kaj vse se doda in kako se na koncu bučno olje iztisne. Otroci so imeli možnost, da so stvari potipali, poskusili, povonjali oziroma jih začutili z vsemi čutili pod nadzorom odrasle osebe. Pogledali smo si tudi skladišče in prodajalno olja. Za domov smo dobili tri vrečice bučnih semen. Mi smo v zahvalo podarili uokvirjeno sliko, na kateri je bila naslikana buča velikanka. Skupaj smo še pojedli nekaj kosov peciva, se fotografirali in odšli proti domu. Za mene, otroke in sodelavke je bil to zelo lepo preživet dan, kajti domačnost, prijaznost in dostopnost ge. Fleger in njihove oljarne nas je vse lepo očarala. Ko smo se vrnili nazaj v vrtec, sem otrokom podarila eno majhno pozornost v znak zahvale, sodelovanja, uspešnosti in spoznavanja novih stvari, ki so nekako značilne za

Točenje bučnega olja v oljarni

našo Štajersko pokrajino. Podarila sem jim majhno stekleničko, opremljeno z napisom oljarne in polnjeno s pravim 100% bučnim oljem. Otroci so bili pozornosti zelo veseli in z njo so ravnali zelo skrbno do odhoda domov.

Zaključek in moje razmišljanje za naprej

Pomembno mi je bilo, da sem otroke primerno motivirala in v njih vzbudila željo po znanju ter raziskovanju narave in da je bilo spoznavanje ter zastavljanje problemov in odprtih vprašanj primerno starosti otrok oziroma njihovi kognitivni razvojni stopnji. Pazila sem, da spoznavanje in raziskovanje ni bilo preveč abstraktno in oddaljeno od vsakdanjega življenja otrok, kajti obratno bi otroci novo znanje verjetno sprejeli, ne bi pa razumeli in ohranili svoje intuitivne razlage. Dejavnosti sem zasnovala tako, da sem otrokom omogočala lastno aktivnost in ne samo aktivno opazovanje, npr. razvijanje ročnih spretnosti ob delu, razvijanje koncentracije in vztrajnosti ob izvajanju dela ... Poleg tega pa sem jim seveda omogočila razvijanje vrste splošnih kompetenc, ki so pomembne za vsa ostala področja, npr. opazovanje in zbiranje informacij; interpretacija in opisovanje, argumentiranje in oblikovanje domnev ter napovedovanje dogodkov. Ker so bili v učne ure vključeni otroci drugega starostnega obdobja, sem upoštevala, da so pri svojem delu vključevali vsa čutila. Otroci so z vsemi petimi čuti opazovali naravno okolje, ga aktivno doživljali, in to doživljanje je v njih prebujalo vprašanja, prinašalo odgovore, jih navduševalo, zbuvalo prijetne in manj prijetne občutke.

Spoznavanje bučnih semen, buč in pridelave bučnega olja je zanimiva naravoslovna tema za predšolske otroke, vendar ji manjka naravoslovnih poskusov. Čeprav so eksperimenti za otroka pridobivanje olja iz bučnega semena, prelivanje tekočine, ločevanje zmesi s prsti in podobno, bi kot vzgojiteljica iz svojih izkušenj omenila, da mi za tovrstno eksperimentiranje primanjkuje izkušenj in predvsem pripomočkov, ki so potrebni za izvedbo posameznega eksperimenta. Pomisleki se mi pojavljajo tudi glede varnosti, ob uporabi laboratorijske steklovine, hkrati pa je prisoten strah pred neuspehom preizkusa ter pred samo razlago zahtevnih naravoslovnih pojmov v predšolskem obdobju.

Da bi otrokom naravoslovje in eksperimentiranje čim bolj približala, se mi zdi smiselno v igralnici postaviti stalni naravoslovni kotiček, ki bi zajemal preproste pripomočke (npr. platenke, žličke, plastične kozarčke različnih velikosti, pincete, urna stekla ...) in snovi, ki so nam vsak dan na voljo v domači kuhinji ali v kopalnici (npr. sol, sladkor, moka, žitarice, tekoče in trdo milo ...). Otroci lahko tako dnevno manipulirajo z materialom in pripomočki, kar omogoča rojevanje novih zamisli, raziskovanih vprašanj in odlično izhodišče za načrtovanje vodenih naravoslovnih dejavnosti.

Motiv kot motivacija pri likovnem delu starejših učencev

Mateja Sever, akademska slikarka, mag. um.,
OŠ Gabrovka – Dole

Dobro izbran motiv je pri starejših učencih že pol zmage. Če uspemo učence prepričati, naj rišejo tisto, kar imajo radi, tudi če se jim zdi težko, smo jim dali dobro iztočnico za uspeh. In če še oni premagajo strah pred neuspehom ali lenobo in željo po hitrih rešitvah, je dobro likovno delo tu. Učenci nimajo velike želje po svobodi, v kateri bi risali, »kar bi hoteli«. Starejši kot so, bolj jih je strah risati tisto, kar imajo radi, ker so pri tem bolj kritični kot sicer. Pri risbi se bodo veliko bolj potrudili, kadar jim predmet upodabljanja nekaj pomeni, in ne bodo zadovoljni z vsako rešitvijo.

Likovno delo s starejšimi učenci

Delo s starejšimi učenci pri likovnem pouku zahteva drugačen pristop kot pri delu z mlajšimi. Njihovo likovno delo zahteva več premišljenosti, vključuje več kognitivnih funkcij in ni ciljano samo na igri-rost, spontanost in iskrenost. Temu morajo biti prilagojene tudi vsebine – likovni problemi in naloge. Likovna naloga zaobjema likovni pojem, likovni problem, likovni motiv in tehniko, v kateri bo izvedena naloga. Učitelj mora najti ustrezen likovni problem, motiv in tehniko, če hoče, da bo učenec skozi svoje delo pokazal razumevanje likovnega pojma. Motiv mora kot sestavni del posamezne likovne naloge podpirati rešitev likovnega problema, prav tako pa mora biti prilagojen likovni razvojni stopnji otroka. Ali, morda še bolj pomembno, njegovim interesom. Mlajši otroci niso »izbirčni« pri motivu. Mlajši kot so, raje se lotijo kateregakoli. Starejši kot so, bolj so negotovi, bolj se bojijo, da ne znajo, da ne bodo zmogli. Veliko motivov jih pušča ravnodušne. To pa pri likovni umetnosti ni dobro izhodišče. Zato je dobro izbran motiv pri starejših učencih že »pol zmage«. Motiv jih lahko »požene naprej«, ko se jim delo ustavi. Lahko jih osebno izpolni in jim da občutek, da so dosegli nekaj, kar je njim pomembno. Ali vsaj, kar je njim in vrstnikom zanimivo.

Junaki mladostnikov

Kako ugotovimo, kaj mladostnike zanima? Vemo, da jih veliko stvari »ne zanima«, zato jim je treba nekako priti pod kožo in najti tisto, kar jih v njihovi starosti v današnjem času ne pušča brezbrizne. V njihovem predstavnem svetu prevladujejo svetovi, junaki in dogajanje iz digitalnih »kraljestev«. Pravi junaki pa so zanje tisti, ki te svetove obvladujejo, you-tubarji, gamerji, hekerji ... obvladovalci digitalnega sveta. Drugačni junaki kot včasih. A vendar – vrednote, za katerimi stremijo naši mladostniki, so morda enake kot vrednote mladih vseh časov. Želijo biti sprejeti, želijo biti pomembni, želijo biti nekdo. Pustimo ob strani vprašanje, ali so današnja

internetna junaštva res to, kar mladi iščejo, in ali so spletni mediji pravi medij za prevajanje jezika vrednot. Pomembno je, da prepoznamo v mladih tisto vsebino, ki se želi prek medijev izraziti.

Kaj je motivika?

Smisel likovne umetnosti je izražanje neke notranje vsebine preko likovnih sredstev v različnih likovnih tehnikah. Motiv sam v slikarstvu zares ni pomemben, če gledamo umetniško delo abstraktno. Abstraktno gledanje umetnine pomeni, da zaznavamo samo oblike, barve, smeri, ritem slike in zanemarimo »zgodbo«, vendar začutimo slikarsko izpoved. Zgodba pa je v likovnem delu tisto, kar je realistično, prepoznavno, se pravi motiv. Če pogledamo motiviko klasičnega slikarstva, v njem ni bilo velike raznolikosti. Kot motiv se pojavljajo krajina, tihožitje, avtoportret in skupinski portret, pa morda še žanrski prizori. Slikarji so skozi (preko) enakih motivov dosegali različne izpovedi, sporočali različna sporočila. Enako delamo pri likovni umetnosti v šoli. Pri tem pa moramo vedeti, da so otroci nasploh, tudi starejši, zelo »navezani« na motiv, kadar gledajo slike in kadar jih ustvarjajo. Sliko zaznavati abstraktno, brez navezave na motiv, je zanje težka naloga. Zato je pomembno, da izberemo ustrezen motiv za njihove likovne naloge. Motiv mora biti prilagojen likovnemu problemu, ki ga rešujejo, likovnim pojmom, ki jih morajo usvojiti preko slikanja, pa tudi njihovi starosti in interesom. Moja teza, ki je rasla z mojimi izkušnjami pri likovnem delu z otroki vseh starosti v osnovni šoli in ki sem jo tudi preverila v vprašalniku pri starejših učencih, je bila, da izbira motiva vpliva na to, ali se bo učenec poglobil v likovno delo ali ne. O tem več kasneje, najprej pa pogledjmo motive, ki jih lahko vedno uporabimo.

Nevtralni motivi

Obstajajo motivi, ki so takorekoč nevtralni. To pomeni, da jih lahko uporabimo pri vseh starostnih stopnjah in da so vedno enako aktualni in zani-

mivi. Taki motivi so drevo, žival, obraz in človek. Vse te motive je težko narisati in vsi nosijo v sebi nek družben (pa tudi družaben) pomen, neko pomembno vsebino ali morda simboliko.

Drevo kot simbol narave, naravnega, rastočega, iz zemlje zraslega, je za mlajše trd oreh, saj je poln različnih smeri, debelin, ritma. Starejši pa ga že razumejo kot simbol narave in rasti, zato imajo do njega določeno spoštovanje. Živali imajo radi vsi otroci, zato jih tudi vsi radi rišejo. Mlajši se z njimi bolj crkljajo, starejše pa fascinirajo živalske lastnosti, izvor, sposobnosti, pa tudi želijo si znati narisati žival tako, da deluje resnično.

Podobno je pri motivu človeka, ki je najtrši oreh za vse generacije. Večinoma se pri tem motivu izkažejo velike razlike v stopnji likovnega razvoja otrok, pa tudi sposobnost opazovanja ter zanesljivost njihovih prostorskih predstav. Nenazadnje pa tudi poguma. Vsem je lažje narisati mizo kot pa človeka; pa ne zato, ker bi bila človeška figura toliko bolj kompleksna in razgibana, ampak zaradi dejstva, da je živo bitje.

Te razlike se pokažejo tudi pri upodobitvah človeškega obraza, ki se ga starejši otepajo z vsemi štirimi. Zakaj? Obraz je najbolj izrazni del telesa, najbolj izpostavljen in na nek način tudi najbolj intimen. Že sam poskus upodobitve nekogaršnjega obraza zahteva pogum in odločnost, kaj šele veliko mero koncentracije. Pri portretni tehniki želimo upodobiti ne samo fizično podobnost s človekom, ampak tudi njegovo osebnost, dušo, njegovo »vsebino«. Zato vedno nastaja zadrega, kadar portreti-

ramo vsak svojega sošolca, sošolko. Že dejstvo, da si sedijo nasproti in si gledajo v oči, ko rišejo drug drugega, je dovoj nerodno za večino. Kljub temu pa jih ta motiv intrigira, zanima. Vleče jih k papirju in ne odnehajo tako zlepa, čeprav jim gre težko – veliko radirajo, vzdihujejo, obupavajo ... in vendar.

Podobna situacija je pri avtoportretu. Ko rišejo sebe, so še bolj kritični, negotovi, nesamozavestni. Njihove predstave o sebi trčijo v realno podobo in to dvoje je v njihovih letih redko usklajeno. Take zadrege dobro rešuje študijski pristop – strokovno vodstvo ob študijski risbi, ki ohranja pravilna razmerja med deli obraza, njegove anatomske značilnosti ter iluzijo prostorske upodobitve (senčenje, smer, nagib). Izrazoslovje je novo, strokovno: skica, podrisba, razmerja, proporcionalnost, viziranje, anatomija, zato učenci nimajo časa razmišljati o osebnih zadregah.

Anketa o motiviki v šoli

Na šoli sem izvedla anketo o motiviki v 7., 8. in 9. razredu, pri kateri je sodelovalo 58 učencev. Zanimalo me je, če so resnične moje naslednje domneve: Za dobro likovno delo je treba izbrati ustrezen motiv. Motiv je bolje izbran, če sledi interesom učencev. Starejši učenci si želijo specifične motive.

V 7. razredu so vsi učenci napisali, da imajo raje, če sami izberejo motiv, in da jih neprava izbira motiva pri izvedbi risbe moti. Dekleta najraje rišejo živali, fantje pa stroje ali avtomobile. Najraje jih rišejo zato, ker so jim všeč ali ker jih imajo radi. Vsi pa

najmanj radi rišejo človeka ali obraz, ker je to zanje težko. Tihožitje se jim zdi dolgočasen motiv, sicer pa se jim zdijo motivi v šoli še kar prilagojeni njihovim interesom. Vsem se zdi motiv pri likovnem pouku bodisi pomemben ali zelo pomemben.

V 8. razredu je večina učencev mnenja, da motivi v šoli niso dovolj prilagojeni njihovim interesom in da imajo raje, če motive izbirajo sami. Vendar so bili z odgovorom, kakšni motivi jim ustrezajo, bolj skopi. Kot zaželjen motiv se pojavijo osebe iz računalniških iger in simboli s spletnih omrežij. Vsi so napisali, da je izbira motiva pri njihovem delu zelo pomembna; ena tretjina celo meni, da je to najpomembnejša stvar pri likovnem pouku. Nepravi motivi večino pri delu zavirajo ali motijo. Upodabljanje človeka je motiv, ki ga imajo najmanj radi. V 9. razredu so bili odgovori zelo podobni kot v 8. razredu, le da so bili željeni motivi bolj raznoliki, specifični, bolj individualni. Namesto želje po uporabi domišljije se pojavlja želja po risanju preko opazovanja stvari, se pravi realistično.

Individualizacija motivov

Sklep ob zaključku ankete v vseh razredih skupaj bi bil, da z leti narašča želja po upodabljanju motivov, ki jih učenci izberejo sami. Nepresenetljivo se je v anketi pokazalo, da je najbolj dolgočasen motiv tihožitje. Presenetljivo priljubljen motiv pa so živali. Od osemindesetih učencev jih je kar osemindeset napisalo, da najraje rišejo živali in da bi jih radi risali še več. Od tega je bila ena tretjina za upodabljanje domišljij (fantastičnih) živali. Učenci radi rišejo po domišljiji, saj je kot najbolj priljubljen način risanja prevladovalo pri dveh tretjinah učencev, predvsem pri mlajših. Starejši kot so učenci, raje rišejo po opazovanju.

Vsi učenci so napisali, da je motiv pomemben, zelo pomemben ali najpomembnejša stvar pri likovnem pouku, kar potrjuje mojo domnevo, da je dobro iz-

bran motiv vseeno ključnega pomena za dobro likovno delo. Dobro izbran motiv pomeni, da učenca zanima, da ga ima rad, da ga želi bolje spoznati, zato vложи več energije v risbo.

Tudi tretja trditev, da si starejši učenci želijo specifične motive, se je v anketi potrdila. V 7. razredu sta bila prevladujoča le dva motiva – živali in avtomobili. V višjih razredih pa se motivika bolj razčleni, je bolj raznolika in gre v smeri individualizacije motiva. Lahko bi rekli, da z leti specifičnost motivov narašča. Izbira motiva bi zato očitno morala biti individualizirana – za vsakega učenca svoj motiv. Iz izkušenj sicer vem, da ko učence postavim pred dejstvo, da si motiv izberejo sami, so zaradi te prevelike svobode zmedeni in izgubijo veliko časa, da najdejo »pravi« motiv – nekaj, kar jih zanima in hkrati ni pretežko. Tisto, kar jih v resnici zanima, se jim zdi dostikrat pretežko, zato se ponavadi odločijo za tisto, kar se jim zdi lažje. Kar pa ni prava odločitev, kajti slej ko prej ugotovijo, da tisto, kar so mislili, da je lahko narisati, v resnici ni lahko, pa še nezadovoljni so, da niso izbrali tistega, kar jih res zanima.

Velikokrat potem prevladata v celem razredu samo en ali dva motiva – tisti, ki si ga izbere najbolj samozavesten otrok, ostali pa ponavljajo za njim. Zato sklepam, da gre tu bolj za nerodne izbire motivov kot pa za veliko željo učencev po svobodi, v kateri bi risali, »kar bi hoteli«. Drugi problem pri tem pa je, da ne marajo risati nečesa, kar se jim zdi težko. Kot nam je povedala anketa, je to brez dvoma človeška figura ali obraz (portret), ali pa predmeti, ki imajo veliko podrobnosti in prostorskih momentov. Vendar je to samo strah pred neuspehom ali pa lenoba in želja po hitrih rešitvah. Če to uspemo nekako premagati in jih prepričati, naj rišejo tisto, kar imajo radi, smo zmagali. Pri risbi se bodo veliko bolj potrudili, ker jim predmet upodabljanja nekaj pomeni. Pa tudi bolj kritični bodo do upodobitve in ne bodo zadovoljni z vsako rešitvijo.

KIT
KIT Žizki d.o.o.
Proizvodnja kovinske opreme

SVETUJEMO, PROJEKTIRAMO, IZDELUJEMO IN MONTIRAMO ZA VAS.

GARDEROBNE OMARE ZA ŠOLE
Omare so predeljene po višini, opremljene z odlagalno polico, obesno kljukico, pleksi napisno ploščico na vratih ter zračnimi linami. Zaklepajo se s cilindrično ključavnico na ključ, šifro ali obešanko. Na voljo so v različnih barvnih kombinacijah in dimenzij.

GARDEROBNE OMARE S POŠEVNIM VRHOM
Vse garderobne omare lahko imajo kovinski podstavek višine 100 mm ali kovinski podstavek s sedežno klopjo višine 350 mm. Poševni vrh preprečuje odlaganje odpadkov na vrh omare.

KLASIČNE GARDEROBNE OMARE »KIT«
Izdelujemo enodelne, dvodelne in tridelne omare. Opremljene so z odlagalno polico in obesnim drogom, cilindrično ključavnico na ključ, šifro ali obešanko.

ARHIVSKE OMARE
Namenjene so za arhiviranje in hranjenje raznih dokumentov in drugih predmetov. Vrata omare so dvokrilna in se zaklepajo s tritočkovno ključavnico na ključ. Na voljo so različne velikosti omar s poljubnim številom polic v notranjosti.

ZAUPA NAM VEČ KOT 40 % OSNOVNIH IN SREDNJIH ŠOL V SLOVENIJI.

Žizki 48/c, 9232 Črenšovci ☎ + 386 (2) 573 71 37

www.kit-zizki.com

Inkluzivne delavnice v Dnevnem centru na Ravnah na Koroškem

Mihaela Knez, skupinska habilitatorka, Dnevni center Ravne na Koroškem

Dnevni center Ravne na Koroškem, dislocirana enota CUDV Črna na Koroškem, že vse od ustanovitve leta 2005 intenzivno sodeluje z vzgojno-izobraževalnimi ustanovami na Ravnah. Sodelujemo z vrtcem Ajda, OŠ Prežihovega Voranca, OŠ Koroški Jeklarji in OŠ Juričevega Drejčka. Enkrat letno se srečujemo z našimi prijatelji iz Tretje OŠ Slovenj Gradec, ob večjih dogodkih pa nam na pomoč priskočijo tudi dijaki Gimnazije in Srednje šole Ravne.

Kaj je inkluzija? Opredeljena je kot popolno sprejemanje in vključevanje vseh otrok in mladostnikov s ciljem, da se razvija sožitje in občutek pripadnosti tako v razredu, skupini kot tudi v družbi. Da bi tovrstno definicijo inkluzije iz teorije prenesli tudi v prakso, smo se v Dnevnem centru Ravne odločili, da poskušamo vsako leto pripraviti niz inkluzivnih delavnic v sodelovanju z okoljskimi šolami in vrtci.

Sodelovanje med našim Dnevnim centrom in ostalimi vzgojno-izobraževalnimi ustanovami v okolici poteka tako v njihovih kot v naših prostorih. Vsebinsko vključuje različne zaposlitvene delavnice, socialne igre, skupne ogledе prireditev, občasno vključevanje v njihovo izobraževalno delo, pa tudi skupne nastope na proslavah in drugih prireditvah. Ob druženju se spoznavamo, si pomagamo, izmenjujemo ideje in širimo dobro voljo. Na koncu vsakega leta pa sodelovanje zaključimo s festivalom Naše igrarije, na katerem sodelujejo le otroci in učenci, s katerimi sodelujemo preko celega leta. V šolskem letu 2017/2018 smo tako naše inkluzivno druženje popestrili s kreativnim ustvarjanjem iz kartonske embalaže za mleko in sokove (KEMS). V odpadnih škatlah mleka in sokov smo prepoznali odličen vir za ustvarjanje, hkrati pa dobro možnost ozaveščanja in učenja ponovne uporabe. Delavnice smo, da ne bi bile le likovni izraz posameznika, popestrili tudi s pesmimi, dramatizacijo ali viharjenjem idej o tem, kako zaključiti izdelek.

V inkluzivne delavnice se vključujejo vrtčevski otroci ter otroci, ki obiskujejo prvi, drugi in četrti razred osnovne šole. Temu primerno so izbrane tudi ideje za ustvarjanje, ki jih navajam v nadaljevanju. Težavnostne stopnje izdelkov se razlikujejo po starosti in sposobnostih učencev.

Prva inkluzivna delavnica z otroci Vrtca Ajda na Ravnah na Koroškem

Koža je naš največji organ in dotik je najbolj senzoričen čut. Taktilnost je pri otrocih s posebnimi potrebami eno najpomembnejših čutil.

Izdelali smo jabolano kot taktilno tablo. Zamaški odpadne embalaže so bili jabolka, ki smo jih na izdelava

no krošnjo jabolane privijali in odvijali. Nastali izdelek pa ni le taktilno vzpodbuden, ampak je pri otrocih v starostnem obdobju, v katerem so obiskovalci našega vrtca, lahko tudi pomemben pripomoček za urjenje fino-motoričnih sposobnosti.

Postopek 1 – barvanje debela in krošnje na že pripravljeno podlago (24. 10. 2017)

Postopek 2 – barvanje čepkov in privijanje na drevesno krošnjo (24. 10. 2017)

Druga in tretja inkluzivna delavnica z učenci OŠ Koroški jeklarji (1.a in 1.b razred)

Za ti dve delavnici sem izbrala izdelavo ptičjih hišic. Delavnici s prvimi razredi sta potekali dvakrat, in sicer 9. 11. in 22. 11. 2017.

Učenci našega oddelka in učenci osnovne šole so v sodelovanju izdelali vsak svojo ptičko hišico. Odpadno embalažo so polepili z listki, jih pobarvali, dodali slamice in na koncu še semena. Vsi skupaj pa so zapeli pesem o lačni ptički.

Na vsaki delavnici je sodelovalo okrog 20 učencev (gostov) ter okrog 5 učencev naše enote. Delo je potekalo ob medsebojni pomoči (9. 11. 2017).

Učenci sodelujejo na teh delavnicah že od vrtca dalje. Sodelovanje je obrodilo uspeh pri sprejemanju drugačnosti. (9. 11. 2017)

Skozi viharjenje idej smo s sodelavkami spoznale, kako zelo je uporabna odpadna embalaža. Na vsaki delavnici smo razložile, da gre za odpadno embalažo, ki jo učenci najdejo tudi doma, in da jo lahko tudi doma ponovno uporabijo. (22. 11. 2017)

Četrta inkluzivna delavnica z učenci OŠ Prežihovega Voranca (4. razred)

Četrtošolcem smo zadali najtežjo nalogo. Iz odpadnih škatel so naredili vodnjake.

Škatle so najprej oblekli z blagom. Ponovno so uporabili embalažo, v kateri se nahaja igračka v čokoladnem jajčku, iz nje naredili vedro, in ga namestili na vitel v vodnjaku. Pri tem so uporabili tudi vrstico ter lesene palčke za meso.

Pri delu so se vsi zelo potrudili (1. 12. 2017)

Na koncu je vedno nastala skupinska fotografija (1. 12. 2017)

Peta inkluzivna delavnica z učenci OŠ Juričevega Drejčka

Z učenci šole Juričevega Drejčka smo izdelali stojala za pisala. Pri izdelovanju smo uporabili odpadno blago – učenci so bili nad izdelki navdušeni.

Foto: Učenci so svoje izdelke vsakič odnesli domov (19. 12. 2017).

Šesta in sedma inkluzivna delavnica z učenci OŠ Koroški jeklarji (2.a in 2.b razred)

Delavnici sta potekali 18. in 25. 1. 2018. Učenci so na odpadne škatle sokov in mleka nalepili časopisni papir in na tak način škatle popolnoma oblekli. Na škatle so nalepili junake iz pravljice o Rdeči kapici ter jih pobarvali. Izdelali so ročne lutke: rdečo kapičo, volka, babico, gozd in lovca.

Ob koncu delavnice sem pripovedovala zgodbico o Rdeči kapici. Posameznik, ki je imel poimenovanega likovnega junaka, je ročno lutko v tistem trenutku dvignil v zrak. Tako smo skupaj zaigrali pravljico o Rdeči kapici.

Učenci OŠ Koroški Jeklarji so bili našim učencem vedno v pomoč (18. 1. 2018)

Da konec zgodbe ne bi bil tako krut, smo volka izgnali iz naših gozdov. Objubil je, da se bo poboljšal (25. 1. 2018).

Cilj inkluzivnega druženja, s katerim smo začeli takoj ob ustanovitvi enote, je bil predvsem v možnosti večje socializacije naših učencev. Hkrati pa smo z druženjem želeli okoliškim učencem drugih šol omogočiti, da spoznajo duševno motnjo, jo sprejmejo in preženejo strah pred njo. Ker so mlajši otroci najbolj dovtetni za spoznavanje novosti, smo z njimi začeli delati že v predšolskem obdobju.

Rezultati našega dela so odlični, odnos okolja do oseb z motnjami v duševnem razvoju pa je opazno drugačen, kot je bil pred 13 leti.

Naši koraki so majhni in počasni. A prepričano hodimo k pravemu cilju. Kitajski pregovor pravi, da je tisti, ki je prestavil goro, začel z majhnim kamnom. Do tja, kamor je vredno priti, pa ne vodi nobena bližnjica.

Priprave na BEO – mednarodno olimpijado iz znanja angleškega jezika

Valerija Karba, učiteljica angleškega jezika, OŠ Ivana Cankarja Vrhnika

Prispevek se osredotoča na bogatenje poučevanja angleščine kot svetovnega jezika in poudarja, kaj je v današnji vse bolj multikulturni družbi poleg jezikovnih kompetenc bistveno in kako to osvojiti. Osvetluje ključne veščine, ki danes veljajo za merilo napredovanja in uspeha. Avtorica predstavi inovativen pristop dela z učenci, kjer le-ti s pripravo projekta v Sloveniji in realizacijo na mednarodnem tekmovanju iz znanja angleškega jezika v Veliki Britaniji utrjujejo ne le jezikovno znanje, pač pa tudi razvijajo ključne kompetence, t. i. »kompetence 21. stoletja«. Te so potrebne ne le za učni razvoj posameznika, temveč tudi za njegov osebni razvoj. Prispevek torej osvetluje projekt jezikovne olimpijade BEO kot način pridobivanja dragocenih in nepozabnih življenjskih izkušenj, ki učencem omogočajo, da se samozavestneje soočajo z izzivi v današnjem času in v prihodnje.

Uvod

V članku predstavljam mednarodno jezikovno tekmovanje iz znanja angleškega jezika BEO (*British English Olympics* – sl. *Olimpijada britanske angleščine*) in kako so učenci v sklopu tega tekmovanja, ki so se ga udeležili aprila 2017 v okolici Londona, pridobivali ključne kompetence za 21. stoletje. BEO je razburljivo tekmovanje na visokem

nivoju, namenjeno jezikovno nadarjenim učencem iz držav sveta, v katerih materni jezik ni angleščina. Ko sem preko dopisa, ki je prišel na šolo s strani izobraževalnega podjetja Anglocenter, izvedela za to tekmovanje, me je za sodelovanje nemudoma prepričala njegova struktura, ki zahteva temeljito pripravo, saj sem vedela, da bo delo z učenci potekalo na inovativen in neustaljen način. Jezikovna olimpijada tako učencem omogoča sodelovanje z vrstniki iz različnih koncev sveta, integrirano učenje jezika in spodbujanje vrednot olimpijskih iger, kot so prizadevanje za odličnost, timski duh, vztrajnost, spoštovanje različnosti itd.

Članek se osredotoča predvsem na pripravo učencev na tekmovanje, skozi katero sem lahko opazovala njihov razvoj in napredek tako na jezikovnem področju kot tudi osebnostnem, njihovo povišanje motivacije za delo, preobrat h kritičnemu in ustvarjalnemu načinu razmišljanja, razvoj digitalnih kompetenc, učenje veščin javnega nastopanja, razvoj njihovega potenciala in nenazadnje še proces globalnega učenja, saj so tekmovalne kategorije vezane na krovno temo, ta pa sovпада z aktualno, globalno temo in tako spodbuja aktivno državljanstvo.

Kaj je BEO in zakaj sodelovati?

Jezikovna olimpijada (BEO) je mednarodno tekmovanje iz znanja angleškega jezika za otroke v starostni skupini 12–16 let s poudarkom na komunikacijskih veščinah. Za sodelovanje sem se odločila zaradi same strukture tekmovanja, ki zahteva temeljito pripravo in sodelovanje z učitelji drugih predmetov. Takoj sem tudi prepoznala zahtevo po inovativnem pristopu dela z učenci, saj se pri pripravi na tekmovanje od učencev pričakuje visoko motiviranost, v zameno pa se jim ponuja način učenja, ki jim omogoča veliko ustvarjalnosti, sodelovalnega dela in pridobivanja jezikovnih kompe-

Slika 1: Kompetence 21. stoletja

tenc, vezanih na aktualne globalne teme ter uporabnih v resničnem življenju.

Na samem dogodku, ki se že deset let vsako pomlad odvija na zasebnih kolidžih v Angliji in traja 14 dni, učenci v pristnem britanskem okolju z vrstniki iz celega sveta pridobivajo in razvijajo ključne kompetence, potrebne za nadaljnji akademski in osebnostni razvoj ter uspešno delovanje v družbi 21. stoletja (Slika 1). Poleg tega so deležni t. i. »jezikovne kopeli«, saj angleški jezik doživljajo in usvajajo v svoji naravni obliki, to je, kot ga uporabljajo materni govorci (Jazbec in Lovrin 2015). Žal za vse naštetu pri rednem pouku v OŠ velikokrat ni časa, niti priložnosti, čeprav je v priporočilih Sveta Evrope o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (2018, 23) zapisano: »V gospodarstvu, temelječem na znanju, je ključno, da si zapomnimo dejstva in postopke, vendar to ni dovolj za napredovanje in uspeh. V naši hitro spreminjajoči se družbi so spretnosti, kot so reševanje problemov, kritično mišljenje, sposobnost sodelovanja, ustvarjalnost, računalniško razmišljanje in samoučenje, nujnejše kot kdaj koli prej, saj lahko z njimi dosežemo, da bo to, kar smo se naučili, tudi delovalo v realnem času in prispevalo k oblikovanju novih zamisli, novih teorij, novih izdelkov in novega znanja.«

Priprava na tekmovalne kategorije olimpijade in pridobivanje ključnih kompetenc

Samo tekmovaljevanje sestoji iz 7 tekmovalnih kategorij in bodo predstavljene v nadaljevanju, skupaj z metodologijo priprav, ki sem jih izvajala s 13 sodelujočimi učenci. Vsako leto celoten dogodek spremlja krovna tema, ki je rdeča nit tekmovalja (na primer: podnebne spremembe, globalizacija, trajnostni razvoj, obnovljivi viri energije, družabna omrežja, konstruktivni konflikti, digitalna revolucija, migracije in medkulturno spoštovanje, življenje v prihodnosti ...).

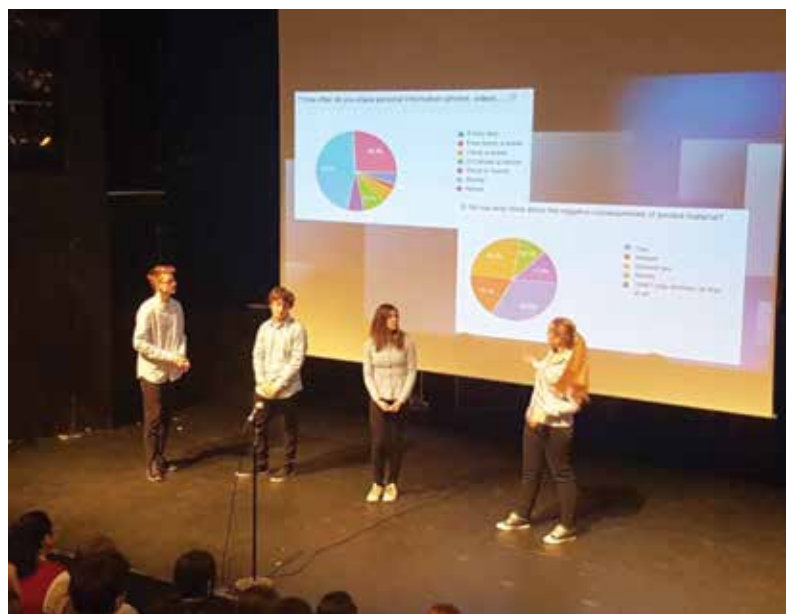
V nadaljevanju bo predstavljeno, kako so učenci tekom priprav (velikokrat) nezavedno pridobivali 12 ključnih kompetenc za sodobno družbo prihodnosti: kritično razmišljanje, ustvarjalnost, sodelovanje, komunikativnost, informacijska pismenost, medijska pismenost, tehnološka pismenost, prilagodljivost, vodstvene kompetence, iniciativnost, produktivnost in socialne kompetence (Ivšek 2005).

Iz besedila bo mogoče razbrati nekatere navedene primere dobrih praks, ki jih ji je mogoče uporabiti tudi pri vsakdanjem pouku.

Predstavitve v stilu TED Talk motivacijskih govorov

Nanašajoč se na krovno temo olimpijade, je učenecem dodeljen naslov za pripravo predstavitve, dolge maksimalno 8 minut. Sliši se malo, ampak vemo, da takšna časovna omejitev zahteva še več raziskovalnega dela, sintetiziranja in sposobnost ločevanja bistvenega od manj bistvenega. Nena-

zadnje tudi sposobnost sprejemanja odločitev, kaj vključiti, čemu se odpovedati. S temi dilemami so se srečevali 4 sodelujoči učenci, ki se jim je naloga sprva zdel enostavna, sčasoma pa so ugotavljali, da je pravzaprav trd oreh. Naučili so se sodelovalnega dela, prevzemanja pobud, samoiniciativnosti, prevzemanja odgovornosti, ustvarjalnega razmišljanja, povzemanja (ločevanje manj bistvenih od bolj bistvenih vsebinskih elementov), delitve vlog, digitalne pismenosti, sprejemanja odločitev in v zadnji fazi predvsem večšin javnega nastopanja. Z menoj kot učiteljem – mentorjem so vzpostavili tesen stik, ki presega ustaljene šolske okvirje. Sodniki so v tem delu ocenjevali prepričljivost, držo, stik s poslušalci, govoro telesa, jezikovno pravilnost ter ustvarjalnost oziroma odstopanje od ustaljenih okvirjev (slika 2).

Slika 2: Predstavitve v stilu TED Talk govorov

Predstavitve države

Tekom tekmovalja, upoštevajoč krovno temo olimpijade (v našem primeru »Building Bridges – Communication for the World of Tomorrow«, sl. »Grajenje mostov – Komunikacija za jutrišnji svet«), vsaka skupina učencev raziskuje in pripravi predstavitve zanje tuje države. Predstavitve je časovno omejena in mora ustrezati danim iztočnicam (določena je imaginarna ciljna publika in s tem povezana vsebinska prilagoditev). Predstavitve traja med 8–10 minut. Pri tem besedilo na uporabljanem predstavitvenem orodju ni dovoljeno, saj je cilj naloge, da učenci govorijo prosto, brez branja. Dovoljena pa je raba rekvizitov in kostumov. Pri pripravi na to kategorijo so se sodelujoči učenci srečali s podobnimi dilemami kot pri predstavitvi v stilu TED-Talk govorov. Poleg tega pa so se naučili delati z viri in

so obenem razvijali tudi kompetenco informacijske pismenosti, ki vključuje pridobivanje, vrednotenje in uporabo informacij iz različnih virov. Učili so se prepoznavanja zaupanja vrednih informacij in etične rabe digitalnih informacij. Pri tem so moji učenci izkazali inovativnost in ustvarjalnost z igranjem na značilne instrumente predstavljene države (Bolivije), s katerimi so uspeli uprizoriti glasbeno točko, predstavitev pa zaključili s pesmijo v raperskem slogu, v kateri so povzeli bistvene značilnosti dodeljene države.

Debata

Za debato velja poseben format in je osredotočena na spontano rabo jezika ter sodelovanje z udeleženci. Tema debate je povezana z osnovno tematično tekmovanje, učenci pa navodila in vloge dobijo več mesecev vnaprej. Med samim tekmovanjem je prvi del debate zasnovan tako, da učenci lahko uporabijo vnaprej pripravljeno besedilo (govorijo prosto), preostali del pa poteka preko spontanega argumentov za in proti ter obrazložitve le-teh. V debati sodelujeta 2 učenca. Pri tej tekmovalni kategoriji imajo učenci oblečeno uradno oblačilo oziroma uniformo. Kot mentorica sem v skladu z navodili z učenci najprej poglobljeno obdelala vsebinski del, čemur je sledila priprava na retorični del. V debati se učenci urijo v veččinah javnega nastopanja in retorike ter poglobljene rabe tujega jezika za vnaprej določeno vsebino. Krepijo sposobnost kritičnega razmišljanja. Nadalje debata vodi k pridobivanju in poglobljanju znanja, prepoznavanju dobrih informacij in k informacijski pismenosti, saj razvija aktivno raziskovanje, selekcioniranje in analizo informacij na zabaven in zanimiv način. Debata je tudi ena od najboljših metod za razvijanje kritičnega mišljenja. Udeleženci debate morajo namreč biti pripravljene, da predstavijo in obranijo svoje argumente ter analizirajo in zavrnejo argumente druge skupine, prav ta proces pa jih vodi h kritičnemu razmišljanju (Skr 2008).

Gledališka igra

Gledališka igra sodi med štiri bolj ustvarjalno naravnane kategorije olimpijade. Scenarij za dramsko igro, ki naj ne bi presegala 15 minut, napišejo učenci v sodelovanju z mentorjem. Idejo zanj črpa iz vnaprej določene krovne BEO teme. Pri igranju imajo učenci lahko oblečene kostume. V fazi priprave se učenci učijo pisanja scenarija, ves čas prebujajo svojo ustvarjalnost, se urijo v sodelovalnem delu in prevzemanju odgovornosti, aktivirajo jezikovno sposobnost in izzivajo male sive celice k razmišljanju izven okvirjev, pa tudi k humorju. Kot primer navajam naslov naše dramske igre: *Nesporazum, ki vodi k nepričakovanim posledicam*. V tej kategoriji, kakor tudi v naslednji, so učenci razvijali vse ključne kompetence, poleg tega pa so se izjemno zabavali.

Pevski nastop A cappella

Učenci izberejo melodijo (običajno je to popularna pesem, ki jo poznajo najstniki iz celega sveta) in napišejo svoje (novo) besedilo. Sporočilo pesmi se mora vsebinsko ujemati s krovno temo tekmovanja in vrednotami tekmovanja (vrednote olimpijskih iger). Melodija mora biti zapeta zgolj z uporabo glasov, instrumenti in drugi pripomočki (razen lastnih teles) niso dovoljeni. Zaželeno je, da odpeto pesem učenci pospremi s plesnimi koraki ali na kak drug ustvarjalni način.

Improvizacijski izziv

Ključna naloga pri *Improvizacijskem izzivu* je osredotočanje na ustvarjalnost in iznajdljivost, saj je cilj improvizacije, da učenci najbolje izkoristijo omejene vire, ki so jim na razpolago. Učenci prejmejo navodila za izvedbo šele nekaj ur pred nastopom, torej se ne pripravljajo vnaprej. Mobilni telefoni niso dovoljeni. Da učenci pred nastopom ves čas govori angleško, zagotavlja nekdo izmed osebja organizatorjev, ki učence nadzoruje. Kot primer navajam sledeči izziv: učenci dobijo omejen nabor rekvizitov (kapa, palica, instrument, očala, meč) in morajo napisati basen na določeno temo. Basen nato uprizorijo.

Skrivnostni izziv

Učenci se spopadejo z izzivom na ustvarjalnem in jezikovnem nivoju. Izziv je določen na dan tekmovanja, za pripravo pa imajo učenci na voljo največ 3 ure. Izziv, tako kot pri vseh ostalih kategorijah, sovpada s krovno temo tekmovanja. V skrivnostnem izzivu se učenci urijo v ustvarjalnem mišljenju in se učijo gledati na stvari iz drugačne perspektive, kar vodi k inovacijam. Kot primer naj navedem zadnji del te tekmovalne kategorije, kjer so učenci (v skupini jih je bilo 6) dobili določene rekvizite (slamice in papir) in so morali izdelati most. Most sta začela graditi 2 učenca, po nekaj minutah sta nadaljevala

Slika 3: Skrivnostni izziv

naslednja dva, zaključila pa sta ga zadnja 2 učenca. Učenci se pri tem izzivu niso smeli pogovarjati. Rezultat omenjenega izziva, ki simbolično povezuje krovno temo tekmovanja »Gradimo mostove – komunikacija za jutrišnji svet«, prikazuje slika 3.

Poleg že opredeljenih kompetenc so vsem tekmovalnim kategorijam skupne tudi veščine javnega nastopanja. Brez urjenja javnega nastopanja in retorike je namreč priprava na vsako izmed tekmovalnih kategorij olimpijade v najboljšem primeru le polovična. Priložnost za javno nastopanje, ki presega govorne nastope pred razredom, pa v času šolanja dobijo le redki učenci. Učenci se skozi proces priprave na tekmovanje naučijo, da ima »vsak dober javni govorec naslednje osnovne cilje: da bi občinstvo razumelo, o čem govori, da bi občinstvo prepričal v povedano in da bi si občinstvo zapomnilo, kar je povedal. Z eno besedo, občinstvo želimo pridobiti na svojo stran. Za naštetu pa se je potrebno v prvi vrsti izuriti v premagovanju treme in izpiliti osnovne veščine javnega nastopanja. Mednje sodi dinamičnost, kar pomeni, da je govorec rahlo zaskrbljen o stvareh, o katerih govori, energičen v načinu govora, spreminja hitrost govora ter moč in ton glasu, uporablja različne geste, spretno poudarja pomembnejše argumente in besede, ne govori monotono in je naraven« (Skr 2008, 53).

Zaključek

Z udeležbo na jezikovni olimpijadi so učenci z vrstniki iz različnih koncev sveta povezani v odličnosti, prijateljstvu in spoštovanju. S tem ne utrjujejo le jezikovnega znanja, temveč pridobijo dragoceno življenjsko izkušnjo za samozavestno soočanje z izzivi v današnjem času. Že sama pot do tekmovanja je polna samospoznavanja, povezovanja, raziskovanja in pridobivanja kompetenc za uspešno prihodnost. Tako v času priprave kot med samim dogodkom učenci osebno rastejo, razvijajo kritično mišljenje in globlje zavedanje sveta. Učijo se deljenja idej, timskega dela, spodbujanja in izražanja podpore drug drugemu, s čimer razvijajo medkulturno razumevanje in spoštovanje. S sodelovanjem v tekmovalnih kategorijah se učijo zdravega tekmovalnega duha, razvijajo nove veščine razmišljanja in komunikacije, pozitivnega in fleksibilnega odnosa ter neodvisnega mišljenja, ki jim bo v prihodnosti omogočal razcvet tako na zasebnem kot akademskem nivoju.

Kot mentorica učencem prve slovenske šole, ki se je udeležila jezikovne olimpijade, lahko rečem, da učinki tovrstnega sodelovanja ne dosežejo samo učencev, ampak tudi nas, sodelujoče učitelje. Metodologija dela je namreč velik izziv tudi za nas, pozitivne potrditve pa so prisotne na vsakem koraku. Veselje je bilo opazovati učence, ki so se z dogodka vrnili prerojeni, mnogo samozavestnejši, neustrasni ter polni zagona in veselja za življenje.

Skozi članek poudarjam tudi, da lahko in moramo ključne kompetence razvijati ter jih aktivirati tudi v času pouka in drugih šolskih dejavnosti ter na ta način obogatiti učenje angleškega jezika in tudi ostalih predmetov. Razvoj ključnih kompetenc, v prvi vrsti kritičnega razmišljanja, je velikega pomena za prihodnost naših učencev. Kritično razmišljujoči učenci so namreč aktivni, sprašujejo, raziskujejo in vrednotijo, osmišljajo, uporabljajo, sprejemajo odločitve ter rešujejo odprte, avtentične probleme, ki zahtevajo interdisciplinarno znanje ter medsebojno sodelovanje. Razmišljajo tudi o kakovosti lastnega mišljenja in ga zavestno in načrtno razvijajo (Rupnik 2006). Poleg tega z ustrezno notranjo motivacijo učenje postane zabavno, izkupiček pa je višja samozavest pri učencih, njihov maksimalno izražen potencial in spoznanje, da se vložen trud poplača. Kot pravi motivacijski govorec Zig Zigar: »There is no elevator to success, you have to take the stairs« (sl. »Nikakršnega dvigala do uspeha ni, zanj se moraš povzpeti po stopnicah.«).

Viri in literatura

- Skr, B., Hohler, B., Šerc, A., Dragoš, S., Kralj, A., Leskošek, V., Maljevac, S., Rener, T. (2008): *Debata za enake možnosti*. Ljubljana: Za in proti, zavod za kulturo dialoga.
- Rupnik, T. in Kompore, A. (2006): *Kritično mišljenje v šoli: strategije poučevanja kritičnega mišljenja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Ivšek, M. (2005): Ključne kompetence. V Zupan, A. (ur.), *Od opazovanja do znanja, od znanja h kompetencam* (str. 151–157). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Svet Evropske Unije (2018): *Priporočila Sveta z dne 22. maja 2018 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje*. Dostopno na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CONSIL:ST_9009_2018_INIT&from=EN
- Jazbec, S. in Lovrin, M. (2015): Koncept CLIL – novost ali stalnica pri učiteljih na OŠ v Sloveniji : študija primera. *Revija za elementarno izobraževanje*, 2015. (Vol. 8, no. 1/2), 65–79. Dostopno na: <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?lang=slv&id=68440>

Naravoslovni dan na kmetiji

Katja Alauf, prof. razrednega pouka, OŠ Ivana Cankarja Trbovlje

Vse preveč je sedenja in učenja v učilnici. Učenci potrebujejo gibanje in aktivnosti zunaj nje. Zato smo za četrtošolce planirali dan dejavnosti, ki bi se izvajal izven učilnice. Obiskali smo bližnjo kmetijo Pod hrastom, ki ni tradicionalna kmetija, a otrokom vseeno ponuja obilo priložnosti za kvalitetno preživljanje časa v naravnem okolju.

Hoja po vrvi

V oktobru 2018 so četrtošolci pred začetkom 1. šolske ure vzeli šolsko malico in se peš odpravili na učno kmetijo Pod hrastom v Trbovljah. Tam jih je najprej z laježem pozdravila prijazna psička Lina, nato še prijazna lastnika, Uroš in Mateja, ki sta z domačim ambientom takoj privabila nasmeh na obraze otrok. Najprej so pojedli malico, nekateri so se tudi posladkali z domačimi jabolki, ki so bila na mizi, večina pa jih je strmela v pripravljeno kurišče, v ogenj, ki je oddajal prijetno toploto.

Uroš in Mateja sta otrokom predstavila program in jih razdelila v dve skupini. Ena skupina je z gospo pripravila čokokruhke, druga skupina pa je z gospodom streljala z lokom v tarčo. Nato sta se skupini zamenjali. Pri pripravi čokokruhkov so se učenci postavili k mizi, na kateri je bila razgrnjena bela rjuha. Gospa jim je na dlani posipala moko, to je čaroben prah, ki izpolnjuje želje. Nekaj učen-

cev je svoje želje povedalo tudi na glas. Celotna skupina je dobila testo, ki so si ga razdelili in posnemali Matejo, kako gnete testo. Dodali so mu tudi košček temne čokolade in oblikovali svoj kruhek, ki so ga nato z odvečnim testom tudi okrasili. Prav vsi učenci so se izredno lepo potrudili pri označevanju kruhka, pokazali svojo kreativnost, krepili domišljijo.

Nastali so unikatni čokokruhki, ki so jih položili v posebno posodo. Ker je bilo veliko učencev, seveda smo tudi učitelji naredili svojega, so se kruhki morali držati skupaj, da smo jih spravili v posodo. Medtem je Uroš podučil svojo skupino učencev, kako se drži lok, kam zatakni puščico, kako se pravilno postaviti, s katerima prstoma napeti tetivo, kako pravilno pomakniti komolec in kako iztakniti puščice iz tarče. Večina učencev je prvič streljala z lokom. Prvi poskus je bil pri večini

Priprava na saditev sadnega drevesa

slabši, naslednji poskusi pa so bili uspešnejši in so učenci že kar lepo zadeli v tarčo. Prav vsi so imeli nasmehek do ušes.

Nato je gospod v kurišče postavil posodo s čokokruhki, jo zagrebel z zогlenelim lesom, učenci pa so se ta čas prijetno gredli ob ognju in se spraševali, ali bodo prepoznali svoj čokokruhek in kaj se bo zgodilo s čokolado v njem. Nekaj deklet je medtem strkalo moko z rjuhe in jo zložilo, fantje pa so prinesli drva.

Potem pa je sledil program na drugi strani travnika, na bolj sončni strani. Otroci s psičko Lino so seveda tekli za Urošem, ki se je peljal na štirikolesniku. V prikolici je peljal lopate, motike, star konjski gnoj, lesene deske in cepljene sadike sadnih dreves. Najprej so natančno opazovali in poslušali, kako se koplje luknjo, kam se da lepo in kam slabo zemljo ter kako globoko je potrebno kopati.

V družbi kozic

Učenci so se razdelili v manjše skupine in se postavili na mesta, kjer so že bile izkopane manjše luknje. Takoj so pričeli z delom. Vsi v skupini so izmenično kopali, drug drugemu svetovali, opozarjali na napake, skratka sodelovali. Ko je bila luknja ravno prav izkopana, so vanjo postavili sadiko, Uroš je stresel konjski gnoj, luknjo pa so nazaj zakopali. Ob sadiko so zapičili leseno desko in jo s težjim kladivom pričvrstili v zemljo, da bo služila za oporo sadiki. Tako fantje kot tudi dekleta so bili izredno spretni, vsi pa so bili ponosni na končano delo. Uroš pravi, da tisto, kar otroci posadijo, vedno najlepše obrodi. Ponosni bomo, če bo temu res tako!

Hitro smo se vrnili nazaj na kmetijo. Dekleta so opazila konja pasme bosanski planinski konj in ju pričela hraniti z jabolki. Seveda brez božanja ni šlo. Vprašale so Uroša in Matejo, ali bi ju lahko tudi

Izdelava knjižnega kazala

Streljanje z lokom

Jahanje kobile

jahale. Uroš je konja po imenu Bami privezal, kobile Dino pa odpeljal v manežo. Dekleti sta brez obotavljanja iz hiše vzeli čelado in odhiteli proti maneži. Mateja pa je za ta čas fante povabila v peskovnik in na skakanje na trampolin. Nekateri pa so se rajši z Lino podili po travniku. Uroš je na Dino dal odejo in pritrdil ročaj, za katerega so se dekleta držala. Učiteljica pa je pomagala dekletom pritrčiti čelado. Dekleta so z navdušenjem komaj čakala na jahanje. Gospod je dekletom pomagal zlesti na kobile in jih peljal dva kroga. Hitro so izgubile strah in pridobile občutek za zibanje na konju. Kako so se dekleta smejala, ko so videla, da Dina lula. Natančno so jo opazovale, kako dvigne rep na stran, da se ne umaže. Nato pa so se spraševala, zakaj kobila zopet čaka, a so hitro dobile odgovor. Konji tudi kakajo.

Ker so se čokokruhki že spekli, trebuščki otrok pa so postali lačni, smo se odpravili na malico. Kruhke je učiteljica ločila narazen, učenci pa so poiskali svojega in ga še vročega pojedli. Bil je več kot odličen. Škoda, da je bil za vsakega samo eden! Za vsak slučaj so se učenci preizkusili tudi kot gasilci in so z vodo uspešno pogasili ogenj v kurišču.

Nato so se lotili likovnega ustvarjanja. Izdelali so knjižno kazalo, da bodo od sedaj naprej imeli več veselja do branja. Nato je sledilo malce več svobodnega gibanja. Tekalne igre okoli kmetije, posedaenje na pogrnjenih paletah, ki so pričarale vzdušje dnevne sobe, božanje psičke, skakanje na trampolinu, igranje v peskovniku in opazovanje zajčkov v kletki ter kozic v ograji.

Učenci so se preizkusili tudi v hoji po vrvi. Postavili so se v vrsto, približno meter stran od vrvi. Uroš in učitelj Gašper pa sta učence pospremila po tej poti. Ugotovili so, da le ni tako enostavno hoditi po vrvi, kot sicer izgleda. Kdor je želel, pa si je lahko v gozdu od daleč ogledal osje gnezdo.

V zaključnem delu naravoslovnega dne smo se odpravili v ograjo, v kateri domujejo tri kozice. Učenci so jih nahranili s senom. Tisti, ki so jih kozji iztrebki motili, so hitro zapustili prostor in rajši opazovali koze zunaj ograje.

Tri polne ure v naravi so izredno hitro minile. Sploh kadar je fino, se nam zdi, da čas prehitro mine. Otroci so na učni kmetiji pridobili veliko novih veščin, ki jih pri pouku ne morejo pridobiti. Zato priporočam še ostalim, ki v bližini šole nimajo kmetije, da pridejo v Zasavje, na učno kmetijo Pod hrastom, ker bodo otroci zagotovo odšli domov zadovoljni, z velikim nasmehom, lepimi spomini in polni novega znanja ter spoznanj. Zagotovo je najboljša učilnica narava!

Hkrati pa je dan na kmetiji Pod hrastom kombina-

METLIŠKI GRAD
Trg svobode 4, Metlika
tel.: 07 30 63 370

www.belokranjski-muzej.si

Stari ate,
si res pil
na rôvaš?

Hvala ti,
-Oton Župancič!

**SPOMINSKA HIŠA
OTONA ŽUPANČIČA**
Vinica 9, Vinica
tel.: 07 30 64 343

GALERIJA KAMBIČ
CBE 51, Metlika
tel.: 07 30 58 332

Vabljeni k ogledu razstav, na katerih boste spoznali bogato kulturno dediščino Bele krajine,
njeno zgodovino in zaslužne ljudi!

cija športa, likovne umetnosti, matematike, družbe ter narave in tehnike. Otrokom takšni dogodki ostanejo v spominu in se jih radi spominjajo tudi po zaključku osnovnošolskega izobraževanja. Ne glede na letni čas Uroš in Mateja poskrbita, da imajo učenci delo, s svojo karizmo pa poskrbita, da učenci pri delu uživajo in so ponosni, da so pripomogli k dobremu delu. Seveda pa poskrbita tudi za igro in zabavo, ki jo učenci v šoli še kako pogrešajo.

Čokokruhki

Gnetenje testa

Pečeni čokokruhki

Gašenje kurišča

Čas za malico

Branje učencev

s posebnimi potrebami na osnovni šoli s prilagojenim programom z nižjim izobrazbenim standardom

mag. Andreja Četina, profesorica defektologije,
in Josip Šerbetar, univerzitetni diplomirani psiholog, Center Janeza Levca Ljubljana

Branje je veščina, ki jo potrebujemo in uporabljamo vse življenje v vseh situacijah, zato je zelo pomembno, da jo obvladamo kar se da dobro. Specialni pedagogi se neprestano sprašujemo in si postavljamo vprašanja glede načrtovanja jasnih ciljev v individualiziranem programu ter glede korakov do pričakovanega napredka za učence s posebnimi potrebami.

Ker nas je zanimalo, ali učenci s sistematičnim specialno-pedagoškim delom napredujejo na področju tekočnosti branja ves čas šolanja, smo s sodelavci izvedli raziskavo, v katero smo zajeli vse učence od 4. do 9. razreda, ki obiskujejo PP z NIS na Centru Janeza Levca Ljubljana, OE Levstikov trg in OE Dečkova. V prispevku navajava potek in rezultate raziskave.

Učni načrt za slovenščino posebnega programa z nižjim izobrazbenim standardom učencem poleg specialnodidaktičnih priporočil omogoča tudi časovno prilagoditev, saj predvideva razvijanje in avtomatizacijo bralne tehnike tudi v drugem triletju. Učenje branja lahko za otroka predstavlja največji samostojni napor. Učenci s težavami pri branju potrebujejo več časa, strukturirano in vodeno poučevanje, da usvojijo spretnost bralne tekočnosti, nekateri je nikoli. Učenci, ki slabše berejo, se tej dejavnosti najraje izognejo. Ker ne vadijo, tudi ne napredujejo ali celo nazadujejo pri branju.

Starši učiteljem na govorilnih urah večkrat potožijo, da ne vedo, kako in s kakšnimi vajami pomagati otroku in tudi kako naj svoje otroke pripravijo do tega, da bi raje brali. Včasih tudi povedo, da ne opazijo napredka. Učitelji smo pri poročanju staršem o otrokovem napredku pogosto nenatančni ali nerazumljivi.

Učenje branja ni lahka naloga, vendar je veščina, ki jo z veliko vaje, ustrezno pomočjo in veliko potrpežljivosti lahko izboljšamo. Učenec se med šolanjem srečuje z različnimi umetnostnimi in neumetnostnimi besedili, ki z leti postajajo daljša

in zahtevnejša. V fazi začetnega opismenjevanja branje temelji na hitrem prepoznavanju besed, kasneje pa temelji na razumevanju celotnega besedila. Zato na začetku učenja branja veliko časa namenimo dekodiranju in se osredotočamo na poučevanje tekočnosti branja. Ko je usvojeno slednje, pa lahko preidemo na naslednji korak, tj. razumevanje prebranih vsebin. »Bralci, ki tekoče berejo, prebrano bolje razumejo, ker informacije obdelujejo hitreje in ne porabijo veliko svoje miselne energije za dekodiranje. Ko beremo povsem tekoče, dekodiramo skoraj samodejno in vso pozornost namenimo vsebini prebranega.« (Jurišič 2016, 11)

Branje učencev s posebnimi potrebami

V prispevku se osredotočamo na bralno pismenost učencev s posebnimi potrebami, ki obiskujejo prilagojen program devetletne osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom (v nadaljevanju PP z NIS) na Centru Janeza Levca Ljubljana. Usmerjanje in določanje stopnje primanjkljajev učencev s posebnimi potrebami temelji na kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami. Strokovna komisija učenca glede na njegove zmožnosti usmeri v primeren vzgojno-izobraževalni program. V PP z NIS se usmerja učence, ki ne morejo doseči izobrazbenega standarda po izobraževalnem programu osnovnošolskega izobraževanja. V večini gre za učence z lažjo motnjo v duševnem razvoju. Pri nekaterih učencih se lahko pojavi tudi več primanjkljajev hkrati na različnih področjih. Posledica tega je, da so tudi njihove učne težave izrazitejše.

Učence slabo branje ovira pri doseganju standardov znanja pri vseh predmetih, ne samo pri predmetu slovenščina. Njihovi dosežki so tako lahko nižji od njihovih sposobnosti. Učenec, ki slabo bere, ima težave pri branju navodil za posamezno nalogo, ki jo mora opraviti, pri reševanju besedilnih matematičnih nalog, učenju družboslovnih dejstev ipd. Zaradi težav ima učenec s slabšimi bralnimi zmožnostmi pogosto odpor do učenja, porabi veliko več časa za učenje kot njegovi vrstniki, njegova osebna rast, samozaupanje in samopodoba so lahko slabša. Pomanjkljivo razvite bralne sposobnosti lahko ovirajo posameznika tudi pri nadaljnjem poklicnem izobraževanju.

Specialni pedagogi smo pri svojem delu usmerjeni v prepoznavanje učenčevih težav, k nudenju ustrezne pomoči, k načrtovanju natančnih ciljev in k merljivim napredkom, da ugotovimo, ali je bila nudena pomoč tudi učinkovita. V tem prispevku smo usmerjeni na merjenje tekočnosti branja, ki temelji na kurikulumu in nam omogoča načrtovanje ciljev ter korakov do cilja ali kratkoročnih ciljev v individualiziranem programu za posameznega učenca. Učitelj lahko tako spremlja

napredovanje svojih učencev v tekočem šolskem letu. Slabšemu bralcu tako lahko prilagodi poučevanje (dopolnilni pouk, delo v manjših skupinah, individualizirani postopki, besedila), omogoči več podpore ali pa učencu omogoči več priložnosti za učenje (Jurišič 2016). Šele ko je branje avtomatizirano, lahko poteka jezikovni razvoj na višjih kognitivnih procesih. Pri učencih z intelektualnimi primanjkljaji je lahko zaradi nekaterih primanjkljajev oviran proces razvijanja branja do avtomatizacije (Jenko 2016).

Dosedanje raziskave

V Sloveniji smo na tem področju še na začetku, čeprav so bile narejene raziskave, ki proučujejo težave na področju bralne pismenosti učencev z

značilnim razvojem. Na samem začetku pa smo glede proučevanja bralne pismenosti učencev, ki obiskujejo PP z NIS, saj na tem področju ni veliko domačih raziskav. B. Jurišič (2016) kot velik premik v slovenskem šolstvu omenja petstopenjski model pomoči, ki se odraža tako v strokovni literaturi kot tudi v načinu razmišljanja o zgodnjem odkrivanju in stopenjski podpori učencem, ki na področju temeljnih učnih spretnosti (branja, pisanja in računanja) dosegajo nižje dosežke od večine vrstnikov.

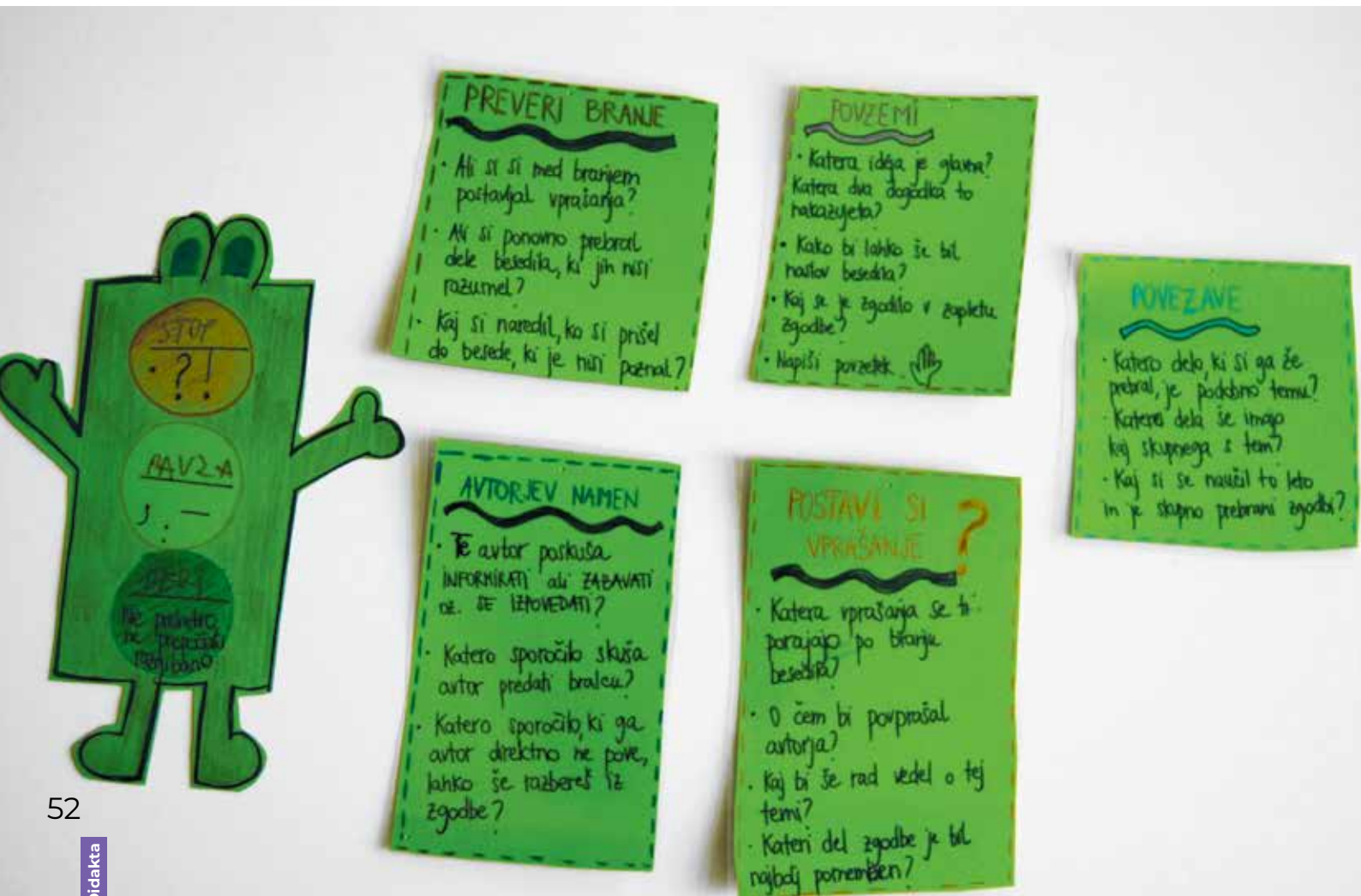
Raziskava (Oprešnik 2000 v Pečjak 2010) je pokazala, da imajo učenci v šolah s PP z NIS velike težave s tekočnostjo branja. Učenci, ki se izobražujejo v omenjenem programu, imajo v primerjavi z učenci večinske osnovne šole pomembno slabšo tehniko branja – več jih bere z zlogovanjem in črkovanjem. Manjša tekočnost branja učencev se kaže tudi pri neenakomernem ritmu, ki je v primerjavi z večinsko populacijo skoraj za polovico nižji. Rezultati raziskave N. Jenko (2016) so pokazali, da imajo petošolci, ki se izobražujejo v PP z NIS, pri nalogah s fonološkim zavedanjem več težav kot tretješolci značilnega razvoja. Branje pri učencih v PP z NIS dlje časa temelji na nižjih kognitivnih procesih. Bralne težave učencev s posebnimi potrebami pogosto pripisujejo upočasnjem splošnim kognitivnim razvojem ter konceptualnim razlikam v bralni pismenosti.

Razvitost bralnih spretnosti pri učencih petega razreda iz PP z NIS in učencih iz drugih razredov osnovnošolskega programa je raziskovala E. Žgur (2017). Njeni rezultati so pokazali, da je količina bralnega razumevanja med skupinama učencev medsebojno primerljiva oziroma enaka kljub strukturnim razlikam obeh skupin. Dobljeni rezultati so spodbudni, saj pojasnjujejo, da je sistematično specialno-pedagoško delo učinkovito ter omogoča učencem doseči primerljivo znanje v bralnem razumevanju.

Raziskovalno vprašanje

Specialni pedagogi se neprestano sprašujemo in si postavljamo vprašanja glede načrtovanja jasnih ciljev v individualiziranem programu ter glede korakov do pričakovanega napredka za učence s posebnimi potrebami. Cilj, ki ga učitelj ob začetku leta postavi za vsakega učenca, je njegov napredek glede na njegove zmožnosti. Kot smo že omenili, lahko učencu prilagodi poučevanje v obliki dopolnilnega pouka, dela v manjših skupinah, individualizira postopke, besedila/vsebine, omogoči mu lahko več podpore ali pa učencu omogoči več priložnosti za učenje. V ta namen moramo natančno izmeriti začetno stanje oz. učenčeve dosežke na posameznem področju, tj. na področju branja.

Glavni namen naše raziskave je pridobitev podat-

kov o tekočnosti branja posameznih učencev in podatke celotnega razreda učencev vključenih v PP z NIS ter nato primerjati njihov napredek jeseni, pozimi in pomladi.

Postavili smo si raziskovalno vprašanje, ali učenci od 4. do 9. razreda, ki obiskujejo PP z NIS na Centru Janeza Levca Ljubljana, s sistematičnim specialno-pedagoškim delom in vajo napredujejo na področju tekočnosti branja (število pravilno prebranih besed v minuti) ves čas šolanja.

Vzorec

V raziskavi so sodelovali vsi razredniki ter celotna populacija učencev od 4. do 9. razreda osnovne šole s PP z NIS Centra Janez Levec Ljubljana, organizacijski enoti Levstikov trg in Dečkova. Preizkus je bil izveden v šolskem letu 2017/2018. Število sodelujočih učencev ni izenačeno, saj je med šolskim letom prišlo do nekaterih sprememb v številu vključenih učencev na obeh šolah (sprememba programa, bolezni, prepis na drugo šolo, vključenost učenca v oddelek med šolskim letom, selitev ipd.). Ker večina učencev vključenih v šolo s PP z NIS ostane na stopnji fonološkega zavedanja in dekodiranja dlje, kot njihovi vrstniki z značilnim razvojem, in njihovo opismenjevanje poteka do zaključka 6. razreda in ne do zaključka 3. razreda kot v večinski osnovni šoli, smo preverjanje tekočnosti branja izvedli od 4. razreda dalje. Zaradi opaženega počasnega in netekočnega branja tudi v višjih razredih, pomanjkanja oprijemljivih raziskav, radovednosti in pozitivne na-

ravnosti specialnih pedagoginj, smo v raziskavo vključili tudi vse učence tretje triade (7., 8., 9. razred).

Preizkus tekočnosti branja

Uporabili smo enoten preizkus in navodila tekočnosti branja avtorice B. Jurišič. Preizkus tekočnosti branja ima natančno določen postopek izvedbe in merila za ocenjevanje oziroma vrednotenje. Podatek, ki ga predstavljamo, je število pravilno prebranih besed v minuti (PBM), ki jih učenec prebere. Preštujemo skupno število vseh besed in napačnih besed, ki jih je učenec prebral v eni minuti. Nato odštujemo napačno prebrane besede od vseh prebranih besed in dobljena razlika je število pravilno prebranih besed v minuti. Avtorica B. Jurišič opozarja na doslednost upoštevanja navodil, saj je ključna za zanesljivost podatkov. Izvedba preizkusa tekočnosti branja, merjenje in spremljanje z učencem je natančno opisana v e-gradivu B. Jurišič (2016) in je tudi brezplačno dostopna na spletni strani www.icpika.si.

Postopek zbiranja podatkov

V šolskem letu 2017–2018 je bilo izvedeno merjenje tekočnosti branja na obeh šolah s PP z NIS Centra Janeza Levca Ljubljana pod mentorstvom specialnih pedagoginj: na enoti Dečkova: H. Jeršan K., V. Blatnik, L. Flis, T. Vižintin, M. Radivojevič in na enoti Levstikov trg: N. Sevcnikar, N. Ceglar, R. Križaj, M. Geršak, T. Mihelič, T. Brod, A. Antolović, T. Turšič, B. Jerman, I. Smrekar, A. Četina.

Rezultati

Razred	Centil	Jesen	Zima	Pomlad	Razred	Centil	Jesen	Zima	Pomlad
4.		N = 21	N = 22	N = 22	5.		N = 28	N = 28	N = 29
	90	69	79	87		90	69	87	98
	84	66	75	76		84	63	80	78
	75	60	62	73		75	56	76	75
	50 (Me)	46	53	57		50 (Me)	51	57	66
	25	39	41	43		25	36	41	50
	16	30	32	38		16	30	35	44
	10	26	27	35		10	22	23	40
6.		N = 25	N = 24	N = 25	7.		N = 31	N = 30	N = 29
	90	115	106	107		90	105	107	118
	84	109	103	106		84	103	104	110
	75	101	95	96		75	94	100	106
	50 (Me)	79	89	86		50 (Me)	75	89,5	88
	25	63	77	63		25	59	79	74
	16	55	66	54		16	56	65	70
	10	43	56	49		10	54	54	60
8.		N = 31	N = 29	N = 28	9.		N = 26	N = 25	N = 25
	90	120	127	138		90	125	135	136
	84	115	123	132		84	114	117	128
	75	111	116	121		75	110	106	122
	50 (Me)	99	93	100		50 (Me)	74	81	91
	25	77	80	86		25	59	70	70
	16	62	76	70		16	49	57	64
	10	57	72	65		10	46	51	55

Tabela 1: Tekočnosti branja – pravilno prebrane besede v minuti

Rezultati kažejo napredek ob začetku in koncu šolskega leta v vseh razredih. Če podrobno pogledamo rezultate, lahko vidimo, da učenci vseskozi počasi napredujejo vse do 9. razreda.

Bralne strategije, ki so jih razredničarke/specialne pedagoginje sistematično vključevale v proces poučevanja skozi celo šolsko leto pri vseh predmetih, so se izkazale za učinkovite. Tekom šolskega leta je enkrat mesečno aktivno deloval »aktiv za branje«,

kjer so specialne pedagoginje izmenjevale ideje, izkušnje pri delu v razredu in s posameznimi učenci, izdelovale didaktični material, predstavljale različne učinkovite metode za poučevanje tekočnosti in razumevanja branja, predstavljale bralne strategije, ki temeljijo na dokazih, predstavljale metode poučevanja z didaktično igro. V pomoč so bile knjige avtorjev B. Jurišić (2016), M. Demšar (2016) in S. Pečjak (2015), kjer so podrobno predstavljene

različne bralne strategije in vaje, ki so jih razredničarke izbirale glede na specifikko učencev in jih tudi uporabile v razredu.

Avtorja članka opozarjata na previdnost pri interpretiranju bralnih rezultatov. Zgoraj predstavljena tabela naj služi zgolj kot orientacija dosežkov učencem s posebnimi potrebami, ki obiskujejo osnovno šolo s PP z NIS. B. Jurišič (2016) navaja, da je bralna tekočnost le ena od komponent branja in naš cilj vsekakor ni urjenje v tekočnosti, da bi vsak učenec dosegel rezultat nad 90. centilom. Poudarja tudi, da morajo učenci hitrost branja prilagoditi različnim besedilom in namenu branja, in da je čas, ki ga namenimo poučevanju, bolj izkoriščen, če vadimo tudi besednjak in razumevanje prebranega.

Zaključek

V slovenskem šolskem prostoru nimamo postavljenih in dostopnih nacionalnih norm, ki bi učitelju v večinski osnovni šoli pomagale določiti, kateri so ti učenci v razredu, ki potrebujejo dodatno podporo in takojšnje ukrepanje, oziroma kako si postaviti realne cilje. Trenutno si lahko učitelji in specialni pedagogi v Sloveniji pomagamo samo s preliminarnimi normami, ki jih je leta 2016 postavila J. Košir. Ko bo narejen ta korak, lahko specialni pedagogi upamo še na širšo raziskavo na področju bralnega opi-

smerjevanja za učence z intelektualnimi primanjkljaji, ki obiskujejo osnovno šolo PP z NIS.

Z raziskavo smo želeli tudi opozoriti na dejstvo, da je v slovenskem prostoru namenjeno premalo pozornosti učencem z izrazitejšimi učnimi težavami na področju branja, ki so usmerjeni v PP z NIS. Hkrati pa naj bo ta prispevek tudi spodbuda ter povabilo, da se podobnih raziskav bralne pismenosti učencev s posebnimi potrebami lotijo tudi specialni pedagogi drugih osnovnih šol s PP z NIS v Sloveniji.

Literatura

- Demšar, M. (2016). *Vaje za tekoče branje*. Ljubljana: Izobraževalni center Pika, Center Janeza Levca Ljubljana. Dostopno na <http://icpika.si/gradiva-za-strokovnjake/knjizica-ic-pika-vaje-za-tekoce-branje/>, 4. 11. 2018.
- Jenko, N. (2016). *Sistematičnost in postopnost pri načrtovanju nalog bralnega razumevanja za učence v prilagojenem programu z nižjim izobrazbenim standardom* (Doktorska disertacija). Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
- Jurišič, B. D. (2016). *Tekočnost branja: merjenje in spremljanje*. Dostopno na www.icpika.si/gradiva-za-strokovnjake/e-gradivo-tekočnost-branja-merjenje-in-spremljanje/, 4. 11. 2018.
- Košir, J. (2016). *Formativno ocenjevanje s preizkusom tekočnosti branja, ki temelji na kurikulumu* (Magistrsko delo). Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
- Pečjak, S. (2010). *Psihološki vidiki bralne pismenosti*. Ljubljana: Znanstvena založba filozofske fakultete.
- Pečjak, S., Gradišar, A. (2015). *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Žgur, E. (2017). Bralne sposobnosti pri učencih različnih osnovnošolskih programov. *Socialno delo*, 56(1), 21–33. Dostopno na <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-UOHE5UHK/49dafbe3-31ee-43f9-ae2f-b8c06936618d/PDF>, 4. 11. 2018.

Vpliv reklamnih sporočil na spolne vloge predšolskih otrok

Nives Krajnc, diplomirana vzgojiteljica, Vrtec Slovenske Konjice

Že od nekdaj imajo reklamni letaki pomemben vpliv na družbo in ljudi, v sodobnosti pa se je ta vpliv okrepil in zelo razširil tudi na otroke. Reklame imajo velik pomen na proces socializacije otrok, predvsem razvoja spolnih vlog. Da bodo otroci pozorni na vpliv oglasov in njihove želje, izbire izdelkov in spolne vloge, je pomembno pri otrocih razvijati oglaševalsko pismenost (Milanovič 2005).

V članku bom opredelila pojme spol, spolna identiteta, deške in dekliske igrače ter vpliv reklamnih letakov na 5–6 let stare otroke.

Ključne besede: oglaševanje, reklamni letaki, spolne vloge, deklince, dečki

Spol in spolna identiteta

Vedno znova se vzpostavljajo razlike med spoloma, zato da se konkretizira spolne identitete, ki so vprašanje življenjskega sloga. Spolna identiteta bi se lahko oblikovala z drugačnimi konfiguracijami potez, ki povezujejo obnašanje, vedenje, videz (Giddens 2000), kar pa je v današnji družbi, ki je predvsem potrošniško naravnana in prenasočena z oglasi in reklamami, ki so naravnane na različne spole in družbeno pogojene spolne vloge, skorajda nemogoče.

Ime otroka, ki v družbi velja za moško oz. žensko, je otroku pripisano že ob rojstvu. Moška spolna vloga je usmerjena k manipulaciji in kontroli, od moških se pričakuje, da so dominantni, tekmoval-

ni, asertivni in neodvisni (Golombok in Fivus 1994 v Milanovič 2005), medtem ko Oakley (2000) pravi, da vsako žensko starši poučijo o glavni in edini vlogi, to je materinstvu, zato so zanje najprimernejše igrače punčke. Od žensk se pričakuje, da so občutljive, pasivne, ljubeče (Golombok in Fivus 1994 v Milanovič 2005).

Moške in ženske spolne vloge v medijih

V reklamnih letakih so moški, kot pravi Macdonald (1995), povečini predstavljeni kot odgovorni, agresivni, samostojni, samozavestni, močni, resni in kompetentni. Drugače, primarno in v skladu s tradicionalnimi stereotipi pa so predstavljena dekleta in ženske. V medijih so ženske in dekleta predstavljene kot pasivne v primerjavi z moškimi, s čimer mediji utrjujejo pogled na ženske kot okrasne predmete, kot odvisne od družbe, ki obstajajo

zato, da ustrezajo moškimi in dobro zgledajo, so spolno privlačne in dostopne ter obenem skrbijo za otroke. V primeru spolov nam mediji prikazujejo primere in modele tega, kaj pomeni biti ženska, kako zgledati, misliti in delati, ter kaj pomeni biti moški. Skozi prikaze moških, žensk in razmerij med njimi mediji predstavljajo ideale tega, kar naj bi bilo privlačno ter zaželeno v ženskah in moških (Wood 2011).

Enako velja za reklamne letake, v katerih so določene strani namenjene otrokom. Oglaševalci skozi oglase zapovedujejo, kaj je v trendu, moderno, kažejo na to, katere igrače, oblačila, frizure, barve itd. so namenjene dečkom in katere deklicam. Tudi Wood (2011) se strinja, da imajo mediji zmožnost usmeriti pozornost občinstva na specifične ljudi, dogodke in tematike, s čimer pri občinstvu sooblikujejo mnenje o tem, kaj je pomembno. Prav to počnejo oglaševalski mediji tudi na najmlajši populaciji. Ta pa je za razliko od starejših ljudi, ki so osebno že izoblikovani, najbolj ranljiva in dovzetna ciljna skupina za njihova sporočila, ki jih posredujejo posredno, neverbalno, skozi slike.

Klasifikacija otrok v spolne vloge

Klasifikacija otrok v spolne vloge se na osnovi njihovega biološkega spola v družbi začne že v zgodnjem otroštvu (Berns 1993 v Milovanovič 2005). Otroci se spolnih vlog učijo prek posnemanja modelov v okolici in prav zato se oglaševalci lotevajo različnih tipov oglasov glede na ciljno skupino: nevtralni oglasi, oglasi za deklice in oglasi za dečke (Smith 1992 v Milanovič 2005). Družina velja za osnovni socializacijski model v času odraščanja in tako bistveno vpliva pri nastajanju predsodkov in stereotipov. Raziskave so pokazale, da obstaja med starši in otroci močna pozitivna korelacija. Starši tako predstavljajo (spolni) model, stereotip, po katerem otroci pogosto oblikujejo lastno obnašanje ter identiteto (spolno, nacionalno ...). Stereotipne kategorizacije glede spolne delitve se pričnejo graditi že pri tri leta starih otrocih. Otroci si glede na te pripadnosti izbirajo vrstnike v igri in igrače, še posebej če to podpirajo tudi starši. Otrok, še preden se lahko dokoplje do prvih pravih pojmovnih opredelitev, kategorij, razvije vrednotenje razlik med ljudmi (Ule 2009).

Deške in deklinške igrače

Wood (2011) pravi, da raziskave družbenih in množičnih medijev kažejo, da mediji vplivajo na izbire, identitete, mnenja in življenja večine ljudi. Reklamni letaki so zagotovo medij, ki vplivajo na mnenja, izbire in življenja otrok. Oakley (2000) nadalje meni, da je punčka kot igrača za deklice prvi simbol materinstva, igrače za dečke pa so avtomobili in tovornjaki. Funkcija igranja z igračami v procesu socializacije spolne vloge je, da vzpostavi prihodnji vzorec odziva na dejavnosti in predmete, ki jih

igrače simbolizirajo. Otroci prepoznavajo predmete kot spolno razlikovalne, kar je neposredno povezano z vedenjem njihovih staršev (Oakley 2000).

Vpliv oglaševanja na otroke

Otroci imajo na splošno radi reklame (Košir in Ranfl 1996), saj preko njih dobivajo enostavno, poenostavljeno in popačeno sliko družbene realnosti, brez lastne neposredne izkušnje. Oglasi delujejo kot dražljaji napetosti, ki jih sprožajo želje, in kot nosilci razpoloženja. Pri tem ponujajo trenutke polne užitkov in sreče (Erjavec in Volčič 1999).

S kritičnim ovrednotenjem sporočil, oglasov in reklam, ki jih prinašajo različni mediji, imamo pogosto težave že odrasli, kaj šele otroci. Otroci še posebej zlahka verjamejo oglasom, saj v osnovi ne ločijo prepričevanja in celo manipuliranja od informacij, ki jih oglasi ponujajo. V tem so lahkoverni in zelo neizkušeni ter obenem zelo dojemljivi in sprejemljivi za nove vtise, kot so simboli, slogani in imena. Oglasi posredno in dolgoročno vplivajo na otroka. Ker otrok nekritično sprejema signale, obstaja tudi nevarnost, da bo ob prepričevalni naravnosti medijev zakrnela njegova lastna sposobnost prepoznavanja lastnih potreb in možnosti (Erjavec in Volčič 1999). Prav tako avtorja Eicke in Eicke (1995) menita, da so za reklamno gospodarstvo posebej privlačni mladostniki in otroci, kajti s posebnim zadovoljstvom se nanje obračajo ne le proizvajalci sladkarij, hrane, igrač in športnih izdelkov, temveč tudi proizvajalci proizvodov, ki so v prvi vrsti namenjeni odraslim. »Za te bodoče potrošnike pridejo v poštev predvsem tisti mediji, ki se znajo dovolj dobro približati mladim. Odrasli imajo seveda na razpolago večja finančna sredstva, so pa glede svojih potrošniških navad dosti bolj togi in manj dojemljivi za nove produkte« (Eicke in Eicke 1995, str. 67–68).

Avtorici Erjavec in Volčič (1999) opisujeta, da otroci povprečno vidijo 900 oglasov na mesec, kar močno vpliva na njihov odnos do igrač in hrane. Podatek je zelo zaskrbljujoč in napeljuje na to, da bi morali odrasli v otrokovi okolici poskrbeti, da zna otrok oglase kritično vrednotiti in tudi presojeti.

Razlika med oglasi, ki so namenjeni dečkom, in oglasi, ki so namenjeni deklicam

Analize TV oglasov so pokazale, da obstaja razlika med oglasi za dečke in oglasi za deklice (Milanovič 2005). Analiza je primerljiva z reklamnimi oglasi v revijalnih letakih, zato lahko raziskavo primerjam. V oglasih, ki so namenjeni deklicam, se pojavljajo deklice, v oglasih, ki so namenjeni dečkom, pa se pojavljajo dečki.

Welch in dr. (1979 v Milanovič 2005) še opozarjajo, da so sporočila o primernem vedenju deklic in dečkov, ki so posredovana skozi reklame, morda celo bolj vplivna kot očitni stereotipi, predstavljeni v vsebini oglasov. Za sporočila, ki vplivajo na obli-

kovanje spolnih vlog pri otrocih preko medijev, obstaja večja verjetnost, da jih bodo otroci podzavestno in pasivno sprejeli ter jih tudi pogosteje posplošili na druge situacije.

Empirični del z refleksijo

Da bi potrdila teorijo, sem v skupini otrok starih 5–6 let tudi sama preverila, ali reklamni letaki dodatno vplivajo na razvoj in utrjevanje obstoječih tradicionalnih shem pri otrocih. Skozi različno ponudbo reklamnega gradiva različnih trgovin sem preverjala in ugotavljala, kaj o reklamah za otroke menijo sami, kako zaznavajo in prepoznavajo vsebino.

Ugotovila sem, da reklamni letaki, ki že tako potrjujejo tradicionalno delitev vlog po spolu, le-to še močnejše utrjujejo in vizualno podkrepijo. Otroci to delitev igrač v skladu s svojo spolno vlogo tudi odobravajo in so prepričani v to, kar verjamejo. Tudi Oakley (2000) navaja raziskavo, ki je pokazala, da otroci prepoznavajo predmete kot spolno različne.

Kot navaja Macdonald (1995), v reklamah, ki so dostopne tudi otrokom, ženske opravljajo domača opravila, urejajo, nakupujejo in so čustvene, medtem ko moški gradijo, delajo, razmišljajo in se borijo. Ženstveni ideal je prikazan kot lep, ekstremno suh in mlad, zaposlen z otroki in moškimi, vpleten v domača opravila in odnose. Dejstva lahko primerjam z oglasi v revijalnih letakih, ki smo jih prebirali z otroki v vrtcu. Kajti deklice, punčke se v časopisu igrajo s sesalnikom ali Barbie punčko, medtem ko deček vozi otroški avtomobil in je videti pomemben in sposoben »voznje«. Otroci v skladu s tradicionalno spolno shemo zaznavajo razlike po spolu, se jih zavedajo in jih tudi odobravajo kot edino prave. V reviji so celo sami poimenovali stran za punce in stran za fante. Kot sta navedla že avtorja Golombok in Fivus (1994 v Milanovič 2005), so deške igrače po navadi vezane na delovne aktivnosti in akcijo, dekliške igrače pa so vezane na gospodinjske aktivnosti in nego.

Ko sem otrokom v vrtcu pokazala naključne reklamne letake, smo enega izmed njih izbrali in si ga nato skupaj podrobno pogledali. Ko smo letak prelistali do strani, ki je bila namenjena deklicam, so bile deklice vznemirjene in hitele so razlagati, kaj imajo, kaj od tega bi še imele. Dečki so ostali na stolih. Kasneje, ko sem letak obrnila na stran, kjer so bile igrače za dečke, so dečki prišli bližje. V oglasih, ki so namenjeni deklicam, se pojavljajo deklice, v oglasih, ki so namenjeni dečkom, se pojavljajo dečki (Milanovič 2005), in prav to sem opazila tudi sama v vseh ponujenih letakih na straneh z otroškimi igračkami.

Reklama, ki so jo otroci označili kot tisto, ki je za punce, je vsebovala: dojenčke, kuhinjo, kjer kuha deklica, lutke Barbie, glavo za urejanje pričeske, kočijo, konjičke, roza gugalnik samorog, lepotno

mizo ... Na vprašanje, zakaj je ta stran za punce, so odgovorili naslednje:

»Za punce je, ker se punce igrajo.«

»Ker so punčke gor, pa Barbike, pa dojenčki.«

»Vem, da so igrače za punčke, ker so punce gor in zato ko so tak lepe in rozaste.«

Opazim, da je na sliki v otroški kuhinji poleg deklice tudi fant, ki kuha. Ugotovim še, da kuhinja ni samo roza barve, temveč tudi svetlo zelena. Otroke sem vprašala, za koga je pa ta igralna kuhinja? Komu je namenjena? Otroci so vztrajali, da je tudi ta za punce, ker je malo roza barve in punčka kuha. Nekatera njihova pojasnila so bila:

»Fantje pa ne smejo sedet na roza gugalniku, lahko pa na črnem, tega pa ni tu na strani za punce.«

»Fantek se igra, da kuha, samo zato, ker je bratec.«

»Punčke lahko imajo zeleno kuhinjo, ker je punčka zraven, vemo, da je za punčke, fant pa ne more met kuhinje za igrat, na sliki je za hec, to ni zares.«

Tudi Milanovič (2005) v svoji raziskavi pravi, da deklice v oglasih prevzemajo vlogo gospodinje in mame, kar se je potrdilo tudi ob našem prebiranju letakov, saj je deklica ali kuhala ali pestovala dojenčka. Obliko reklamnih oglasov, ki je namenjena deklicam, zaznamujejo predvsem roza in pastel-

ne barve, kar pri otroku vzbuja občutek nežnosti in mehko (Marjanovič Umek in Zupančič 2001; Smith 1994; Welch in dr. 1979 v Milanovič 2005). Na tak način se v reklamnih letakih utrjujejo stereotipi o ženskah kot o mehkih, neaktivnih in tihih bitjih (Milanovič 2005).

Reklame, ki smo jih prebirali v vrtcu in so bile namenjene dečkom, so vsebovale traktor s prikolico, štirikolesnik, nakladač, set prog, avtomobile, avtocesto, vrtavko, šotor ... Na fotografiji je bil otrok, deček, ki vozi oz. potiska avtomobil. Dečki v svoji igri večinoma prevzemajo vlogo, kjer se vključujejo v aktivnosti, kot sta na primer šotorjenje in nogomet (Milanovič 2005). Dečki so znali povedati:

»Da je to vse za njih, ker je vse fantovsko, ker so povsod sami fantje.«

»Igrače so fantovske, ker so fantje na sliki, zato ker se igrače vozijo na daljinca in se transformirajo.«

»Vse na tej strani je take barve, vse je modro, zeleno, sivo, če bi bilo za punčke, bi bilo roza ...«

V reklamah za dečke prevladujejo akcijske igrače. Dečki so aktivni v športu, vožnji štirikolesnika ... in takšna reklama je v skladu s stereotipom o moških kot dominantnih in aktivnih bitjih (glej Milanovič 2005).

Zaključek z refleksijo

Igra je na predšolski stopnji prevladujoča in obenem spontana ustvarjalna dejavnost (Udovč 2012). Pri tem se otrok igra zaradi zadovoljstva, ki mu ga igra nudi, in ne zaradi zunanje prisile (Batistič Zorec 1996), kar pa ni vedno nujno, če upoštevamo, kako reklame in oglasi »silijo« oz. spodbujajo otroke k igri po spolnih vlogah. Otroška igra je kontekst, v katerega se preslikava način življenja ter širši kulturni in družbeni prostor (Marjanovič Umek 2012). Oglaševanju se danes ni mogoče izogniti, saj nas spremlja na vsakem koraku, na velikih plakatih, na televiziji, na internetu, v časopisu, na embalaži, pravzaprav kamorkoli nam seže oko.

Otroci imajo radi reklame, saj so pisane, barvite, mavrične in so privlačne za oko. Oglasi ne gradijo na racionalni pripovedi, ampak na čustvih; sreči, radosti, užitku, uspehu ... (Košir in Ranfl 1996) in močno vplivajo na oblikovanje tradicionalne spolne vloge pri otrocih.

Tudi Gradiškova (2011) pravi, da je vpliv oglaševanja na otroke ena izmed pomembnih tem, s katero se starši vsakodnevno srečujejo. V današnjem času je pomembno, da so otroci oglaševalsko in medijsko pismeni. To pomeni, da otroka usmerjamo in vodimo tako, da zna analizirati medijske vsebine in ima kritičen pogled nanje ter pridobi sposobnost za razumevanje.

Pomembno je, da se strokovni delavci v vrtcu in kasneje tudi v šoli zavedamo vpliva družbe pri oblikovanju identitete otrok in spodbujamo otroke,

tako deklice kot dečke – ne glede na spol, k različnim opravilom in aktivnostim (npr. čiščenje, pospravljanje ...), različnim igram v različnih kotičkih in v različnem okolju (npr. konstrukcijski kotiček, pisalni, knjižni, frizerski kotiček, kotiček dom ...), k poslušanju različne glasbe, izbiri različnih barv, oblačil. V tem procesu pa poleg staršev in strokovnih delavcev v vrtcu in šoli, kot pravi Milovanovič (2005), »sodeluje tudi širše družbeno okolje, med drugim tudi oglaševalci s svojim prilagajanjem načina oglaševanja socializaciji otrok.« Le tako bomo namreč dosegli, da bo otrok v procesu odraščanja oblikoval identiteto, ki bo temeljila predvsem na lastnih odločitvah in ne na odločitvah, ki mu jo od zunaj narekuje družba.

Literatura

- Batistič Zore, M., Marjanovič Umek, L. in Lešnik Musek, P. (1996): *Otrokov razvoj v starostno heterogenih skupinah v vrtcu*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Berns, R. M. (1993): *Child, Family, Community: Socialization and Support*. Orlando: Holt, Macdonalds.
- M. (1995): *Representing women: Myths of femininity in the popular media*. London [etc.]: E. Arnold. Pridobljeno: https://sl.wikipedia.org/wiki/Seksizem#cite_note-Myra-2 (30. 11. 2018).
- Eicke, U. in Eicke, W. (1995): *Potrošniški otroci*. V: M. Košir (ur.): *Otrok in mediji: zbornik* (str. 67–75). Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.
- Erjavec, K. in Volčič, Z. (1999): *Medijska pismenost: priročnik za učitelje osnovne šole*. Ljubljana: DZS.
- Golombok, S. in Fivush, R. (1994): *Gender development*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Milovanovič, T. (2005): *Spolna vloga in otrokovo zaznavanje ter presojanje različnih tipov televizijskih oglasov za otroke*. Strokovni empirično-raziskovalni prispevek. *Psihološka obzorja / Horizons of Psychology*, 14, 3, 125–140. Dostopno na: http://psiholoska-obzorja.si/ahiv_clanki/2005_3/milovanovic.pdf (22. 11. 2018).
- Giddens, A. (2000): *Preobrazba intimnosti*. Ljubljana: Založba.
- Gradišek, P. (2011): *Odzivanje staršev na želje otrok po izdelkih iz oglasov*. *Psihološka obzorja* (Ljubljana), letnik 20, številka 4, str. 73–94. Dostopno na <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-3ZC3J5681> (22. 11. 2018).
- Košir, M. in Ranfl, R. (1996): *Vzgoja za medije*. Ljubljana: DZS.
- Marjanovič Umek, L. (2012): *Simbolna igra: vloga v razvoju in učenju otrok*. V: Vrbovšek, B. (2012): *Simbolna igra v vrtcu*. Ljubljana: Supra.
- Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2001): *Psihologija otroške igre: od rojstva do vstopa v šolo*. [Psychology of the childrens play: from birth until the child's entry to school]. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. Dostopno na: http://psiholoska-obzorja.si/ahiv_clanki/2005_3/milovanovic.pdf (22. 11. 2018).
- Milovanovič, T. (2005): *Spolna vloga in otrokovo zaznavanje ter presojanje različnih tipov televizijskih oglasov za otroke*. Strokovni empirično-raziskovalni prispevek. *Psihološka obzorja / Horizons of Psychology*, 14, 3, 125–140. Dostopno na: http://psiholoska-obzorja.si/ahiv_clanki/2005_3/milovanovic.pdf (22. 11. 2018).
- Oakley, A. (2000): *Gospodinja*. Ljubljana: cf*, 199–236.
- Udovč, K. (2012): *Simbolna igra v kotičku Družina-dom*. V: Vrbovšek, B. (2012): *Simbolna igra v vrtcu*. Ljubljana: Supra.
- Ule, M. (2009): *Socialna psihologija: analitični pristopi k življenju v družbi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
- Smith L. J. (1994): *A Content Analysis of Gender Differences in Children's Advertising*. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 38 (3), 323–337. V: Milovanovič, T. (2005): *Spolna vloga in otrokovo zaznavanje ter presojanje različnih tipov televizijskih oglasov za otroke*. Strokovni empirično-raziskovalni prispevek. *Psihološka obzorja / Horizons of Psychology*, 14, 3, 125–140. Dostopno na: http://psiholoska-obzorja.si/ahiv_clanki/2005_3/milovanovic.pdf (22. 11. 2018).
- Welch, R. L., Huston-Stein, A., Wright, J. C. in Plehal, R. (1979): *Subtle Sex-Role Cues in Children's Commercials*. *Journal of Communication*, 29 (3), 202–209. V: Milovanovič, T. (2005): *Spolna vloga in otrokovo zaznavanje ter presojanje različnih tipov televizijskih oglasov za otroke*. Strokovni empirično-raziskovalni prispevek. *Psihološka obzorja / Horizons of Psychology*, 14, 3, 125–140. Dostopno na: http://psiholoska-obzorja.si/ahiv_clanki/2005_3/milovanovic.pdf (22. 11. 2018).
- Wood Julia T. (2011): *Gendered lives: communication, gender, and culture*. Wadsworth Cengage Learning. Pridobljeno na: https://sl.wikipedia.org/wiki/Seksizem#cite_note-Julia-3 (30. 11. 2018).

Institucionalno nasilje v šolskem prostoru: pomen ozaveščanja in zmanjševanja

Mateja Oman Komurka, uni. dipl. socialna pedagoginja, Vzgojni zavod Kranj

Institucionalno nasilje je tematika, o kateri se v slovenskem strokovnem prostoru le redko govori in piše, kljub temu da zadeva vse ključne družbene institucije. Strokovni delavci se nasilja nemalokrat niti ne zavedamo, saj so njegovi elementi skriti pod poimenovanji, kot sta na primer usmerjanje h konformnemu vedenju in discipliniranje. Z namenom ozaveščanja te oblike nasilja članek pojasni, kaj institucionalno nasilje pravzaprav je. Članek problematiko obravnava znotraj vzgojno-izobraževalnih institucij ter podaja temeljne smernice za njegovo zmanjševanje.

Ključne besede: nasilje, institucionalno nasilje, vzgojno-izobraževalne ustanove, ozaveščanje, zmanjševanje

Uvod

O nasilju je bilo že veliko napisanega in izrečenega, z njim pa se je v preteklosti ukvarjalo mnogo strokovnjakov, zato je danes v uporabi veliko različnih definicij o tem, kaj nasilje pravzaprav je. Ločimo najrazličnejše vrste nasilja. Društvo za nenasilno komunikacijo (2018) opredeljuje psihično, telesno, spolno in ekonomsko nasilje, Kanduč (1998) pa opozarja tudi na subtilnejše, ne tako vidne oblike nasilja, ki so v naših življenjih pogosto samoumev-

ne, saj so vtakane v naš vsakdan: politično, ideološko, kulturno, ekološko nasilje itd. Med takšne oblike nasilja spada tudi institucionalno nasilje, s katerim se ljudje lahko srečujemo v vseh ključnih družbenih institucijah – v šoli, bolnicah, domovih za starejše, zaporih, vzgojnih zavodih ... Da bi bili zmožni videti to nasilje, se moramo, kot pravi Žižek (2007, 7) »izviti iz fascinirajoče vabe neposrednega subjektivnega nasilja, katerega agent je docela določljiv, in se osredotočiti na obrise ozadja, ki generira te izbruhe«.

Institucionalno nasilje

Institucionalno nasilje lahko najdemo znotraj vseh temeljnih družbenih institucij. Kot pravi Mugnaioni Lešnikova (2005), se dogaja tam, kjer institucije prek lastnih mehanizmov delovanja izvajajo prikrito (nevidno) ali odkrito nasilje. Pri tem izvajajo različne oblike psihičnega, ekonomskega, verbalnega, spolnega in fizičnega nasilja, poleg tega pa s svojimi mehanizmi delovanja prisiljujejo, jemljejo svobodo odločanja, usmerjajo h konformnemu vedenju, disciplinirajo, marginalizirajo, dopuščajo nestrpnost, dopuščajo oz. favorizirajo avtoritarno odločanje, razizem, šovinizem, seksizem in zlorabo moči.

Institucionalno nasilje izvaja pretežno »neka oblast, organizirano, na podlagi norm in ustvarja družbeno prisilo za doseganje pričakovanega vedenja in ravnanja. Institucionalizacija nasilja sploh temelji na normah, ki nekaj predpisujejo, določajo, nalagajo, napotujejo na kaj, regulirajo ter zahtevajo vedenjske obrazce, ki se ljudem 'vsiljujejo', ne nazadnje tudi zaradi vzdrževanja minimuma sožitja med ljudmi, da družba sploh lahko funkcionira in s tem preprečuje socialno dezorganizacijo.« (Pečar 1993, 44).

»Vse ključne družbene institucije so nasilne, čeprav morda določene procese njihovega prisiljevanja štejejo k t. i. pozitivni agresivnosti ali 'dobremu nasilju'. Govorimo o družini, šoli (velja za vse

vzgojno-izobraževalne institucije), o skrbstvenih (bolnišnice, psihiatrične bolnišnice, socialne institucije, domovi za starejše) in totalnih institucijah (zapori, vojska, policija) ter državi. Tiste institucije, v katerih prisiljevanje poteka najbolj 'tiho', samoumevno, prikrito (socializacijsko), so v svojih ciljih najbolj totalno nasilne. V prvi vrsti spada sem družina, pa tudi vzgojno-izobraževalne institucije.« (Mugnaioni Lešnik idr. 2009, 26–27). Slednje lahko izvajajo institucionalno nasilje s specifičnimi načini delovanja (Trtnik Herlec in Urh 2006): s prisilo, nezmožnostjo izbire, diskriminacijo, avtoritarnostjo, zatiranjem ustvarjalnosti in drugačnosti ... Pečar (1993) pravi, da je šola podobno kot družina institucija, ki nenehno vzdržuje določeno stopnjo telesno-psihološkega nasilja.

Institucionalno nasilje v šolskem prostoru

Šola je institucionalno okolje, ki združuje šolske delavce, učence in njihove starše. Njena naloga je, da izobražuje, vzgaja, razvija individualnost, socialnost, konformira, socializira, oblikuje formalne in neformalne skupine, humanizira, kultivira in vzgaja za prosti čas (Pšunder 1995). Smith (2003) pravi, da je osnovni cilj šole izobraževanje učencev, razvoj njihovega znanja in spretnosti, in sicer tistih, ki jim bodo pomagale doseči zaposlitev, zgraditi kariero in prispevati k razvoju njihove družbe. Ob tem delo in življenje šole uravnavajo napisana in nenapisana pravila, ki kot norme pripravljajo vse udeležence šole na posnemanje, ponavljanje, spoštovanje in skupno prizadevanje za uveljavljanje vrednot, čeprav spontano, nezavestno in neusklajeno (Pšunder 1995).

Šola lajša otrokov razvoj z mnogimi varovalnimi socialnimi faktorji, kot so (Pušnik 1999): pozitivne šolske izkušnje, dober učitelj, učna uspešnost, uspešnost v interesni dejavnosti, sprejetost v skupini vrstnikov, dobri trenerji, uspehi v športu ... Hkrati pa lahko učenec v šoli naleti tudi na ogrožajoče (rizične) dejavnike (prav tam): neustrezna šolska klima, nejasna šolska pravila, učni neuspeh, menjavanje šole, izostajanje od pouka, izključitev iz šole ...

V nadaljevanju bom odmisli vse pozitivne lastnosti šole, katerih vsekakor ni malo, ter se bom posvetila predvsem nekaterim vidikom institucionalnega nasilja na šolskem področju.

Pojavljanje nasilnih vedenj je vedno odvisno od več dejavnikov hkrati, saj noben človek ni nasilen vedno in kjerkoli. Nasilje se tako rojeva v interakciji med posameznikom (ki tudi sam ni 'eno', ampak je kompleksen sklop različnih pogojev in možnosti, ki jih do večje ali manjše mere lahko tudi sam usmerja in določa), drugimi ljudmi in okoljem. To pomeni, da bi tudi 'nasilni' posamezniki bili nenasilni ali manj nasilni v drugačnem okolju ali če bi bili vpleteni v drugačne mreže odnosov ali če bi npr. hodili v drugo šolo ali bili v drugem razredu (Dekleva 2000).

Kosova (2005) v članku 'Kako šola spodbuja nasilje med učenci' navaja ugotovitve, ki so oblikovane na podlagi skrbnega izbora relevantnih informacij in podatkov iz gradiva, povezanega z obravnavano tematiko. Ugotovitve so naslednje (prav tam):

■ Šola kot sistem (ustanova) uporablja nasilne oblike vedenja.

Temeljna oblika nasilja, ki ga izvaja šola, je sramotenje učencev in zmanjševanje njihove samopodobe ter človeškega dostojanstva. Izrednega pomena so tudi sodbe šolskih delavcev o zunanosti, izgledu učencev, o njihovem socialnem in narodnostnem poreklu, prihodnosti in podobno. Pušnikova (1999 v Kos 2005) kot ključno izpostavlja cilj nasilnega vedenja učiteljev, ki ga lahko imenujemo 'doseganje discipline in nadzora'. Pogoste so psihične in verbalne oblike – javno besedno ponižanje, žalitve, kričanje, grožnje, zanemarjanje potreb učencev, neangažiran odnos do otrok, zastavljanje nerealnih učnih ciljev, kazenske naloge ... Opozarja tudi na prikrito agresivnost, ki se kaže v dveh oblikah: pri prvi gre za zlorabljanje učenčeve šibkosti, odvisnosti učenca od učitelja, z namenom doseganja vzgojnih in disciplinskih ciljev, druga pa je t. i. paradoksalno komuniciranje. Gre za nejasen in kontradiktoren način komuniciranja, ki učence bega in frustrira s svojo nedorečenostjo in nerazumljivostjo. Lahko se pojavi tudi moraliziranje in vzbujanje občutka krivde pri učencih.

Tudi Dekleva (2000 v Kos 2005) opozarja na neke vrste prikrito nasilje šole nad učenci, in sicer na t. i. izključevanje in socialno diferenciranje. Tu gre predvsem za posledico 'nemoči' šole, ki se reševanja težav učencev (le-te so posledica njihove izpostavljenosti socialnim problemom), loteva največkrat tako, da take učence izključi iz šole ali pa 'poskrbi', da se njihovo izobraževanje prej zaključi.

■ Šola kot sistem (ustanova) spodbuja (dovoljuje, podpira) nasilje med učenci.

Kosova (2005) navaja ugotovitve Bandure, da se posameznik velikega dela svojega obnašanja nauči s posnemanjem vzornikov. Med slednjimi imajo poleg vrstnikov in staršev pomembno vlogo tudi učitelji. Ančičeva (2002 v Kos 2005) navaja, da učitelji poleg snovi poučujejo in prenašajo na otroke tudi vrednote – učenec kot posameznik je dojemljiv za zgled, ki mu ga ponujajo šolski delavci. Ko ti uporabljajo nasilne oblike vedenja, pravzaprav nasilje (posredno) tudi spodbujajo.

V nadaljevanju so opisani nekateri dejavniki šole, ki po mnenju različnih avtorjev vplivajo na pojav nasilja med mladimi:

■ **Neasertivnost in pasivnost učiteljev** – Pomemben dejavnik, ki posredno preprečuje nasilje med mladimi, je asertivnost učiteljev, saj krepi in pogla-

blja medčloveške odnose, odnose med učiteljem in učencem. Učitelji z neasertivnostjo in pasivnostjo mnoge učence pravzaprav prikrajšajo za pridobivanje novih izkušenj, vsebin, spoznanj, posledično pa s tem tudi znižujejo njihove možnosti za uspeh. Prav neuspeh pa je izredno pomemben dejavnik, ki povečuje možnost neustreznega vedenja, posebno pri mladih. Ta je namreč v tesni povezavi z negativno samopodobo, nizkim samospoštovanjem in zato visoko potrebo po potrjevanju. Nadomestilo za vse navedeno pa je najpogosteje nasilno vedenje, ki je najlažji, najhitrejši in včasih edini način potrjevanja in doseganja samospoštovanja.

■ **Napačen način kaznovanja** – Učinki kazni, ki jih učitelji uporabljajo, so pogosteje bolj škodljivi kot koristni, in sicer ne toliko zaradi kazni same, ampak bolj zaradi napačnega načina kaznovanja. Najpogostejša napaka učiteljev pri kaznovanju je po mnenju Pušnikove (1999 v Kos 2005), Zupančičeve in Justina (1991 v Kos 2005), da kazen nima nobene smiselne povezave s prekrškom. Poleg tega se lahko zgodi, da je kazen pretirana. Učitelji s pretirano strogotjo in kaznovanjem mnogim učencem ponujajo model za agresivno obnašanje, hkrati pa jeza in srd zaradi take kazni stimulirata izbruhe nasilnega obnašanja pri učencih (Nastran Ule 1997 v Kos 2005).

■ **Zanemarjanje pomena zveze med samopodobo učencev in njihovim uspehom** – Samopodoba in vzgojno-izobraževalni dosežki so medsebojno tesno povezani, saj je samopodoba tista, ki bistveno prispeva k uspehu učencev, hkrati pa ima uspeh izjemno pomembno vlogo pri oblikovanju učenčeve samopodobe. To dejstvo učitelji zanemarjajo oziroma vse premalo upoštevajo, kar potrjujejo predvsem prevelike zahteve in pričakovanja, ki jih učitelji postavljajo pred učence, neupoštevanje potreb otrok in neustrezne povratne informacije o uspešnosti učencev. To pripelje do neuspeha učencev in negativne samopodobe, s čimer pa posredno, hote ali nehote, spodbujajo nasilje med njimi.

■ **(Ne)Kultura šole** – Pomembna dimenzija šole je tudi njena kultura, tj. sistem povezanih in usklajenih prepričanj, vrednot, norm in predsodkov. Obstajajo štiri tipi šolske kulture – tradicionalna kultura (storilnost, nizka skrb za medsebojne odnose), socialna kultura (poudarjena skrb za odnose, nizka storilnost), kultura tople grede (poudarja storilnost in skrb za odnose – lahko povzroči anksioznost pri učencih in učiteljih zaradi zahtevanega uspeha), anomična kultura (boj za preživetje, nizka moralna) (Rupar 2004 v Kos 2005). V slovenskih šolah sta vsekakor vodilni vrednoti storilnost in tekmovalnost. Učitelji pod pritiskom storilnosti preprosto nimajo časa, volje in energije za vzpostavljanje glo-

bljih in pristnejših stikov z učenci, za poslušanje in za njihovo upoštevanje, 'živcev' za vzgojno, pravično, ustrezno, torej učinkovito kaznovanje ter za pozitivno naravnane povratne informacije o uspehu učencev. Zaradi storilnosti učitelji pogosteje uporabljajo frontalne oblike pouka – učitelji so pri tem aktivni, učenci pa le pasivni poslušalci in zapisovalci razlag. Prav zato svojo energijo sproščajo med odmori, pogosto tudi na neustrezne, nesprejemljive načine.

Tudi prisotnost tekmovalnosti posredno krepi nasilje med učenci. Ta ima zaradi občutkov neuspešnosti svoje negativne učinke v preobremenjenosti otrok in stresu. Učenci se zato pogosteje potrjujejo z nasilnim vedenjem, ker se z uspehom pač ne morejo.

■ **Šolska pravila** – Dejstvo je, da ima vsaka šola svoj šolski red in pravila, ki pa so pogosto nejasna in predvsem ali neposredovana ali pa tistim, ki so jim namenjena, predstavljena na precej neustrezen način. Kar nekaj avtorjev zato priporoča in poudarja pomen, ki ga ima pri oblikovanju pravil sodelovanje otrok – s tem ko otroci sodelujejo, postanejo 'slišani', hkrati pa so kasneje bolj motivirani za upoštevanje pravil. Nesmiselno je namreč pričakovati, da bodo učenci upoštevali pravila, ki jih ne razumejo in ki jim jih ni nihče nazorno predstavil. Majda Pšunder (1995) dodaja, da ne gre omenjati le formalnih šolskih pravil, pač pa so pomembna tudi neformalna pravila. Neformalna pravila prinašajo v šolo učitelji in učenci iz okolij, od koder prihajajo, druga neformalna pravila pa oblikujejo v vzgojno-izobraževalnem procesu, v razmerjih do drugih, pod vtisi in zahtevami.

Dejavnikov institucionalnega nasilja v šoli, ki vplivajo na nasilno vedenje otrok in mladostnikov, pa ni preučevala le Kosova, pač pa so se s to problematiko ukvarjali tudi drugi. Lampe in sodelavci (2002 v Bučar-Ručman 2004) ugotavljajo, da lahko šola na nasilno vedenje vpliva z naslednjimi dejavniki institucionalnega nasilja:

- splošno neugodno psihosocialno ozračje šole – velikost šole, veliko število učencev, red v šoli, prisila in kaznovanje;
- učiteljeva osebnost – strog, popustljiv, nedosleden, nerazumevajoč, nepravičen;
- prevelika storilnostna naravnost šole – povečana storilnostna naravnost šole spodbuja tekmovalnost, mnogi učenci niso kos visokim zahtevam šole, zaradi neuspeha izgubljajo voljo do učenja in prizadevanja v šoli, vse to pa spodbuja razne odpore in nasilno vedenje;
- neugodni odnosi med otroki – posmeh, preganjanje, trpinčenje, ustrahovanje, izsiljevanje;
- nezmožnost gibanja in drugačnega telesnega sproščanja.

Mugnaioni Lešnikova (2005) pa pravi, da so najve-

čji dejavnik tveganja za več ali manj nasilja v šoli v prvi vrsti splošno družbeni:

- strpnost do nasilja v družbi, prevladujoči kulturi in tradiciji;
- pripadnost nekaterim družbenim skupinam – biti otrok in še posebno otrok s posebnimi potrebami, ženska, oseba s hendikepom, uporabnik psihiatrije, istospolno usmerjeni, pripadnik kulturnih, etničnih, verskih, družbeno marginalnih skupin in manjšin;
- socialno razslojevanje, revščina, nastajanje marginalnih družbenih skupin in prostorov, v katere država ne posega oz. jih zanemarja.

Kot navaja Mugnaioni Lešnikova (2005), običajno obstaja v šoli preplet različnih dejavnikov tveganja za pojav (institucionalnega) nasilja, zato jih je za usmerjeno in resno delo proti (institucionalnemu) nasilju potrebno poznati. Šele zavedanje posameznih dejavnikov tveganja nam namreč omogoči, da začnemo njihove učinke omejevati ali celo odpravljati.

Temeljne smernice pri zmanjševanju institucionalnega nasilja

Dejstvo je, da je agresivno vedenje učencev splet različnih dejavnikov, ki so vplivali na njihov razvoj (družina, vrstniki, šola ...), in zato vzrokov za takšno vedenje ne smemo iskati le pri njih samih, niti pri posameznih skupinah ljudi iz njegove preteklosti in sedanjosti. Mnogi otroci in mladostniki so bili v teh skupinah ljudi in institucijah deležni različnih oblik nasilja, na katera so se tudi sami nemalokrat začeli odzivati z nasiljem, zato bi morale vzgojno-izobraževalne ustanove težiti k temu, da bi učenci v njih nasilje doživljali v čim manjši meri. K zmanjševanju (institucionalnega) nasilja lahko največ prispevajo vodstvo ustanov in zaposleni strokovni delavci.

Načela spoprijemanja z nasiljem v šolskem prostoru so navedena v smernicah za analizo, preprečevanje in obravnavo/obvladovanje nasilja v šolskem prostoru (Marjanovič Umek idr. 2004). Pomembno je, da vodstvo vzgojno-izobraževalnih ustanov stremi k (prav tam):

- vgraditvi vsebin in kompetenc, pomembnih za življenje v skupnosti, v kurikularne dokumente in njihovo izvajanje;
- pozitivni socialni klimi na šoli – klima, ki spodbuja nenasilno reševanje konfliktov, okolje, kjer prevladuje spoštovanje, sprejemanje različnosti, pozitiven odnos do učiteljev in učencev, občutek pripadnosti šoli, krepitev medsebojnih odnosov;
- kakovostnemu preživljanju časa v šoli;
- odzivnemu delovanju šole na vseh ravneh;
- vključenosti v življenje na šoli, sodelovanju učencev pri nastajanju hišnega reda;

- načrtovanju prostora v šoli in ob njej – velikost prostorov, strukturiranost prostorov;
- skrbi in odgovornosti za uresničevanje varnega šolskega prostora in odzivanje na pojave nasilja;
- strokovnemu izpopolnjevanju zaposlenih na šoli – posebni poudarki na pridobivanju znanja in spretnosti na ravni preventivnega delovanja, npr. asertivno vedenje za razliko od pasivnega nekonstruktivnega vedenja; učenje reševanja konfliktov za razliko od zanikanja oz. bežanja pred njimi; razvijanje senzibilnosti za medsebojne odnose in spoprijemanja z različnimi oblikami nasilja;
- sodelovanju z lokalnimi organi (centri za socialno delo, policijo, pravosodnimi organi) in nevladnimi organizacijami;
- vključevanju staršev v življenje in delo šole.

Toda za kakovostno odpravljanje institucionalnega nasilja v vzgojno izobraževalnih ustanovah nikakor niso dovolj le spremembe, za katere je zadolženo vodstvo ustanov, pač pa je potrebno spremembo doseči tudi med tistimi, ki z učenci preživijo največ časa – učitelji in ostalimi strokovni delavci. Sledenje je potrebno že v času študija ter tudi kasneje izobraževati o institucionalnem nasilju in pri njih vzbuditi zavest o tem, da so lahko tudi oni sami akterji institucionalnega nasilja. Le z znanjem o institucionalnem nasilju in zmožnostjo reflektiranja lastnega dela (prepoznavanje ter po potrebi spreminjanje svojih osebnostnih lastnosti, vzgojnih stilov, metod dela, zmožnosti vzpostavljanja bližine in distance, predsodkov ...) bodo učitelji lahko kaj spremenili.

Učitelji bi se morali zavedati, da so v šolah oni tisti, ki imajo več moči kot učenci. Učitelji svoje moči ne bi smeli zlorabljeni za prevlado nad učenci, pač pa bi morali del svoje moči prenesti na njih. S tem bi prišlo do prehoda od koncepta 'moči nad' (dominacija) h konceptu 'moč za' ter s tem do procesa opolnomočenja (Kohek 2003). Kot pravijo Zaviršek, Zorn in Videmšek (2002), je opolnomočenje pomembna metoda socialnega dela. Ko jo izvajamo, oseba pridobiva občutek, da je vse bolj sposobna odločati o svojem življenju in te odločitve tudi uresničevati v praksi. Z opolnomočenjem krepimo občutke samozavesti, spodbujamo osebo, da uporablja vzvode moči, in delujemo tako, da pride do premika moči. Moč tako ni le na strani strokovnjaka, temveč tudi na strani uporabnika oziroma uporabnice. Pridobljeno moč lahko oseba uporablja zase, za podporo drugim uporabnikom in za socialno akcijo.

Moči učitelji torej ne bi smeli posedovati in dominirati nad učenci, pač pa bi moč morala biti vrednota, ki jo je potrebno razvijati in deliti (Kohek 2003). Kot pravi Kohek (prav tam) namreč kultura dominacije rodi kulturo nasilja.

Naloga učiteljev je tudi, da skrbijo za ugodno psihosocialno klimo ter s tem tudi za ugodne pogoje dela in učenja. Ugodno psihosocialno klimo se morajo učitelji truditi vzpostaviti tako na materialni ravni (na primer: izgled učilnice), kot tudi na odnosni ravni (Kos Mikuš 2002). Za dobro psihosocialno klimo na odnosni ravni so po mnenju Kos Mikuševe (prav tam) pomembni naslednji dejavniki: svoboda izražanja predlogov, dvomov in kritik, to, da učenec lahko reče 'ne razumem' ali 'ne znam', človeška toplina, občutek varnosti in pripadnosti, svoboda in spodbude za ustvarjalnost in preizkušanje inovacij, koliko si otrok upa biti drugačen in pokazati svojo drugačnost, možnost varovanega tveganja, načini reševanja kriznih situacij in konfliktov ... Zagotavljanje ugodne psihosocialne klime je nujno potrebno, saj le-ta omogoča zadovoljitev temeljnih otrokovih in mladostnikovih psiholoških potreb po varnosti in sprejetosti v vseh vsakdanjih učno-vzgojnih situacijah (Škoflek idr. 2004).

Poleg zagotavljanja ugodne psihosocialne klime bi morali učitelji ustvariti tudi čim boljše odnose z učenci ter hkrati med učenci samimi, skrbeti, da pravila in red šolskega vsakdana poskušajo v določeni meri ustvarjati skupaj z učenci, saj bodo slednji le tako motivirani za upoštevanje le-teh, ter da se ves čas trudijo zagotavljati primerno komunikacijo. Juul in Jensen (2009) pravita, da se kakovostna komunikacija odlikuje po tem, da je učitelj sposoben in pripravljen vključevati sogovornikovo raven razumevanja. Milivojevič in sodelavci (2008) pa v povezavi s komunikacijo opozarjajo predvsem na to, da se morajo učitelji vedno truditi, da uporabljajo samo realna sporočila. Ta so lahko pozitivna, ko pohvalimo, kar nam je pri osebi všeč, ali negativna, ko kritiziramo, kar nam pri vedenju osebe ni všeč. Pri tem z negativnimi sporočili vedno kritiziramo le vedenje učencev, nikoli pa njih kot osebe. Sporočila, v katerih govorimo o človeku kot osebi, namreč vplivajo na njegovo mnenje o sebi in utrujejo njegovo identiteto.

Zaključek

Institucionalno nasilje je vsekakor kompleksen pojav in v želji zmanjševanja te oblike nasilja bi morali tako vodstveni delavci vzgojno-izobraževalnih ustanov kot tudi tam zaposleni strokovni delavci uvideti svoje morebitne napake in delati postopne korake k izboljšanju stanja. V prvi vrsti je pomembno to, da opazimo svojo vlogo pri proizvajanju, ohranjanju in spodbujanju nasilja, pri čemer ima pomembno vlogo zmožnost samorefleksije. Zavedati bi se morali, da bo nasilje v družbi vselej prisotno, toda ključno je, ali ga znamo opaziti in razbrati, razumeti ter analizirati. Prav to bo namreč posledično pripeljalo do tega, da bomo sami poskušali biti v čim manjši meri izvajalci institucionalnega nasilja, hkrati pa bi lahko vplivali tudi na ostale zaposlene v institucijah (z

osveščanjem, preventivnimi delavnicami, izobraževanju, supervizijami, intervizijami, z ustvarjanjem reflektivne klime nasploh in nenazadnje tudi s kritičnim odnosom do oblastniških praks). Ob tem ima izjemen pomen tudi stroka, ki bi svoj delež k zmanjševanju institucionalnega nasilja lahko prispevala z znanstveno raziskovalnim delom na tem področju, objavljanjem strokovnih monografij in člankov, kakovostnim izobraževanjem novega kadra, organiziranjem izobraževanj, konferenc, posvetov ... To bi omogočilo proces ozaveščanja, preseganja samoumevnosti in nenazadnje tudi razgrinjanje skritih oblik nasilja v strokovnih praksah. Dejstvo je namreč, da se o institucionalnem nasilju vse premalo govori in piše ter tako ostaja skrito za zidovi ustanov.

Viri

- Bučar-Ručmana, Aleš (2004). *Nasilje in mladi*. Novo mesto: Klub mladinski kulturni center.
- Dekleva, B. (2000). Šola, mladi in nasilje. V Šelih, A. (ur.). *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih: vzroki, pojavi, odzivanje*. Ljubljana: Bonex, str. 137–149.
- Društvo za nenasilno komunikacijo (2018). *Kaj je nasilje?*. Pridobljeno s svetovnega spleta, dne 10. 11. 2018 <https://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/kaj-je-nasilje.html>.
- Juul, J. in Jensen, H. (2009). *Od poslušnosti do odgovornosti: za novo kulturo vzgajanja*. Radovljica: Didakta.
- Kanduč, Z. (1998). Pravo, spolnost in nasilje: kriminološke in viktimološke perspektive. V Kanduč, Z., Korošec, D. in Bošnjak, M. (ur.). *Spolnost, nasilje in pravo*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti in Urad RS za žensko politiko, str. 11–138.
- Kohek, A. (2003). Koncept strukturnega nasilja v teoriji Johana Galtunga: diplomsko delo. Pridobljeno s svetovnega spleta, dne 15. 11. 2018 <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Kohek-Ales.PDF>.
- Kos Mikuš, A. (2002). Šolska klima – ustvarjanje otrokom prijazne šole. V Bregant, K. in Musek-Lešnik, K. (ur.). *Šolska neuspešnost med otroki in mladostniki: vzroki-posledice-preprečevanje*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti, str. 99–105.
- Kos, T. (2005). Kako šola spodbuja nasilje med učenci (vrstniško trpinčenje). *Defektologična Slovenica*, 13(2), str. 60–74.
- Marjanovič Umek, L., Bahovec, I., Barle, A., Gačša, M., Pavlovič, Z., Polajnar, B., idr. (2004). *Smernice za analizo, preprečevanje in obravnavo/obvladovanje nasilja v šolskem prostoru*. Pridobljeno s svetovnega spleta, dne 15. 11. 2018 http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/Smernice_nasilje.pdf.
- Milivojevič, Z., Bilban, K., Kokelj, V., Kramberger, M., Steiner, T. in Kožuh, B. (2008). *Mala knjiga za velike starše: priročnik za vzgojo otrok*. Novi Sad: Psihopolis institut.
- Mugnaioni Lešnik, D. (2005). Pot k strategijam za preprečevanje nasilja v šolah in vrtcih. V Mugnaioni Lešnik, D. (ur.). *Strategije za preprečevanje nasilja*. Ljubljana: Šola za ravnatelje, str.11–31.
- Mugnaioni Lešnik, D., Koren, A., Logaj, V., Brejc, M. (2009). *Nasilje v šoli: opredelitev, prepoznavanje, preprečevanje in obravnavo*. Kranj: Šola za ravnatelje.
- Pečar, J. (1993). Nasilje in prisila. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 44(1), str. 34–48.
- Pšunder, M. (1995). O šoli z vidika nasilja. V Pšunder, M. (ur.). *Raziskovalni dosežki v vzgoji in izobraževanju: zbornik referatov*. Maribor: Pedagoška fakulteta Maribor, str. 11–19.
- Pušnik, M. (1999). *Vrstniško nasilje v šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Smith, K. P. (2003). Violence in schools: an overview. V Smith, K. P. (ur.). *Violence in Schools: The response in Europe*. London, New York: RoutledgeFalmer, str. 1–14.
- Škoflek, I., Selšek, M., Ravnikar F., Breznicač, S. in Krajncan, A. (2004). *Vzgojni program*. Pridobljeno s svetovnega spleta, dne 15. 11. 2018 http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2016/programi/media/pdf/programi/Vzgojni_program.pdf.
- Trtnik Herlec, A. in Urh, B. (2006). *Udejanjanje otrokovih pravic v kontekstu šole*. Pridobljeno s svetovnega spleta, dne 20. 11. 2018 <https://solazaravnatelje.si/ISBN/961-91444-6-5.pdf>.
- Zaviršek, D., Zorn, J. in Videmšek, P. (2002). *Inovativne metode v socialnem delu: opolnomočenje ljudi, ki potrebujejo podporo za samostojno življenje*. Ljubljana: Študentska založba.
- Žižek, S. (2007). *Nasilje*. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo.

Usposabljanje učiteljev za izvajanje izbirnega predmeta Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami v osnovnih šolah

Jože Pogačar, magister znanosti, vodja Oddelka za usposabljanje v Izobraževalnem centru za zaščito in reševanje RS

Eden od ciljev v Upravi Republike Slovenije za zaščito in reševanje je tudi ozaveščanje šolske mladine o nevarnostih nesreč in o pomenu pripravljenosti nanje. Z izvajanjem izbirnega predmeta varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami v osnovnih šolah se cilj prenosa vsebin s tega področja na učitelje in učence ter ostale tudi uresničuje.

S tem namenom nadaljujemo z usposabljanjem učiteljev za izvajanje izbirnega predmeta Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami v osnovnih šolah. Tako je bilo po predlanski izvedbi v e-učilnici lani v septembru izvedeno usposabljanje za učitelje izbirnega predmeta v Izobraževalnem centru za zaščito in reševanje Republike Slovenije na Igu. Izbirni predmet je enoleten in ga učenci izberejo kadar koli v sedmem, osmem ali devetem razredu. Vsebine predmeta pri učencih spodbujajo dejaven odnos do okolja, naravnih in drugih nesreč, pripravljenost pomagati drugim in opravljati prostovoljno delo. Cilji in vsebine predmeta se povezujejo z vsebinami, ki jih učenci obravnavajo pri obveznih predmetih in dejavnostih.

Vsebine izbirnega predmeta se v tretjem triletju povezujejo predvsem z zgodovino, geografijo, državljanstvo in domovinsko vzgojo ter etiko, naravoslovjem, matematiko, tehniko in tehnologijo, športno vzgojo, biologijo in fiziko. Z učnim načrtom so predstavljene teme izbirnega predmeta, ki jih učitelji lahko dopolnijo pri svojih predmetih oziroma z njimi popestrijo pouk. Učitelji pri poučevanju izbirnega predmeta lahko uporabljajo različne metode in strategije poučevanja. Učenci pa se pri projektnem delu naučijo zaznavati ogroženost v različnih okoljih in jo preprečevati.

Učiteljem so vsebine izbirnega predmeta VNDN predstavili predavateljci Olga Andrejek, Janez Hočevnar in Matija Balant, seznanili so jih z naravnimi in drugimi nesrečami in varstvom pred njimi, s sistemom varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, s preventivo in ukrepi za preprečevanje nesreč, z zaščitnim in reševalnim orodjem ter opremo, pri praktičnih vajah pa z evakuacijo in uporabo ročnih gasilnih aparatov.

Iz evalvacij tokratnega usposabljanja, ki se ga je udeležilo 18 udeležencev in na katerem so se seznanili tudi s stališči in vrednotami, ki so določene z učnim načrtom za izvedbo izbirnega predmeta ter metodičnimi izhodišči, lahko razberemo, da so ude-

leženci pohvalili zlasti uporabnost pridobljenega znanja, možnost aktivnega sodelovanja, organizacijo usposabljanja ter ustreznost metod in oblik dela. Izrazili so tudi mnenja, da bi vsaka šola načrtno morala imeti ta predmet in prvo pomoč, želeli bi si še več praktičnih vsebin in praktičnih vaj, več časa za predstavitev dobrih didaktičnih pristopov, več poudarka na učnem načrtu predmeta in možnostih, kako ga uresničiti.

Pri izvedbi predmeta sta učiteljem v pomoč tudi e-učilnica in *Metodični priročnik za učitelje* v obliki elektronskega učbenika. V priročniku so predstavljene obvezne vsebine predmeta s predlogi nalog in delovnimi listi za učence.

Tokratni odziv kaže na interes vodstev šol in na pripravljenost učiteljev za usposabljanje, kaže pa tudi na dejstvo, da so vsebine še kako aktualne. Za izvajanje izbirnega predmeta se odločajo predvsem učitelji, ki imajo do vsebine predmeta pozitiven odnos in so vključeni v različne dejavnosti, ki so povezane s področjem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, tako da lahko poleg znanja na mlajšo populacijo prenesejo tudi svoje zanimanje, svojo pozitivno naravnost in vrednote. To je tudi eden od razlogov, da v Upravi Republike Slovenije za zaščito in reševanje nameravamo s takšnimi in podobnimi aktivnostmi nadaljevati tudi v prihodnje.

PRAVICE ZAPOSLENIH NA PODROČJU VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Mag. Domen Petelin, univ. dipl. pravnik

Mag. Domen Petelin je univerzitetni diplomirani pravnik in magister pravnih znanosti. V Didaktinem sklopu Šolstvo in pravo odgovarja na številna odprta vprašanja s področja šolskega prava. Pri svojem dolgoletnem delu na področju vzgoje in izobraževanja si je pridobil bogato specializirano pravno znanje znotraj šolskega področja, zato se lahko glede želenih vsebin prihodnjih prispevkov ali dilem vsakokratnega aktualnega prispevka obrnete nanj na e-naslov: petelin.domen@gmail.com

PRAVICE ZAPOSLENIH NA PODROČJU VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

V predmetnem prispevku si bomo poglobljeje pogledali nekatere od pravic, ki jih imajo zaposleni v slovenskih vrtcih in šolah. Pravice izhajajo iz določb Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakona o delovnih razmerjih, Kolektivne pogodbe za dejavnost vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji, Pravilnika o napredovanju zaposlenih v vzgoji in izobraževanju v nazive, itd.¹ Vseh pravic, ki jih imajo zaposleni, je precej več, dolžnostnih ravnanj in obveznosti zaposlenih pa v tem prispevku namenoma ne izpostavljam, saj verjamem, da vas delodajalci o njih seznanjajo dosti bolj pogosto kot o pravicah.

PRAVICA DO SODELOVANJA PRI UPRAVLJANJU

Vsakemu delavcu mora vzgojno-izobraževalni zavod omogočiti sodelovanje pri upravljanju.

Delavec kot posameznik ima pri izvrševanju pravice do upravljanja pravico:

- do pobud, ki se nanašajo na njegovo delovno mesto, delovno ali organizacijsko enoto, in odgovorov na te pobude,
- biti pravočasno obveščen o spremembah na svojem delovnem področju,
- povedati svoje mnenje o vseh vprašanjih, ki se nanašajo na njegovo delovno mesto ali organizacijo dela,
- zahtevati da mu ravnatelj ali od njega pooblaščen delavec pojasni vprašanja s področja plač in drugih področij delovnega razmerja.

Pravica do sodelovanja pri upravljanju je implementirana tudi v pravico strokovnega delavca zavoda, da ima kot član vzgojiteljskega ali učiteljskega zbora pravico, da

- obravnava in odloča o strokovnih vprašanjih, povezanih z vzgojno-izobraževalnim delom,
- daje mnenje o letnem delovnem načrtu,
- predlaga uvedbo nadstandardnih in drugih programov ter dejavnosti,
- odloča o posodobitvah programov vzgoje in izobraževanja in njihovi izvedbi v skladu s predpisi,
- daje mnenje o predlogu za imenovanje ravnatelja,
- daje pobude za napredovanje strokovnih delavcev in mnenje o predlogih ravnatelja za napredovanje strokovnih delavcev,
- odloča o vzgojnih ukrepih in
- opravlja druge naloge v skladu s predpisi.

PRAVICA DO OBVEŠČANJA

Delavec mora biti s strani ravnatelja obveščen o:

- spremembah dejavnosti oziroma programov zavoda,

¹ Večina zapisanih pravic izhaja neposredno iz norm naštetih predpisov. Menim, da številke členov konkretnega predpisa za bralce niso tako relevantne, zato jih v prispevku nisem vključil v besedilo oziroma med opombe.

- spremembah organiziranosti, organizaciji dela in delovnih postopkih,
- letnih programih dela in poslovanja in njihovem uresničevanju,
- spremembah veljavnih zakonov, o novih zakonih, drugih predpisih in splošnih aktih, ki zadevajo delavce v dejavnosti,
- predvidenih kadrovskih spremembah (novo zaposlovanje, prerazporejanje, kolektivno odpuščanje) in razlogih zanje,
- letni razporeditvi in občasni prerazporeditvah delovnega časa,
- ukrepov za zdravo in varno delovno okolje,
- predlogu letnega delovnega načrta,
- sistemizaciji delovnih mest.

Ravnatelj mora obveščati delavce tudi o drugih zadevah, ki vplivajo na pravice ter obveznosti delavcev iz dela in delovnega razmerja. O vseh naštetih zadevah se delavce pisno obvesti najkasneje osem dni pred sprejemom odločitev ravnatelja ali sveta zavoda.

PRAVICA DO DOPUSTA

Delavci v vzgojno izobraževalnih zavodih imajo pravico do najmanj 20 delovnih dni letnega dopusta, ki ga praviloma izrabijo v času šolskih počitnic. Dolžina letnega dopusta je odvisna od delovne dobe, zahtevnosti delovnega mesta, delovnih pogojev, psihičnih obremenitev, socialnih in zdravstvenih razmer ter starosti.

Delavcu, ki dopolni 50 let starosti, se letni dopust poveča za 5 dni.

Delavec ima pravico do letnega dopusta, ne glede na to ali dela polni ali krajši delovni čas od polnega. Če delavec ne izpolni pogoja nepretrganega dela šestih mesecev, ima pravico do sorazmernega dela dopusta. Sorazmerni del dopusta se določi tako, da se število pripadajočih dni letnega dopusta deli z dvanajstimi meseci in pomnoži s številom mesecev, ki jih je delavec že izpolnil v zavodu.

Delavec ima pravico izrabiti ves letni dopust, ki ni bil izrabljen v tekočem koledarskem letu oziroma do 30. junija naslednjega leta zaradi odsotnosti za-

radi bolezni ali poškodbe, porodniškega dopusta ali dopusta za nego in varstvo otroka, do 31. decembra naslednjega leta.

Delavec ima pravico dva dni letnega dopusta izrabiti na tista dneva, ki ju sam določi, pri čemer mora o tem obvestiti zavod tri delovne dni pred izrabo. Delavec teh dveh dni ne more koristiti v istem tednu. Izjava, s katero bi se delavec odpovedal pravici do letnega dopusta, je neveljavna. Neveljaven je tudi sporazum, s katerim bi se delavec in delodajalec dogovorila o denarnem nadomestilu za neizrabljeni letni dopust, razen ob prenehanju delovnega razmerja, ko je dogovor o denarnem nadomestilu dopusten.

PRAVICA DO DNEVNEGA ODMORA

Delavci imajo pravico do dnevnega 30 minutnega odmora. Odmor se ne sme organizirati na začetku ali ob koncu delovnega časa. Izraba dnevnega odmora za pedagoške delavce se uredi z razporeditvijo delovnega časa v okviru zavoda.

PRAVICA DO ODSOTNOSTI S PRAVICO DO NADOMESTILA PLAČE

Delavec je lahko odsoten z dela največ 7 delovnih dni s pravico do nadomestila plače v posameznem koledarskem letu, in sicer:

- sedem dni zaradi nege ožjega družinskega člana (zakonec, otroci, posvojenci in pastorki) v primerih, ko nima pravice do nadomestila plače za odsotnost zaradi nege družinskega člana po predpisih o zdravstvenem zavarovanju, in sicer na podlagi zdravniškega potrdila,
- pet dni zaradi aktivnega sodelovanja pri kulturnih, športnih in podobnih prireditvah na državni ali mednarodni ravni in v primeru elementarnih nesreč,
- tri dni zaradi sklenitve zakonske zveze, rojstva otroka, smrti ožjega družinskega člana in staršev, selitve v drugo stanovanje,
- dva dni za poroko otroka,
- en dan zaradi smrti bližnjih sorodnikov (stari starši, brat, polbrat, sestra, polsestra, vnuk, vnučinja, tašča in tast), zaradi vpoklica k vojaškim vajam, ki trajajo nad 5 dni.

KURIKULUM, šolsko pravno svetovanje, d.o.o.

Pravi naslov za vaša pravna vprašanja na področju vzgoje in izobraževanja

Kontakt: info@kurikulum.si

www.kurikulum.si

V naštetih primerih delavcu odsotnosti ni mogoče zavrniti, ne glede na potrebe delovnega procesa. Na osnovi predloga medicine dela ima delavec pravico do odsotnosti 10 delovnih dni z nadomestilom osebnega dohodka za medicinsko programirano zdravljenje.

Prostovoljni krvodajalci imajo pravico do dveh zaporednih prostih delovnih dni vsakokrat, ko dajo kri. Prosti dnevi se jim računajo, kot da so na delu. Delavec sme biti odsoten z dela ob nadomestilu plače zaradi iskanja nujne zdravniške pomoči, vendar največ tri ure za posamezen primer in ne več kot 20 ur na leto. To velja tudi v primeru, ko delavec išče zdravniško pomoč za ožjega družinskega člana.

PRAVICA DO ODSOTNOSTI BREZ PRAVICE DO NADOMESTILA PLAČE

Delavec je lahko odsoten brez nadomestila plače do 30 delovnih dni v posameznem koledarskem letu pod pogojem, da odsotnost ne bo bistveno motila delovnega procesa. Delavcu se odobri odsotnost zaradi:

- zasebnega potovanja,
- nege družinskega člana, ki ni medicinsko indicirana,
- zdravljenja na lastne stroške,
- strokovnega izpopolnjevanja, kadar delavec nima pravice do odsotnosti z nadomestilom osebnega dohodka,
- sodelovanja na kulturnih in športnih prireditvah,
- sodelovanja na kongresih, konferencah političnih strank in drugih organizacij,
- drug neodložljiv osebni opravke.

V primeru odsotnosti delavca z dela brez pravice do nadomestila osebnega dohodka, delavcu pravice in obveznosti iz delovnega razmerja mirujejo. Za razliko od pravice do odsotnosti s pravico do nadomestila plače se mora o odsotnosti delavca brez pravice do nadomestila plače strinjati delodajalec, ki lahko predlog delavca za koriščenje tovrstne odsotnosti zavrne brez kakršnihkoli pravnih posledic.

PRAVICA DO STALNEGA STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA, IZPOPOLNJEVANJA IN USPOSABLJANJA

Delavci imajo pravico do stalnega strokovnega izobraževanja, izpopolnjevanja in usposabljanja. V ta namen mora zavod delavcem na delovnih mestih, za katere se zahteva najmanj srednja izobrazba, omogočiti letno najmanj 5 dni strokovnega izobraževanja oziroma 15 dni na vsaka 3 leta, ostalim delavcem pa najmanj 2 dni letno oziroma 6 dni na vsaka tri leta.

Stroške strokovnega izobraževanja, izpopolnjevanja in usposabljanja, vključno z nadomestilom plače, plača zavod.

PRAVICE STAREJŠIH DELAVCEV

Vzgojitelju, pomočniku vzgojitelja, učitelju s 35 leti delovne dobe oziroma s 30 leti delovne dobe za ženske, od tega najmanj 25 let oziroma 20 let v vzgoji in izobraževanju za ženske, se učna obveznost ali vzgojno delo zmanjša za 2 uri, ob tem delavec prejema plačo za polni delovni čas.

Delodajalec ne sme delavcu, ki je dopolnil starost 58 let ali delavcu, ki mu do izpolnitve pogojev za starostno upokožitev manjka do pet let pokojniške dobe, brez njegovega pisnega soglasja odpovedati pogodbe o zaposlitvi iz poslovnega razloga, dokler delavec ne izpolni pogojev za pridobitev pravice do starostne pokojnine.

PRAVICE STARŠEV

Delodajalec ne sme odpovedati pogodbe o zaposlitvi delavki v času nosečnosti² ter delavki, ki doji otroka do enega leta starosti, in staršem, v času, ko izrabljajo starševski dopust v strnjem nizu v obliki polne odsotnosti z dela in še en mesec po izrabi tega dopusta.

Delavka, ki doji otroka, ki še ni dopolnil 18 mesecev starosti, in dela s polnim delovnim časom, ima pravico do odmora za dojenje med delovnim časom, ki traja najmanj eno uro dnevno.

PRAVICE INVALIDOV

Delavec, ki je bil na podlagi sklepa pristojne invalidske komisije razporejen na drugo ustrezno delo, ker zaradi zmanjšane delovne zmožnosti in neposredne nevarnosti za nastanek invalidnosti ni mogel več opravljati svojega dosedanjega dela, ima pravico do nadomestila razlike zaradi zmanjšane

² Če delodajalec ob izreku odpovedi oziroma v času odpovednega roka ne ve za nosečnost delavke, velja posebno pravno varstvo pred odpovedjo, če delavka takoj oziroma v primeru ovir, ki niso nastale po njeni krivdi, takoj po njihovem prenehanju, vendar ne po izteku odpovednega roka, obvesti delodajalca o svoji nosečnosti, kar dokazuje s predložitvijo zdravniškega potrdila.

plače na drugem ustreznem delu. V osnovo za izračun razlike plače se upošteva plača, ki jo je delavec prejel za polni delovni čas.

PRAVICA DO SOLIDARNOSTNE POMOČI

Delavcu oziroma njegovi družini pripada solidar-
nostna pomoč v naslednjih primerih:

- smrt delavca ali ožjega družinskega člana,
- težja invalidnost,
- daljša bolezen,
- elementarne nesreče ali požari.

PRAVICA DO SAMOSTOJNEGA PREDLOGA ZA NAPREDOVANJE V NAZIV

Kot vemo lahko strokovni delavci napredujejo v
nazive mentor, svetovalac in svetnik. Pridobljeni
nazivi mentor, svetovalac in svetnik so trajni.

Napredovanje strokovnega delavca v naziv pre-
dlaga ravnatelj v soglasju s strokovnim delavcem.
Ravnatelj lahko vloži predlog za napredovanje pri
MIZŠ tekom celega leta.

Če ravnatelj ne vloži predloga za napredovanje
strokovnega delavca, ki izpolnjuje pogoje po tem
pravilniku, do vključno zadnjega dne oktobra, ja-
nuarja oziroma maja, lahko strokovni delavec sam
predlaga napredovanje v mesecu novembru, fe-
bruarju oziroma juniju.

PRAVICA DO DELOVNEGA RAZMERJA ZA NE- DOLOČEN ČAS

Ta pravica seveda ni absolutna, kar pomeni, da de-
lodajalec seveda lahko sklepa pogodbe o zaposlit-
vi za določen čas, vendar zgolj in samo v primerih,
kadar gre za:

- izvrševanje dela, ki po svoji naravi traja določen čas,
- nadomeščanje začasno odsotnega delavca,
- začasno povečan obseg dela,
- pripravo oziroma izvedbo dela, ki je projektno organizirano,
- predajo dela³.

Delovno razmerje se lahko sklene tudi s kandida-
tom, ki ne izpolnjuje zahtevanih pogojev, za dobo
največ enega leta, če nihče od prijavljenih kandi-
datov ne izpolnjuje zahtevanih pogojev in je taka
zaposlitev potrebna zaradi nemotenega opravlja-
nja dela.

Pogodbo o zaposlitvi za določen čas se lahko, poleg
zgoraj naštetih primerov, ki so dovoljeni na podla-
gi veljavnega Zakona o delovnih razmerjih, sklene
tudi v primeru, če gre za predvideno zmanjšanje
obsega vpisa učencev oziroma dijakov v šolo ali za
spremembo javno veljavnih programov vzgoje in
izobraževanja oziroma predmetnikov.

Delodajalec ne sme skleniti ene ali več zaporednih
pogodb o zaposlitvi za določen čas za isto delo, ka-
terih neprekinjen čas trajanja bi bil daljši kot dve
leti.⁴

Pomembno je vedeti, da se za isto delo šteje delo
na delovnem mestu oziroma vrsti dela, ki se de-
jansko opravlja po določeni sklenjeni pogodbi o
zaposlitvi za določen čas, ter da trimesečna ali kraj-
ša prekinitve ne pomeni prekinitve zaporednega
sklepanja pogodb o zaposlitvi.

Če je pogodba o zaposlitvi za določen čas sklenje-
na v nasprotju z veljavnimi predpisi ali če ostane
delavec na delu tudi po poteku časa, za katerega je
sklenil pogodbo o zaposlitvi, se šteje, da je delavec
sklenil pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas.

PRAVICA DO PREPOVEDI DISKRIMINACIJE

Delodajalec mora delavcu v času trajanja delovne-
ga razmerja in v zvezi s prenehanjem pogodbe o
zaposlitvi zagotavljati enako obravnavo ne glede
na narodnost, raso ali etnično poreklo, nacionalno
in socialno poreklo, spol, barvo kože, zdravstveno
stanje, invalidnost, vero ali prepričanje, starost,
spolno usmerjenost, družinsko stanje, članstvo v
sindikatu, premoženjsko stanje ali drugo osebno
okolščino v skladu z veljavnimi predpisi.

Enako obravnavo glede na osebne okoliščine mora
delodajalec zagotavljati delavcu zlasti pri zaposlo-
vanju, napredovanju, usposabljanju, izobraževa-
nju, prekvalifikaciji, plačah in drugih prejemkih iz
delovnega razmerja, odsotnostih z dela, delovnih
razmerah, delovnem času in odpovedi pogodbe o
zaposlitvi.

PRAVICA DO PREPOVEDI SPOLNEGA IN DRU- GEGA NADLEGOVANJA TER TRPINČENJA NA DELOVNEM MESTU

Prepovedano je spolno in drugo nadlegovanje.

³ Drugi malo manj pogosti primeri na področju vzgoje in izobraževanja so določeni v 54. členu Zakona o delovnih razmerjih.

⁴ Izjema so primeri, določeni z zakonom (npr. projektno delo) in kadar gre za nadomeščanje začasno odsotnega delavca, zaposlitev tujca, poslovodne osebe (ravnatelja).

Spolno nadlegovanje je kakršna koli oblika neželenega verbalnega, neverbalnega ali fizičnega ravnanja ali vedenja spolne narave z učinkom ali namenom prizadeti dostojanstvo osebe, zlasti kadar gre za ustvarjanje zastraševalnega, sovražnega, ponižujočega, sramotilnega ali žaljivega okolja. Nadlegovanje je vsako neželjeno vedenje, povezano s katero koli osebno okoliščino, z učinkom ali namenom prizadeti dostojanstvo osebe ali ustvariti zastraševalno, sovražno, ponižujoče, sramotilno ali žaljivo okolje.

Prepovedano je trpinčenje na delovnem mestu. Trpinčenje na delovnem mestu je vsako ponavljajoče se ali sistematično, graje vredno ali očitno negativno in žaljivo ravnanje ali vedenje, usmerjeno proti posameznim delavcem na delovnem mestu ali v zvezi z delom.

PRAVICA DO VARNIH DELOVNIH RAZMER, DO VAROVANJA DELAVČEVE OSEBNOSTI IN VAROVANJA DOSTOJANSTVA DELAVCA PRI DELU

Delodajalec mora zagotavljati pogoje za varnost in zdravje delavcev v skladu s posebnimi predpisi o varnosti in zdravju pri delu.

Delodajalec mora varovati in spoštovati delavčevo osebnost ter upoštevati in ščititi delavčevo zasebnost.

Delodajalec je dolžan zagotavljati takšno delovno okolje, v katerem noben delavec ne bo izpostavljen spolnemu in drugemu nadlegovanju ali trpinčenju s strani delodajalca, predpostavljenih ali sodelavcev. V ta namen mora delodajalec sprejeti ustrezne ukrepe za zaščito delavcev pred spolnim in drugim nadlegovanjem ali pred trpinčenjem na delovnem mestu.

PRAVICA DO VARSTVA OSEBNIH PODATKOV

Osebnih podatki delavcev se lahko zbirajo, obdelujejo, uporabljajo in posredujejo tretjim osebam samo, če je to določeno z veljavnimi predpisi ali če je to potrebno zaradi uresničevanja pravic in obveznosti iz delovnega razmerja ali v zvezi z delovnim razmerjem.

Osebnih podatke delavcev lahko zbira, obdeluje, uporablja in posreduje tretjim osebam samo delodajalec ali delavec, ki ga delodajalec za to posebej pooblasti. Osebnih podatki delavcev, za zbiranje katerih ne obstoji več zakonska podlaga, se morajo takoj zbrisati in prenehati uporabljati, kar velja tudi za osebne podatke kandidatov za zaposlitev.

PRAVICE OB PRENEHANJU DELOVNEGA RAZMERJA

Delavec in delodajalec se lahko dogovorita o ustreznem denarnem povračilu namesto dela ali celotnega odpovednega roka.

Če odpove pogodbo o zaposlitvi delodajalec, ima delavec v času odpovednega roka pravico do odsotnosti z dela zaradi iskanja nove zaposlitve s pravico do nadomestila plače v trajanju najmanj dve uri na teden.

Ne glede na prejšnji odstavek mora delodajalec v primeru odpovedi iz poslovnega razloga ali razloga nesposobnosti, ki delavcu ne ponudi sklenitve nove pogodbe o zaposlitvi in o odpovedi pogodbe obvesti zavod za zaposlovanje, omogočiti delavcu odsotnost z dela najmanj en dan na teden za vključevanje v ukrepe na področju trga dela v skladu s predpisi o urejanju trga dela.

Ob prenehanju pogodbe o zaposlitvi je delodajalec na zahtevo delavca dolžan vrniti delavcu vse njegove dokumente ter mu izdati tudi potrdilo o vrsti dela, ki ga je opravljal. Delodajalec ne sme v potrdilu navesti ničesar, kar bi delavcu otežilo sklenitev nove pogodbe o zaposlitvi.

Delodajalec, ki odpove pogodbo o zaposlitvi iz poslovnih razlogov ali iz razloga nesposobnosti, je dolžan izplačati delavcu odpravnino. Do odpravnine je upravičen tudi delavec, ki mu preneha pogodba o zaposlitvi za določen čas⁵.

Delavcu ob upokojitvi pripada odpravnina.

⁵ Pravice do odpravnine nima delavec v primeru prenehanja pogodbe o zaposlitvi za določen čas, če gre za nadomeščanje začasnega odsotnega delavca, v primeru prenehanja pogodbe o zaposlitvi za določen čas za opravljanje sezonskega dela, ki traja manj kot tri mesece v koledarskem letu, ter v primeru prenehanja pogodbe o zaposlitvi za določen čas za opravljanje javnih del oziroma prenehanja pogodbe o zaposlitvi za določen čas, ki je bila sklenjena zaradi vključitve v ukrepe aktivne politike zaposlovanja v skladu z zakonom. Delavec nima pravice do odpravnine tudi v primeru, ko delavec in delodajalec v času trajanja ali po poteku pogodbe o zaposlitvi za določen čas skleneta pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas oziroma če delavec nadaljuje z delom na podlagi pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas ali če delavec ne sklene pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas za ustrezno delo, ki mu ga je ponudil delodajalec po poteku pogodbe o zaposlitvi za določen čas.

Blejski grad

doživetje preteklosti

BLEJSKI
GRAD

www.blejski-grad.si

E: blejski.grad@zkbled.si

www.facebook.com/bledcastle

30. srečanje OŠ na Slovenskem

urnik

8.15
Registracija

8.30
Pozdravni
nagovor

9.00
Kaj bi spreminjali
v osnovni šoli?

dr. Kristijan
Musek Lešnik,
Zavod IPSOS

9.45
Vzgoja – priprava
otroka na življenje
(skupna naloga
staršev in šole)
dr. Sebastijan Kristovič
Mednarodni inštitut
za psihoterapijo in
uporabno psihologijo

10.45
Odmor

11.15
Nujne spretnosti
učitelja za nove
generacije učencev

Marko Juhant
specialni pedagog

12.15
Analiza relevantne
sodne prakse nad
upravnimi postopki
v osnovnih šolah

mag. Domen Petelin
šolski pravnik

12.45
Kosilo

14.00
Vodja krdela

Nina Babič
Familylab

15.00
Motivacija ali
samomotivacija
(učitelja, ravnatelja
in učenca)

dr. Aleksander
Zadel
Inštitut C.A.R.

16.30
Zaključek

12. april 2019, Rikli Balance Hotel, Bled
<http://www.didakta.si/seminar/>

Za boljšo šolo gre!

Metka Zorec je profesorica francoščine in zgodovine na OŠ Prežihovega Voranca v Ljubljani. Je predsednica Učiteljskega združenja Slovenije (UZS). Učiteljsko združenje Slovenije je strokovno združenje. Povezuje osnovnošolske in srednješolske učiteljice in učitelje ter druge zaposlene v šolstvu. Zastopa, zagovarja in štiti njihovo avtonomijo in strokovnost. Vzpostavlja se kot vezni člen med učitelji in Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport. Na ta način lahko učitelji v medijih in pred širšo javnostjo nastopajo pod skupnim imenom in s tem pokažejo na moč svojega združenja, povezanost in slog. Namen Združenja je med drugim tudi, da izvaja postopke, ki privedejo do uzakonitve Učiteljske zbornice Slovenije. Učiteljice in učitelji si več o članstvu in delu UZS lahko preberete na: www.uzs.si.

Foto: Anže Petkovšek

NUJNE SPREMEMBE V ŠOLSTVU

Metka Zorec

V zadnjih 25 letih je država veliko spreminjala v šolstvu, videti je, da predvsem zato, da se ne bi nič zares in korenito spremenilo. Ministrstvo za izobraževanje ni vzpostavilo sistema, ki bi spremljal, kaj se danes v šolah sploh dogaja. Na papirju imamo mnogo poročil, s katerimi se lahko izkažemo, a v resnici ljudi z Ministrstva na naših šolah ni in jih pravi potek pouka in vzgoje zares niti ne zanima. Ministri in ministrice radi obišejo kakšno šolo, večinoma v času prijetnih projektov, ki potekajo na šolah, da se fotografirajo z otroki in s fotografijo promovirajo predvsem sebe in dvigujejo ugled svoji instituciji z videzom prijaznosti in odprtosti. Resne težave v šolah pa jih ne zanimajo.

Ministrstvo za izobraževanje od začetka samostojne Slovenije pa vse do danes ni vzpostavilo sistema, ki bi ugotovil, kateri so ključni problemi v šolah in v šolstvu in kako jih vsako leto sproti odpravljati. In nenazadnje Ministrstvu ni mar za dobre pobude in konkretne rešitve s strani učiteljev, kar pomeni, da zavrača vse znanje in izkušnje tisočerihih odličnih učiteljev. Tistih ljudi, ki so po mojem

mnenju najboljši strokovnjaki za šolsko področje, saj so v razredu vsak dan in tako edini zares v pristnem stiku z otroki, dijaki in šolskim sistemom. Ko smo v Učiteljskem združenju v prvih dveh letih delovanja zbrali 51 predlogov za boljše šolstvo učiteljev s cele Slovenije in ponudili kar nekaj preprostih in konkretnih rešitev nanje, nismo z Ministrstva dobili niti enega vabila na razgovor.

V zadnjem letu nas vse, učitelje in ravnatelje, zelo razburja beleženje delovnega časa učitelja oziroma individualni letni delovni načrt učitelja. Ta problematika je morda ena redkih, ki se ne navezuje samo na odnos med Ministrstvom in učitelji (navezuje se le delno), ampak predvsem na odnos med ravnatelji in učitelji, ki se v zadnjem letu na marsikateri šoli intenzivno poslabšuje prav zaradi beleženja delovnega časa učitelja. A to zaenkrat javnosti ostaja še prikrito.

Ravnatelji, še zlasti mladi in brez izkušenj, si želijo imeti čim bolj dodelan sistem, ki pomeni točno beleženja časa učiteljevega dela. Najljubše in najlažje na prvi pogled se jim zdi, da so lahko veseli, če jim nekdo (se pravi Ministrstvo za izobraževanje) predpiše sistem beleženja časa učiteljev, ponudi tudi tabelo takšnega beleženja in pravila za uporabo izpolnjevanja tabele. Tako imajo občutek, da so poštene, da so dobri delavci in da delajo tako, kot je predpisalo Ministrstvo, torej edino, kar šteje, je, da niso v prekršku. Pa še ni se jim treba bati, da so nepravilni do zaposlenih in četudi v resnici so, je pri roki vedno en in isti izgovor in opravičilo: "Tako je pisalo v okrožnici, ki je prišla z Ministrstva." Ministrstvo pa ne ve, kaj dela ...

Namesto, da bi opravljali svoje delo, oziroma najraje rečem poslanstvo, sledili težavam, ki jih prinašajo nove generacije otrok v šolo, ali pa strokovnim problemom in v resnici delali spremembe in dvigovali kvaliteto šolstvu, napenjajo vse svoje moči, da bi ohranili status quo. Tako jim ni treba delati ničesar in mediji jih na dolgi rok vedno pustijo pri miru. Saj vendarle niso nikomur odgovorni, ali pač so? Samo vladi morda, dokler je na položaju vodenja države. Potem pa nikomur več in glede na hitro menjavo vlad odločujoče figure na Ministrstvu za izobraževanje brez večjih težav in naporov počnejo, kar jih je volja: po navadi so izbrani na odločujoča delovna mesta Ministrstva ljudje, ki so brez posluha za sočloveka, ki, v mojem primeru, torej nimajo odnosa do učitelja in otroka ali starša, saj je tako lažje voditi določen sektor in deliti drobtinice tistim, ki se najbolj intenzivno in grobo oglašajo ali so celo v sorodniških in prijateljskih vezeh, ter tako brez odgovornosti neomajno vladajo.

Ljudje pa smo pozabljiva bitja. In naivna. Z novim ministrom pozabimo starega, žal prav na enak način kot z novo afero znane osebe pozabimo na staro afero neke druge znane osebe. No, morda nam vseeno ostane v spominu kaka ministrica ali minister, ki je z bajnimi zasluški polnil/a časopisne strani. Ampak Ministrstva v resnici ne vodijo ministri (prehitro se menjajo), temveč tisti, ki so tam zaposleni najdlje (vsaj 10 let) in zasedajo različne vodilne položaje ter z novo vlado enostavno zamenjajo sektor ali ministrstvo. Treba bi bilo samo pogledati, kdo je zasedal različna vodilna mesta

na Ministrstvu za izobraževanje v zadnjih 25 letih, pa najdete odgovorne za status quo v slovenski šoli.

V šoli in šolstvu stalno teče čas, ki prinaša spremembe. Dodatne spremembe uvajajo še Ministrstvo za izobraževanje in ravnatelji na šolah. Zavedati se moramo, da vsaka uvedena sprememba ne prinese nujno pozitivnih sprememb. Lahko prinese predvsem negativne posledice ter tudi množico učinkov, ki jih ni mogel predvideti nihče. Te 'novosti' potem ostajajo nespremenjene po šolah še desetletja in tako kvarijo dober pedagoški potek dela na šolah.

Učitelji smo aktivni in kreativni, to dokazujemo vsak dan po naših šolah in izven njih. Sposobni smo zborničnega delovanja in ponujanja argumentiranih izboljšav za probleme, ki nastajajo po šolah. Zato se že nekaj let zavzemamo, da bi nam država s posebnim zakonom omogočila nastanek močne strokovne Učiteljske zbornice, ki bo skrbelo za stalno rast kvalitete našega šolstva in šol in bo učiteljem ter učiteljicam omogočila, da aktivno sodelujejo pri spremembah v šolskem sistemu. Mislim, da je čas, da nas po petih poskusih ustanovitve Zbornice odgovorni končno uslišijo.

Navodila avtoricam in avtorjem

Revija *Didakta*, št. 202
marec, april 2019

Za založbo
Rudi Zaman

Urednik
Martin Uranič

Uredniški odbor
dr. Natalija Komljanc,
Dora Gobec,
Mojca Grešak,
dr. Justina Erčulj,
dr. Robi Kroflič,
dr. Kristijan Musek Lešnik,
Andrej Antolič,
Matic Pavlič

Časopisni svet
dr. Cveta Razdevšek Pučko,
mag. Teja Valenčič,
Rudi Zaman

Lektoriranje
Martin Uranič

Fotografije
avtorice in avtorji člankov,
foto dokumentacija uredništva

Fotografija na naslovnici
Povorka vrtcev na Ptujju,
Stanko Kozel / Zavod za turizem
Ptuj

Oblikovanje
Žiga Jokič

Tisk
Grafika Soča, d.o.o.

Naslov uredništva
Revija *Didakta*,
Gradnikova 91a,
4240 Radovljica
tel.: 04 53 20 209
faks: 04 53 20 211
e-pošta: revija@didakta.si
www.didakta.si
Naročnino prosimo poravnajte
na račun št. 02 068-0016734826,
odprt pri NLB.

Letna naročnina na revijo *Didakta*
znaša 89,99 EUR za 5 dvojnih
števil. Posamezna dvojna številka
stane 18,99 EUR.

Revija *Didakta* sofinancira Javna
agencija za raziskovalno dejavnost
Republike Slovenije.

Članki za objavo v reviji *Didakta* naj praviloma obsegajo okrog 16.500 znakov s presledki ali okrog 2.500 besed. Krajše ali daljše članke bo uredništvo vzelo v presojo.

Prispevke pošljite po elektronski pošti na naslov revija@didakta.si.

Zaželeno je, da besedilu priložite ustrezno slikovno gradivo: slike, fotografije, risbe in podobno. Elektronske fotografije ali skeni fotografij morajo biti ustrezne kakovosti (10 cm, 300 dpi). Po potrebi slikovno gradivo opremite s podnapisi. Avtorica ali avtor mora sam poskrbeti za **upoštevanje avtorskih pravic** oziroma pridobiti ustrezno dovoljenje za enkratno objavo slikovnega gradiva v reviji *Didakta* pri nosilcih avtorskih pravic. Prav tako je avtorica ali avtor sam dolžan poskrbeti za spoštovanje zasebnosti pri morebitnih prizadetih osebah objavljenih na fotografijah.

Podatki o avtorici ali avtorju naj vsebujejo naslednje elemente: ime in priimek, morebitni akademski naziv in položaj, naslov ustanove, domači naslov, telefonsko številko in elektronski naslov.

Članek mora imeti kratek poveden naslov in morebitni podnaslov. Članek naj ima povzetek v obsegu okrog 100 besed in seznam petih ključnih pojmov, če gre za raziskovalni oziroma znanstveni članek. Pri pisanju upoštevajte strokovna (in znanstvena) načela pisanja. Članek naj bo smiselno razdeljen na poglavja z ustreznimi podnaslovi. V kolikor ste pri pisanju članka uporabili literaturo ali viře, naj bodo le ti navedeni na koncu članka v abecednem vrstnem redu v naslednji obliki:

Članek v reviji

Vovk Korže, A. (2014): Slovenija - učna regija za izkustveno izobraževanje. *Vzgoja in izobraževanje*, let. 45 (št. 1/2): str. 106–112.

Članek v zborniku

Rus, V. (2004): Izobraževanje kot privatna in javna dobrina. V: Macura Dušan (ur.), Babšek Jana (ur.) *Kakšna bo šola prihodnosti?*, str. 71–77. Radovljica: Didakta.

Zbornik

Enever, J. (ur.), Moon, J. (ur.) in Raman, U. (ur.) (2009): *Young Learner English Language Policy and Implementation: International Perspectives*. Reading: Garnet Education.

Knjiga

Globovnik, N. (2010): *Vloga človeških virov za razvoj ekološkega kmetijstva v Podravske regiji*. Maribor: Filozofska fakulteta, UM - magistrsko delo.

Elektronski vir z avtorjem ali urednikom

Lipovec Oštir, A. (2010): Organizacija in okoliščine izvajanja zgodnjega učenja tujih jezikov na osnovnih šolah. V: Lipovec Oštir, A. (ur.) in Saša, J. (ur.): *Pot v večjezičnost - zgodnje učenje tujih jezikov v 1. VIO osnovne šole*, str. 16–30. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport RS. Dostopno na <http://www.zrss.si/pdf/vecjezicnost.pdf>, 31. 7. 2014.

Elektronski vir brez avtorja ali urednika

Vir 1: Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije (2013): *Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014-2018*. Dostopno na http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Zakonodaja/2013/Resolucija_sprejeto_besedilo_15.7.2013.pdf, 10. 5. 2014.

Uporabljena literatura naj bo v članku navedena na naslednji način:

Članek, monografija, vir: (Globovnik 2010)

Posamezen del članka, monografije ali vira: (Globovnik 2010, 132–139)

Dva deli istega avtorja objavljena istega leta: (Globovnik 2010a; Globovnik 2010b)

Dva avtorja istega dela: (Horvatin in Matoh 2011)

Večje število avtorjev/urednikov istega dela: (Enever in drugi 2009)

Elektronski vir brez avtorja/urednika: (Vir 1)

Že objavljenih prispevkov ali prispevkov, ki so v postopku presoje pri drugi reviji, ne sprejemamo v objavo. Pridržujemo si pravico do manjših sprememb.

Naročite se na revijo **Didakta**

Naročila sprejemamo po telefonu (04) 53 20 210, preko elektronske pošte založba@didakta.si ali preko običajne pošte, ki jo lahko pošljete na naslov založbe Didakta d.o.o., Gradnikova 91a, 4240 Radovljica. Ob naročilu preko elektronske ali klasične pošte naročilu dodajte tudi svoje podatke, kot so ime ustanove/ime in priimek naročnika, naslov, pošta, e-pošta, telefon in SI/davčna številka. Letna naročnina na revijo *Didakta* znaša 89,99 EUR za 5 dvojnih števil. Posamezna dvojna številka stane 18,99 EUR. Naročnina se obnavlja in velja do pisnega preklica.

NOVA KNJIGA V ZBIRKI ZAKLADNICA SLOVENSКИH PRIPOVEDI!

ZAKLADNICA SLOVENSКИH PRIPOVEDI

Čudežne pravljice slovenskih pokrajin

Čarobni svet princev in vilincev

Monika Kropelj Telbon, Roberto Dopit

Čudežne pravljice slovenskih pokrajin je petnajsta knjiga v zbirki Zakladnica slovenskih pripovedi. V njej so zbrane pravljice, ki opisujejo čaroben svet vilincev in princev.

Pravljice zbrane v tej knjigi, potrjujejo, da so nekateri pravljlični elementi skupni ne le evropskemu, temveč tudi svetovnemu prostoru, pa vendar lahko prav za vsako izmed njih rečemo, da je tudi izvirno slovenska. Tako na primer slovenska različica zgodbe o Pepelki govori o Siroti, ki jo je mačeha poslala sredi zime po jagode, na Andersenovo pravljico Princesa na zrnju graha pa deloma spominja pravljica O dečku, ki je grah pobiral. Tudi pripovedovane so tako, kot je tekla beseda domačim pravljničarjem. Šestnajst pravljič prihaja iz različnih slovenskih pokrajin, tudi tistih, o katerih mnogokrat ne slišimo dosti, kot sta Terska dolina in Rezija.

Zbirka ZAKLADNICA SLOVENSКИH PRIPOVEDI je namenjena mladim bralcem in hkrati vsem, ki jih zanima pristno pripovedništvo slovenskega ljudskega izročila. Izbor pripovedi urejajo in strokovno predstavljajo najuglednejši slovenski strokovnjaki, v posameznem tematskem izboru pa so zastopana vsa področja slovenskega etničnega ozemlja, vključno z zamejstvom.

**RAVNATELJICE,
RAVNATELJI,
PEDAGOGI ...**

**Mi smo tu!
Za VAS!**

Odlične priložnosti izvedbe:

- programi letne (spomladanske in jesenske) šole v naravi,
 - šola smučanja,
 - priprave pevskih zborov,
 - organizacija raznih taborov,
- organizacija konferenc, team buildingov ...

Odlični pogoji bivanja, odlična prehrana, ...

Strokovni programi, programi pohodništva in preživetja v naravi, kolesarjenje

Zakaj Jakec Trije Kralji?

Ker nam letno zaupa že **več kot 60 šol iz celotne Slovenije!**

Hotel Jakec je najboljša izbira!

Vabljeni na najlepšo stran Pohorja!

Pokličite, pišite ali pa se oglasite pri nas na ogledu!

**3 % ob prvi prijavi
KUPON
Sole v naravi**

HOTEL JAKEC d.o.o.
Planina pod Šumikom 5
2316 Zg. Ložnica
Tel.: **(02) 803 45 06**
GSM (Barbara): **051 334 522**
e-pošta: **hotel@jakec.si**
Info: **www.jakec.si**